

Załącznik do Uchwały

Rady Powiatu Mławskiego Nr XXI/151/2020

z dnia 14.12.2020r.

**STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
W POWIECIE MŁAWSKIM
NA LATA 2021-2025**

Mława 2020

Spis treści

Wstęp	4
1. Metodologia opracowania Strategii.....	5
2. Uwarunkowania prawne i programowe strategii	7
2.1. Podstawowe akty prawne	7
2.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi.....	8
3. Charakterystyka powiatu	13
3.1. Położenie	13
3.2. Główne procesy demograficzne	14
3.3. Lokalny rynek pracy.....	16
3.4. Warunki mieszkaniowe	18
3.5. Aktywność i ekonomia społeczna	19
3.6. Stan bezpieczeństwa mieszkańców	21
3.7. Infrastruktura społeczna	23
3.7.1. System pomocy i wsparcia	23
3.7.2. Ochrona zdrowia	26
3.7.3. Edukacja, kultura i sport.....	27
3.7.4. Bezpieczeństwo publiczne	28
4. Wyzwania lokalnej polityki społecznej.....	30
4.1. Główne problemy społeczne w ujęciu statystyk pomocy społecznej	30
4.2. Bezrobocie.....	33
4.3. Dysfunkcje rodzin i piecza zastępcza.....	35
4.4. Niepełnosprawność.....	39
4.5. Sytuacja osób starszych i przewlekle chorych.....	41
4.6. Uzależnienia	42
5. Sytuacja społeczna w Powiecie Mławskim w opinii przedstawicieli instytucji i organizacji	45
6. Podsumowanie części diagnostycznej.....	49
6.1. Analiza SWOT	49
6.2. Wnioski i prognoza zmian	50
7. Strategiczna wizja projektowanych zmian	53
7.1. Wizja i misja powiatu w sferze społecznej	53
7.2. Cele i kierunki działań.....	54
7.2.1. Obszar: rynek pracy i zatrudnienie.....	55
7.2.2. Obszar: wsparcie rodziny i rozwój pieczy zastępczej	56
7.2.3. Obszar: integracja osób z niepełnosprawnością	58
7.2.4. Obszar: aktywność seniorów.....	60

7.2.5. Obszar: bezpieczeństwo publiczne i zdrowotne	61
8. Zarządzanie realizacją strategii	64
8.1. Podstawowe założenia organizacyjne	64
8.2. Monitoring strategii	65
9. Ramy finansowe	69
10. Podsumowanie	71
Wykaz najważniejszych skrótów	72
Spis tabel	73
Spis wykresów	73
Spis rysunków	73

Wstęp

Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych jest głównym narzędziem planistycznym polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu przez jednostki samorządu terytorialnego we współpracy z organami administracji rządowej, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi i osobami fizycznymi. Nadrzędnym celem tych działań powinno być kreowanie lokalnych warunków (materialnych, instytucjonalnych, organizacyjnych, społecznych itp.) umożliwiających mieszkańcom prowadzenie satysfakcjonującego życia w różnych sferach aktywności, w szczególności rodzinnej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Obowiązek opracowania i realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych przez powiat wynika wprost z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1507), jednakże zakres tego dokumentu wykracza poza ramy funkcjonalne i kompetencje podmiotów działających w systemie pomocy społecznej. Potrzebne są tu bowiem interdyscyplinarne rozwiązania służące:

- wczesnemu wykrywaniu sytuacji trudnych (również ich przyczyn i następstw), których doświadczają osoby i rodziny zamieszkujące powiat, a także proponowaniu działań zaradczych (np. programy osłonowe),
- podejmowaniu działań profilaktycznych (uprzedzających) adresowanych do całej lokalnej społeczności, a zwłaszcza do osób nie dotkniętych jeszcze poważnymi problemami.

Stąd właśnie w strategii formułującej cele i kierunki powiatowej polityki społecznej nakładają się na siebie dwie zasadnicze perspektywy: jedna dotycząca grup społecznych zamieszkujących powiat (identyfikowanych według istotnych cech, np. rodziny, dzieci i młodzież, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami), a druga obejmująca podstawowe dziedziny, w które – z racji określonych ustawowo zadań – zaangażowane są instytucje publiczne (np. polityka ludnościowa i rodzinna, rynku pracy, oświatowa, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego).

Opisane wyżej podejście reprezentuje *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mławskim na lata 2021-2025*. Jest to kompleksowy, długofalowy dokument określający cele, priorytety i kierunki niezbędnych działań stanowiących odpowiedź na zdiagnozowane niezaspokojone potrzeby i bariery aktywności mieszkańców powiatu. Został przygotowany z uwagi na wygasanie okresu obowiązywania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mławskim na lata 2010-2020*. Jakkolwiek planowanie strategiczne zwykle jest obarczone trudnościami oraz ryzykiem związanym ze zmiennością i dynamiką zjawisk oraz procesów społecznych, to niniejszy dokument był opracowywany w warunkach utrudnionych z uwagi na sytuację, której na tak dużą skalę nasze społeczeństwo wcześniej nie doświadczyło. Ogłoszony w marcu 2020 roku stan pandemii koronawirusa wiązał się z ograniczeniem działalności gospodarczej, zmniejszeniem zakresu lub wyłączeniem funkcjonowania instytucji i zakładów pracy oraz izolacją społeczną. Po niespełna dwóch miesiącach rząd podjął decyzję o stopniowym wycofywaniu restrykcji, jednak okres izolacji i zamrożenia gospodarki był na tyle długi, by spowodować zamknięcie zakładów pracy, zwolnienia pracowników, zmniejszenie produkcji i zakresu działalności. Trudno dziś prognozować skutki izolacji osób i rodzin, pogłębienia wewnętrznych problemów z uwagi na pozostawanie w domach oraz pogorszenie sytuacji zawodowej i społecznej. Z tego względu strategia opracowywana w warunkach dużej niepewności, oparta została na danych, informacjach i prognozach dostępnych w okresie jej przygotowywania, natomiast pozwala na

elastyczność działania oraz dokonanie modyfikacji w przypadku, gdy sytuacja ulegnie zmianie lub okaże się nieprzystająca do prognoz.

1. Metodologia opracowania Strategii

Proces tworzenia *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mławskim na lata 2021-2025* został oparty o Metodę Aktywnego Planowania Strategicznego (MAPS)¹. Zakłada ona, że wiedza i informacje niezbędne do opracowania dokumentów planistycznych są w dużej mierze nieskoordynowane oraz rozproszone w różnych instytucjach i organizacjach oraz umysłach ekspertów. Kluczowym wyzwaniem dla organizatora procesu stało się zatem skuteczne włączenie do prac instytucji oraz osób posiadających wiedzę i doświadczenie ważne z punktu widzenia analizowanych zagadnień.

Podstawą planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego jest zawsze diagnoza, która jako rodzaj badania ma na celu:

- 1) identyfikację, opis oraz wyjaśnienie zjawisk i procesów w określonej sferze, np. społecznej, gospodarczej, organizacyjnej, finansowej (cel poznawczy);
- 2) opracowanie wniosków oraz wskazówek, na podstawie których będzie możliwe zaplanowanie działań zmierzających do wprowadzenia porządných zmian w tej sferze (cel praktyczny).

Diagnoza aktualnej sytuacji społecznej uwzględnia czynniki determinujące warunki i jakość życia ludności, a także zewnętrzne objawy i przyczyny dominujących problemów – w ujęciu zarówno statycznym jak i dynamicznym, opisującym obserwowalne tendencje przynajmniej na przestrzeni ostatnich 3-5 lat. Tak rozumiana diagnoza opiera się nie tylko na obiektywnych, ilościowych źródłach danych, ale również na bardziej subiektywnych, lecz jakościowych podstawach, czyli opiniach i spostrzeżeniach lokalnych liderów oraz osób profesjonalnie zajmujących się polityką społeczną.

Wśród głównych źródeł danych, wykorzystanych do opracowania diagnozy sytuacji społecznej, należy wskazać Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, Oceny Zasobów Pomocy Społecznej i sprawozdania MPRI-03 sporządzane przez Powiat oraz gminy; sprawozdania z działalności PCPR w Mławie oraz Zespołu Ośrodków Wsparcia w Mławie, Raporty o stanie Powiatu, sprawozdania z realizacji programu współpracy z organizacjami, informacje o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego w Powiecie, oceny stanu sanitarnego Powiatu, dane i sprawozdania Powiatowego Urzędu Pracy w Mławie, a także inne informacje, w szczególności udostępnione przez gminy, w tym przez zespoły interdyscyplinarne oraz gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych.

Interesujących informacji dostarczyło także badanie ankietowe zrealizowane w 2017 roku wśród osób starszych w Powiecie Mławskim. Ankietę przeprowadził Zespół Ośrodków Wsparcia oraz Stowarzyszenie na Rzecz Aktywności Seniorów AS na próbie 1500 osób, przy czym w raporcie uwzględniono 1484 ankiety. Główne wnioski z przeprowadzonych badań zawarto w niniejszej Strategii, w obszarze dotyczącym osób starszych.

Nieodzowny aspekt planowania strategicznego w samorządzie terytorialnym stanowi aktywny udział przedstawicieli instytucji publicznych oraz organizacji obywatelskich działających w sferze rynku pracy, edukacji, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa publicznego, a także wspierania rodzin oraz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dzięki uczestnictwu szerokiej grupy podmiotów możliwe jest lepsze zdiagnozowanie sytuacji wyjściowej, jak również płynne

¹ Więcej o metodzie MAPS: H. Gawroński, *Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych*, Warszawa 2010, s. 176-178.

i spójne przejście od problemów i potrzeb społecznych do założeń wdrożeniowych. Z uwagi na stan epidemii odstąpiono od organizacji bezpośrednich spotkań warsztatowych, na rzecz badania ankietowego on-line, które zostało przeprowadzone wśród szerokiego grona respondentów, reprezentujących instytucje i organizacje w powiecie. W ankiecie wzięły udział 32 osoby, reprezentujące instytucje i organizacje funkcjonujące w szczególności w obszarach pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, bezpieczeństwa publicznego i ochrony zdrowia. Jej wyniki zostały przedstawione w części diagnostycznej, jak również zostały wykorzystane przy opracowywaniu części wdrożeniowej, prezentującej sposób realizacji strategii, w tym wizję, cele i kierunki działań, wskaźniki realizacji działań oraz ramy finansowe.

Zarówno diagnoza sytuacji społecznej, przeprowadzenie badania ankietowego on-line, jak i całościowe zredagowanie tekstu dokumentu zostało zlecone ekspertowi zewnętrznemu. Jednak stale aktywnie uczestniczyli w tym zadaniu pracownicy PCPR. Ponadto wstępny projekt strategii, przed jego przedłożeniem władzom powiatu, został poddany konsultacjom.

2. Uwarunkowania prawne i programowe strategii

2.1. Podstawowe akty prawne

Podstawą ustroju Polski jest ustawa zasadnicza, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W preambule Konstytucji zostały określone fundamentalne wartości, które decydują o harmonijnym funkcjonowaniu bytu państwowego: poszanowanie wolności i sprawiedliwości, współdziałanie władz, dialog społeczny oraz zasada pomocniczości (subsydiarności) umacniająca uprawnienia obywateli i ich wspólnot. Ponadto rozdział pierwszy Konstytucji RP wprowadza szereg zasad ustrojowych, wśród których należy wskazać w szczególności „demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniające zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 2 i 7 Konstytucji). Oznacza to, że:

- 1) władzę sprawuje naród poddający swoje organy przedstawicielskie cyklicznej legitymizacji w wolnych i powszechnych wyborach;
- 2) organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa;
- 3) ochrona słabszych ekonomicznie jednostek i grup ludności wyraża się w istnieniu odpowiednich zabezpieczeń społecznych i usług socjalnych świadczonych przez państwo i różne wspólnoty samorządowe.

Urzeczywistnianie zasady „sprawiedliwości społecznej” odbywa się w praktyce w oparciu o akty normatywne niższego rzędu, zwłaszcza ustawę z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*. W myśl art. 2 ust. 1 tejże ustawy „Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”. Tak rozumianą działalność organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Ustawa podkreśla, iż pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, aby mogły żyć w warunkach odpowiadających godności człowieka. Ale zarazem wymaga od klientów współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Jak już zostało zasygnalizowane we wstępie, opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych stanowi, w świetle art. 19 ust. 1 pkt 1 ustawy *o pomocy społecznej*, zadanie własne powiatu o charakterze obowiązkowym, w ramach którego należy uwzględnić programy pomocy społecznej, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka – po konsultacji z właściwymi terytorialnie gminami. Ustawa precyzuje ponadto, w art. 16b pkt 2, elementy, które musi zawierać strategia. Są to:

- 1) diagnoza sytuacji społecznej,
- 2) prognoza zmian w okresie objętym strategią,
- 3) określenie celów strategicznych projektowanych zmian, kierunków niezbędnych działań, sposobu realizacji strategii i jej ram finansowych, a także wskaźników realizacji działań.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić następujące:

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. *o samorządzie powiatowym* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 920);
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 821);

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (t.j. Dz.U. 2020r. poz. 1876);
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. 2020 poz. 218);
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (t.j. Dz.U. 2019 poz. 2277);
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 852);
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. *o ochronie zdrowia psychicznego* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 685);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1057);
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. *o zatrudnieniu socjalnym* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 176);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. *o spółdzielniach socjalnych* (t.j. Dz. U. 2018 poz. 1205);
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 1482);
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 426);
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. *o pomocy państwa w wychowaniu dzieci* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 2407);
- Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. *o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”* (t.j. Dz. U. 2019 poz. 473);
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 1327);
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. *o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej* (t.j. Dz. U. 2020 poz. 194).

Nie sposób w tym miejscu wymienić, a tym bardziej omówić wszystkich aktów prawnych regulujących obszar lokalnej polityki społecznej. Należy jednak nadmienić, iż kluczowym aktem o znaczeniu ustrojowym jest ustawa *o samorządzie powiatowym*. W oparciu o nią powiaty działają po to, aby zaspokajać zbiorowe potrzeby zamieszkującej ich teren ludności. Posiadają kompetencje do realizacji zadań użyteczności publicznej o charakterze ponadgminnym, w szczególności w zakresie pomocy społecznej, przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy, wspierania osób niepełnosprawnych, promocji i ochrony zdrowia, edukacji publicznej, kultury fizycznej i turystyki, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, a także polityki prorodzinnej. Ogólnie określone w ustawie ustrojowej zadania powiatu znajdują doprecyzowanie w innych aktach normatywnych tego samego rzędu, m.in. w ustawie *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*, ustawie *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* czy w ustawie *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, które wraz ustawą *o pomocy społecznej* tworzą zręby systemu pomocy i wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

2.2. Zgodność Strategii z dokumentami strategicznymi i programowymi

Uwarunkowania programowe lokalnej polityki społecznej znajdują swoje źródła w dokumentach strategicznych różnych szczebli: międzynarodowego, europejskiego, krajowego, regionalnego oraz lokalnego. Stanowią one kierunkowe wytyczne dla działań jednostek samorządu terytorialnego, zapewniając spójność działań i realizację nadrzędnych celów polityki poszczególnych szczebli.

Analizując kontekst międzynarodowy, należy zwrócić uwagę w szczególności na Agendę na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, przyjętą w dniu 25 września 2015 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych. Stanowi ona plan transformacji

w dziedzinach o kluczowym znaczeniu dla ludzkości, tj.: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój i partnerstwo, mając na celu wyeliminowanie ubóstwa i głodu, ochronę planety przed degradacją oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu; zapewnienie wszystkim ludziom możliwości korzystania z dobrodziejstw dostatniego i satysfakcjonującego życia oraz to, aby postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny przebiegał w zgodzie z naturą; wspieranie pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, wolnego od lęku i przemocy oraz mobilizowanie środków do wdrożenia Agendy 2030 przy udziale wszystkich krajów, interesariuszy i obywateli. W ramach Agendy określono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju. Z punktu widzenia polityki społecznej istotne są cele odnoszące się do eliminacji ubóstwa i głodu, zapewnienia wszystkim ludziom zdrowego życia oraz edukację wysokiej jakości, osiągnięcia równości płci, uczynienia miast i osiedli ludzkich bezpiecznymi i stabilnymi, a także budowy na wszystkich szczeblach skutecznych i odpowiedzialnych instytucji, sprzyjających włączeniu społecznemu.

Wiodącą siłą, która doprowadziła do przyjęcia Agendy 2030 była Unia Europejska. Obecnie na jej szczeblu trwa debata nad strategią działań w kierunku zrównoważonej Europy. Europa 2030 będzie stanowić odpowiedź na pilne wyzwania stanowiące zagrożenie dla społeczeństwa, dobrobytu gospodarczego i środowiska naturalnego. Nowa forma trwałego rozwoju gospodarczego ma opierać się na gospodarce obiegu zamkniętego, zrównoważonej produkcji żywności „od pola do stołu”, stosowaniu odnawialnych źródeł energii oraz zagwarantowaniu przemiany sprawiedliwej ze społecznego punktu widzenia – priorytetem muszą pozostać inwestycje społeczne w obszarach edukacji, opieki zdrowotnej i długoterminowej, włączenia społecznego, praw mniejszości, równouprawnienia płci i rozwoju obszarów wiejskich.

Na szczeblu krajowym istotne znaczenie ma *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*. Główny cel tego dokumentu stanowi poprawa jakości życia Polaków. Jego osiągnięcie będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach: konkurencyjności i innowacyjności; równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa. W 2017 roku Rada Ministrów przyjęła także *Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* stanowiącą aktualizację *Strategii Rozwoju Kraju 2020*. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym oraz przestrzennym, przedstawiając nowy model rozwoju, tj. rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Główny cel Strategii stanowi „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”. Jest on realizowany poprzez cele szczegółowe, takie jak:

- I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);
- II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);
- III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE).

Istotnym dokumentem jest również *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej*, którego cel główny brzmi „Do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej

osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostawcami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego”. Będzie on realizowany poprzez cele szczegółowe:

- 1) Wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego.
- 2) Zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- 3) Zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej na rynku.
- 4) Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej i solidarnej.

W świetle KPRES uwolnienie potencjału sektora ekonomii społecznej i solidarnej wymaga podjęcia skoordynowanych działań, dzięki którym rozwijać się będą cechy podmiotów działających w sektorze, takie jak zdolność do aktywizacji i reintegracji traktowanych podmiotowo osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; koncentracja na potrzebach społeczności lokalnych oraz bazowanie na ich zasobach; działania na rzecz dobra wspólnego przez m.in. realizację zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego; a także samodzielność, samopomoc i samowystarczalność. Aspekty te są ważne i w związku z tym niejednokrotnie przywoływane również w strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Istotna jest również implementacja na szczeblu powiatowym rozwiązań przewidywanych w ramach *Programu rządowego Dostępność Plus 2018-2025*, ustanowionego Uchwałą nr 102/2018 Rady Ministrów z dnia 17 lipca 2018 r. Jego główny cel stanowi poprawa dostępności przestrzeni publicznej, produktów i usług w głównych obszarach wsparcia takich jak architektura, transport, edukacja, służba zdrowia, cyfryzacja i usługi. Dostępność dotyczy w szczególności osób na wózkach inwalidzkich, poruszających się o kulach, o ograniczonej możliwości poruszania się; osób niewidomych i słabo widzących, osób głuchych i słabo słyszących, osób głuchoniewidomych, osób z niepełnosprawnościami psychicznymi i intelektualnymi, osób starszych i osłabionych chorobami, kobiet w ciąży, osób z małymi dziećmi, w tym z wózkami dziecięcymi, osób mających trudności w komunikowaniu się z otoczeniem (także z rozumieniem języka pisanego albo mówionego) oraz osób o nietypowym wzroście (w tym również dzieci).

W obszarze polityki senioralnej na uwagę zasługuje *Polityka społeczna wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – uczestnictwo – solidarność*, przyjęta Uchwałą nr 161 Rady Ministrów z dnia 26 października 2018 r. Cel polityki społecznej wobec osób starszych stanowi podnoszenie jakości życia seniorów poprzez umożliwienie im pozostawania jak najdłużej samodzielnymi i aktywnymi oraz zapewnienie bezpieczeństwa. Obszary dotyczące ogółu osób starszych to m.in. kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, uczestnictwo w życiu społecznym, tworzenie warunków umożliwiających wykorzystanie potencjału osób starszych jako aktywnych uczestników życia gospodarczego i rynku pracy, profilaktyka chorób, promocja zdrowia, zwiększanie bezpieczeństwa fizycznego, tworzenie warunków do solidarności i integracji międzypokoleniowej, a także działania na rzecz edukacji dla starości (kadry opiekuńcze i medyczne), do starości (całe społeczeństwo), przez starość (od najmłodszego pokolenia) oraz edukacja w starości (osoby starsze). Obszary uwzględniające działania wobec niesamodzielnych osób starszych to w szczególności ułatwienie dostępu do usług wzmacniających samodzielność oraz dostosowanie środowiska zamieszkania do możliwości funkcjonalnych niesamodzielnych osób starszych, zapewnienie optymalnego dostępu do usług zdrowotnych, rehabilitacyjnych i opiekuńczo-pielęgnacyjnych, a także system

wsparcia nieformalnych opiekunów niesamodzielných osób starszych przez instytucje publiczne.

Na szczeblu wojewódzkim głównym dokumentem strategicznym jest *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze*, przyjęta Uchwałą nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r. Za priorytetowy cel strategiczny przyjęto w niej „Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym”. Oprócz celu priorytetowego w dokumencie przyjęto trzy cele strategiczne:

- 1) Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii,
- 2) Poprawę dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego,
- 3) Poprawę jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki.

Niniejsza strategia wpisuje się w szczególności w trzeci cel, w ramach którego wdrażane są działania w kierunku rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, aktywizacji rezerw rynku pracy, działania na rzecz poprawy sytuacji demograficznej, zwiększania mobilności zawodowej i przestrzennej, przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego, integracji społecznej, wyrównania szans edukacyjnych, a także podnoszenia standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz działania na rzecz ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego.

Rok 2020 jest końcowym rokiem obowiązywania *Strategii Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020*, jednak jej cele warto przytoczyć z uwagi na ich aktualność i wykraczanie poza horyzont czasowy dokumentu. Cel strategiczny Strategii stanowi „Wzmocnienie kapitału ludzkiego do aktywności, samodzielności i integracji społecznej”, natomiast jego realizacji służą trzy cele główne przyporządkowane do trzech obszarów:

Obszar 1. Regionalne polityki publiczne z wyodrębnionymi programami wojewódzkimi dla zidentyfikowanych problemów społecznych	Obszar 2. Regionalne polityki publiczne bez wyodrębnionych programów wojewódzkich dla zidentyfikowanych problemów społecznych	Obszar 3. Nowe regionalne polityki publiczne rozwoju województwa
• Cel: Rozwój zintegrowanego systemu realizacji polityk publicznych dla strategicznego zarządzania polityką społeczną Regionu	• Cel: Wzmocnienie inkluzji społecznej poprzez realizację działań profilaktycznych i aktywizujących	• Cel: Poprawa dostępności, integracji i jakości usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym przy zwiększonym udziale organizacji pozarządowych w realizacji zadań polityki społecznej Regionu

Również kluczowe, dla polityki społecznej w obszarze wsparcia rodzin i pieczy zastępczej w województwie mazowieckim, programy kończą się w 2020 roku, dlatego niecelowe jest głębsze analizowanie ich założeń. Aktualne natomiast są ich cele, wyznaczające priorytety i kierunki działań. *Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w województwie mazowieckim na lata 2015-2020* za cel strategiczny przyjął „Rozwój oraz poprawę jakości i dostępności usług oraz zasobów kadrowych i instytucjonalnych w obszarze wspierania rodziny i opieki nad dzieckiem oraz zorganizowanie sprawnego i spójnego systemu pieczy zastępczej adekwatnego do potrzeb lokalnych i regionalnych”. Realizacja *Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2017-2020* miała natomiast służyć „Wzmocnieniu

działań regionalnych w województwie mazowieckim w celu przeciwdziałania zjawisku przemocy w rodzinie”.

W obszarze wsparcia osób niepełnosprawnych należy wspomnieć o Wojewódzkim Programie Wyrównywania Szans Osób z Niepełnosprawnością i Przeciwdziałania ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Zawodowemu w Województwie Mazowieckim na lata 2017-2021. Cele strategiczne Programu znajdują się w ścisłym związku z założeniami i celami strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej. Są to następujące:

- 1) Promowanie postaw ogólnospołecznych, w tym w szczególności prointegracyjnych ukierunkowanych na adaptację społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnością
- 2) Tworzenie warunków osobom z niepełnosprawnością do pełnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia społecznego poprzez zwiększenie dostępu dla tych osób do dóbr i usług
- 3) Wsparcie działań w zakresie tworzenia warunków dla pełnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnością w procesie edukacji ustawicznej poprzez specjalistyczne wsparcie psychologiczne i pedagogiczne
- 4) Podniesienie poziomu usług związanych z rehabilitacją zdrowotną oraz leczniczą, w tym zwiększenie poziomu dostępu do zajęć rehabilitacyjnych
- 5) Wsparcie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością na otwartym i chronionym rynku pracy
- 6) Zwiększenie aktywności instytucji i organizacji pozarządowych oraz organizacji pożytku publicznego działających na rzecz osób z niepełnosprawnością
- 7) Usprawnienie systemu diagnozowania i monitorowania sytuacji osób niepełnosprawnych na Mazowszu.

Istotne w kontekście postępującego procesu *starzenia się* społeczeństwa są również założenia Wojewódzkiego Programu Polityki Senioralnej na lata 2019-2021 dla województwa mazowieckiego. W jego świetle, nadrzędnymi celami regionalnej polityki senioralnej są: zapewnienie pomyślnego starzenia się mieszkańców województwa; zaspokojenie zróżnicowanych potrzeb osób starszych oraz stworzenie optymalnych warunków do ich uczestnictwa w życiu społecznym. Ich realizacji służą następujące cele priorytetowe:

- 1) Wydłużenie aktywności zawodowej osób zbliżających się do wieku emerytalnego i osiągających wiek emerytalny;
- 2) Kształtowanie warunków dla poprawy bezpieczeństwa materialnego seniorów;
- 3) Poprawa kondycji zdrowotnej osób starszych;
- 4) Rozwój i deinstytucjonalizacja usług społecznych będących źródłem opieki i wsparcia dla osób o ograniczonej sprawności;
- 5) Kształtowanie przestrzeni publicznej przyjaznej dla osób w każdym wieku, w tym szczególnie osób starszych;
- 6) Kształtowanie dostępnej i wysokiej jakości oferty spędzania czasu wolnego;
- 7) Stwarzanie możliwości realizowania przez osoby starzejące się i starsze edukacji przez całe życie;
- 8) Rozwój kadr i infrastruktury społecznej służącej m.in. polityce senioralnej.

Należy nadmienić, iż niniejsza Strategia koresponduje również ze *Strategią Rozwoju Powiatu Mławskiego na lata 2014-2020*, choć również należy mieć na uwadze kończący się okres jej obowiązywania. Szczególnie wpisuje się cele i kierunki w obszarze „Społeczeństwo”, który

przewidywał działania ukierunkowane m.in. na przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integrację społeczną, podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej, ochronę zdrowia, bezpieczeństwo publiczne, aktywizację rezerw rynku pracy oraz kształtowanie świadomości społecznej.

3. Charakterystyka powiatu

3.1. Położenie

Powiat Mławski położony jest w północno-zachodniej części województwa mazowieckiego, sąsiadując bezpośrednio z województwem warmińsko-mazurskim, w tym z powiatami: działdowskim i nidzickim, a także w województwie mazowieckim z powiatami żuromińskim, przasnyskim, ciechanowskim i płońskim. Pod względem administracyjnym składa się z dziesięciu gmin, w tym dziewięciu gmin wiejskich (Dzierzgowo, Lipowiec Kościelny, Radzanów, Strzegowo, Stupsk, Szreńsk, Szydłowo, Wieczfnia Kościelna i Wiśniewo) oraz jednej gminy miejskiej (Mława). Zajmuje powierzchnię 118 182 ha, co odpowiada 1 182 km². W jego skład wchodzi 248 miejscowości podstawowych łącznie z miastem oraz 217 sołectw. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 61 osób/km², co oznacza iż jest niższa od średniej wojewódzkiej, która kształtuje się na poziomie 153 osób/km².

Rysunek 1. Gminy Powiatu Mławskiego

Źródło: <http://www.trendyrozwojowemazowska.pl/potencjaly-gospodarcze-gmin-mazowsze/#>

Pod względem geograficznym Powiat Mławski leży na Nizinie Północno-Mazowieckiej, na styku dwóch krain geograficznych, tj. Nizin Środkowopolskich i Pojezierza Mazursko-Warmińskiego. Jego stolica – Mława położona jest na skraju tzw. Wyniesienia Mławskiego. W północnej części znajdują się bogate kompleksy leśne, doliny rzeczne oraz rezerваты przyrody, a cały obszar powiatu objęty jest zasięgiem tzw. Zielonych Płuc Polski. Jednym z atutów Powiatu Mławskiego

jest także jego dziedzictwo kulturowe, historyczne oraz architektoniczne. Świadectwem przeszłości są tu zabytki, takie jak zespoły i parki podworskie, kościoły, kaplice, cmentarze, grodziska i pozostałości osad.

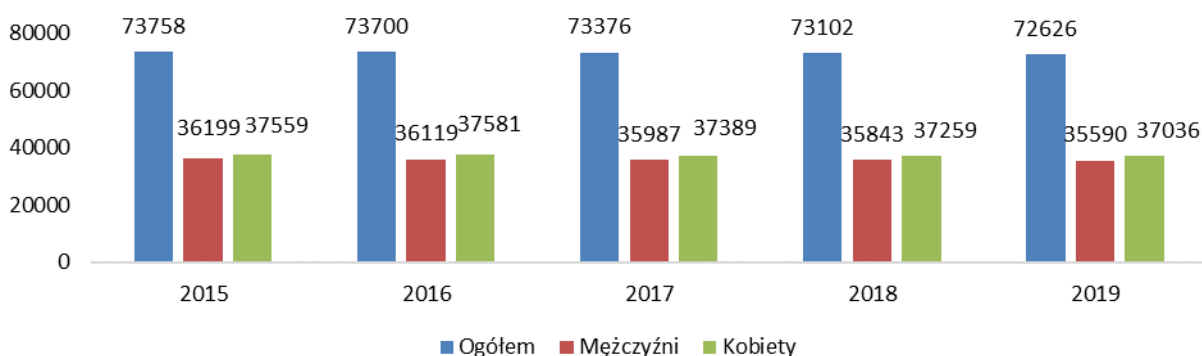
Powiat Mławski posiada dość dobrze rozwiniętą infrastrukturę drogową i kolejową. Główną oś komunikacyjną stanowi droga krajowa nr 7, pełniąca rolę korytarza transportowego o charakterze międzyregionalnym, łączącego południe i północ Polski. Na układ dróg wojewódzkich składają się natomiast drogi nr 544 (granica województwa-Mława-Przasnysz-Ostrołęka), 563 (granica województwa-Żuromin-Mława), 616 (Rembielin-Ciechanów) oraz 615 (Mława-Ciechanów). Sieć dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych zapewnia dogodne warunki komunikacyjne do transportu pasażerskiego i towarowego. Istotne uzupełnienie stanowi również transport kolejowy, ponieważ przez powiat przebiega główny dwutorowy zelektryfikowany szlak kolejowy Warszawa-Gdańsk.

3.2. Główne procesy demograficzne

Kierunek procesów ludnościowych stanowi jedno z najważniejszych wyzwań współczesnego świata. Zmiany demograficzne w długoterminowej perspektywie przekładają się bowiem na priorytety gospodarcze państw oraz na konkurencyjność ich gospodarek. Tymczasem w świetle prognozy ludnościowej Organizacji Narodów Zjednoczonych z 2008 roku, w Europie będą dominować procesy depopulacyjne. Przewiduje się, że wzrośnie liczba ludności w części zachodniej i północnej, natomiast w wyniku m.in. spadku dzietności i umieralności, wydłużania się życia człowieka oraz migracji, spadnie potencjał demograficzny Europy Wschodniej².

Analiza sytuacji demograficznej Powiatu Mławskiego w latach 2015-2019 wskazuje na systematyczny spadek liczby mieszkańców. W 2019 roku powiat zamieszkiwało 72 626 osób, czyli o 1 132 osoby (o 1,5%) mniej niż w 2015 roku. W podobnym stopniu zmniejszyła się zarówno liczba kobiet (o 523, tj. o 1,4%), jak i mężczyzn (o 609, tj. o 1,7%). Warto nadmienić, że cały analizowany okres charakteryzuje się przewagą kobiet – w 2019 roku stanowiły one 51,0% w strukturze mieszkańców powiatu i na każdych 100 mężczyzn przypadały 104 kobiety.

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w Powiecie Mławskim w latach 2015-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Biorąc pod uwagę liczbę ludności faktycznie zamieszkującej daną jednostkę samorządu terytorialnego, najliczniej zamieszkaną gminą w Powiecie Mławskim jest Mława, która w końcu 2019 roku liczyła 31 246 mieszkańców. Mieszkańcy miasta stanowili 43,0% ludności w powiecie.

² M. Pachocka, *Współczesne problemy demograficzne Polski, Europy i świata – sprawozdanie z konferencji Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie* (<http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KES/kwartalnik/archiwum/Documents/MPachocka8.pdf>).

W dalszej kolejności należy wskazać gminy Strzegowo (7 478 osób; 10,3%), Wiśniewo (5 225 osób; 7,2%), Stupsk (4 836 osób; 6,7%), Lipowiec Kościelny (4 781 osób; 6,6%), Szydłowo (4 576 osób; 6,3%), Szreńsk (4 115 osób; 5,7%), Wieczfnia Kościelna (4 048 osób; 5,6%), Radzanów (3 270 osób; 4,5%) oraz Dzierzgowo (3 051 osób; 4,2%).

Tabela 1. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla Powiatu Mławskiego w latach 2015-2019

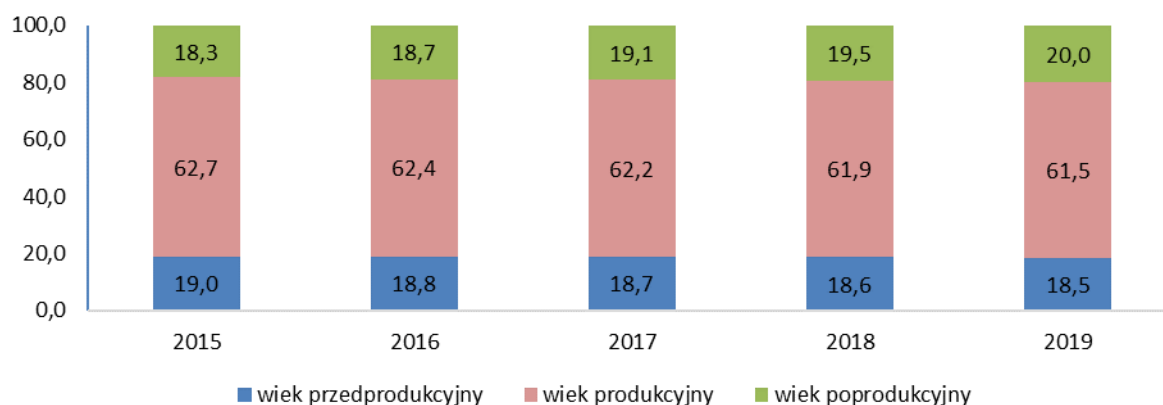
Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019
Przyrost naturalny	-133	-6	-119	-143	-161
Saldo migracji	-124	-43	-214	-179	-272
Współczynnik feminizacji	104	104	104	104	104
Mediana wieku ludności, w tym:	-	-	-	39,6	40
- mężczyźni	-	-	-	38,0	38,4
- kobiety	-	-	-	41,3	41,7
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	96,3	99,4	102,2	104,5	107,8
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	29,1	30,0	30,7	31,5	32,5
Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi	21,4	22,2	22,7	23,3	24,2
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	14,9	15,4	15,6	16,0	16,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na spadek liczby ludności w Powiecie Mławskim wpływ ma z jednej strony ujemny przyrost naturalny oznaczający, że mniej mieszkańców powiatu się rodzi niż umiera, natomiast z drugiej strony ujemne saldo migracji, z którego wynika, że bardziej znacząca jest skala wyjazdów osób dotychczas zamieszkujących powiat niż przyjazdów i zameldowań nowych mieszkańców.

Istotnym aspektem w kontekście zmian ludnościowych jest również postępujące zjawisko „starzenia się” społeczeństwa. Stanowi ono efekt wydłużania się czasu życia ludzkiego, któremu sprzyja poprawa dostępności do ochrony zdrowia, szeroko zakrojona profilaktyka zdrowotna oraz lepsza jakość życia i warunki bytowe, przy jednoczesnym spadku bądź niewielkich wartościach przyrostu naturalnego. Społeczeństwo powiatu podlega temu procesowi, podobnie jak ludność województwa mazowieckiego, Polski oraz państw Europy Zachodniej. Świadczą o tym przede wszystkim dane dotyczące odsetka mieszkańców według funkcjonalnych grup wieku.

Wykres 2. Struktura ludności Powiatu Mławskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2015-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W latach 2015-2019 następował systematyczny:

- ✓ spadek odsetka osób w wieku przedprodukcyjnym, a więc dzieci i młodzieży do 17 roku życia – z 19,0% w 2015 roku do 18,5% w 2019 roku;
- ✓ spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat) – z 62,7% do 61,5%;
- ✓ wzrost odsetka osób w poprodukcyjnym okresie życia (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) – z 18,3% do 20,0%.

Porównanie odsetka seniorów w ogólnej liczbie mieszkańców w roku 2015 i 2019 obrazuje zmiany, które nastąpiły w ciągu zaledwie pięciu lat. Podczas gdy w 2015 roku na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przypadało 96,3 seniorów, w 2019 roku wskaźnik ten wynosił już 107,8. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym wzrosła w analizowanym okresie z 29,1 do 32,5, a współczynnik obciążenia demograficznego zwiększył się z poziomu 21,4 do 24,2. W świetle danych z lat 2018-2019 rośnie mediana wieku ludności, która w 2019 roku wynosiła dla ogółu mieszkańców powiatu 40 lat, przy czym dla mężczyzn było to 38,4 lat, a dla kobiet 41,7 lat. Ma to związek z tym, że obecnie w Polsce kobiety żyją ogólnie dłużej niż mężczyźni. W województwie mazowieckim przeciętne dalsze trwanie życia dla kobiet w wieku 65 lat wynosi bowiem 20,3 lat, a dla mężczyzn 16,1 lat.

3.3. Lokalny rynek pracy

Na sytuację społeczno-ekonomiczną powiatu istotny wpływ wywiera kondycja lokalnego rynku. Wyraża się ona m.in. w potencjale zatrudnieniowym dominujących form działalności gospodarczej, strukturze podmiotów gospodarki narodowej, stopie bezrobocia oraz aktywności zawodowej mieszkańców.

Na obszarze Powiatu Mławskiego w 2019 roku zarejestrowanych było 5 748 podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu do 2017 roku liczba ta wzrosła o 364, czyli o 6,8%, natomiast w odniesieniu do 2018 roku nastąpiło jej zwiększenie o 251 podmiotów (o 4,6%). Większość podmiotów funkcjonowała w sektorze prywatnym – w 2019 roku stanowiły one 95,9% ogółu. Nasycenie podmiotami gospodarki narodowej w powiecie jest niższe niż w całym województwie mazowieckim. Na każde 10 tysięcy mieszkańców w 2019 roku przypadało tu 791 podmiotów, podczas gdy w województwie wskaźnik ten kształtował się na poziomie 1 576. Na tysiąc mieszkańców w wieku produkcyjnym w Powiecie Mławskim przypadało natomiast 128,8 podmiotów, podczas gdy w województwie było to 267,1.

Tabela 2. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Powiecie Mławskim w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	5 386	5 497	5 748
- 0-9 pracowników	5 130	5 235	5 483
- 10-49 pracowników	207	215	217
- 50-249 pracowników	44	42	42
- 250 i więcej pracowników	5	5	6
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności	734	752	791
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	56	58	62
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	9,04	9,43	10,02

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Nasycenie podmiotami gospodarczymi jest bardzo zróżnicowane w układzie wewnętrznym powiatu. Mława charakteryzuje się zwykle wartościami wyższymi niż średnia powiatowa – na 10 tysięcy mieszkańców przypada tu 1 061 podmiotów, a na tysiąc mieszkańców w wieku produkcyjnym 174,4 podmioty. Najniższe nasycenie występuje natomiast w gminie Szreńsk, gdzie wskaźniki te kształtują się na poziomie odpowiednio 496 i 79,2 podmiotów.

Warto zauważyć, że aż 95,4% (5 483) stanowią podmioty zatrudniające do 9 osób, natomiast 77,8% (4 471) to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Warto nadmienić, iż mikroprzedsiębiorstwa stanowią wyraz przedsiębiorczości mieszkańców powiatu oraz mogą być bardziej konkurencyjne i elastyczne od większych przedsiębiorstw. Jednocześnie charakteryzują się niższym potencjałem zatrudnieniowym, są bowiem bardziej podatne na zewnętrzną koniunkturę oraz zmiany przepisów prawa i często głównym ich celem staje się utrzymanie na rynku. Z punktu widzenia sytuacji ekonomiczno-społecznej powiatu strategiczne znaczenie mają przedsiębiorstwa generujące stałe miejsca pracy i zapewniające zatrudnienie wielu mieszkańcom. W świetle danych GUS, w 2019 roku w powiecie funkcjonowało 217 podmiotów o liczbie pracowników w przedziale 10-49 (3,8% ogółu); 42 podmioty zatrudniające od 50 do 249 osób (0,7%) i 6 podmiotów o liczbie zatrudnionych od 250 wzwyż (0,1%).

Biorąc pod uwagę rodzaj prowadzonej działalności w 2019 roku najwięcej podmiotów funkcjonowało w sekcji *G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* (1 388; 24,2% ogółu); w dalszej kolejności należy wskazać sekcję *F Budownictwo* (900; 15,7%), sekcję *H Transport i gospodarka magazynowa* (477; 8,3%), sekcję *C Przetwórstwo przemysłowe* (434; 7,6%) oraz sekcje *S i T Pozostała działalność usługowa* oraz *Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby* (411; 7,2%).

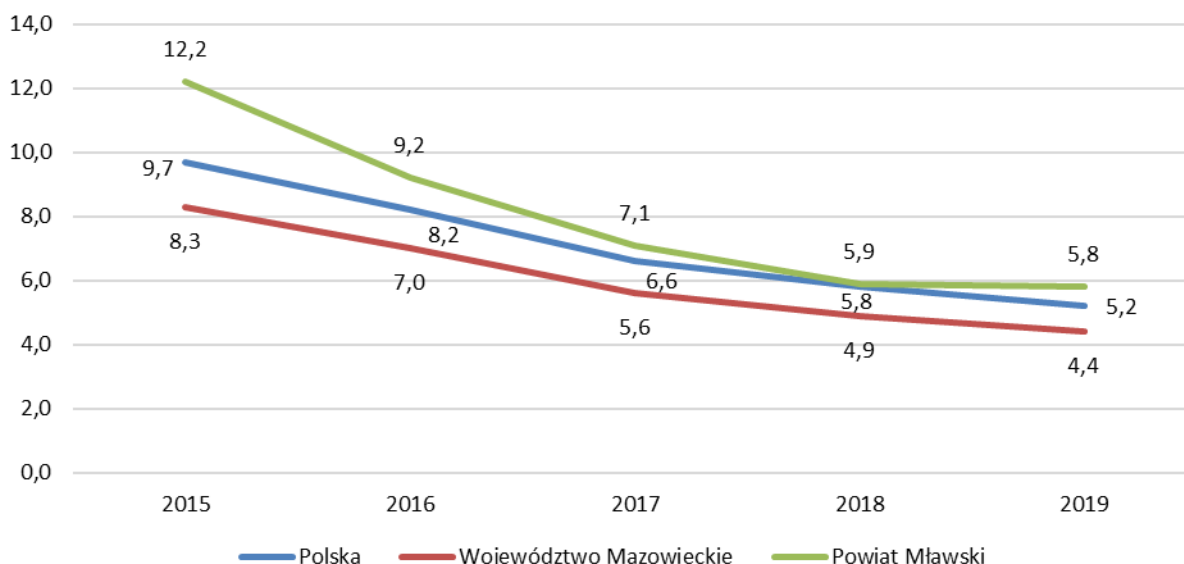
Istotnym obszarem działalności mieszkańców Powiatu Mławskiego jest rolnictwo. W świetle danych Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku, na jego terenie funkcjonowało 6 200 gospodarstw rolnych, z których 99,2% (6 195) to gospodarstwa indywidualne. Działalność rolniczą prowadziło w tym czasie 5 957 gospodarstw indywidualnych, z których 5 535 miało powierzchnię powyżej 1 hektara, a 2 799 to gospodarstwa o powierzchni od 19 hektarów wzwyż. Ze względu na to, że od ostatniego spisu rolnego minęło już 10 lat, sytuacja w lokalnym rolnictwie uległa zmianie. Jej obraz będzie możliwy do przedstawienia po przeprowadzeniu i opracowaniu wyników kolejnego spisu, co jednak wykracza poza okres opracowywania niniejszego dokumentu. Ważne jest natomiast to, że obecne rolnictwo różni się od tego, które funkcjonowało kilkanaście lat temu. Coraz szersze zastosowanie nowych technologii powoduje, że nowoczesne rolnictwo nie wymaga zatrudniania wielu osób, ponieważ dużą część prac można wykonać za pomocą maszyn. Powoduje to, w dłuższej perspektywie, obniżanie potencjału zatrudnieniowego w rolnictwie.

Podobnie jest w przypadku turystyki, jednak tu potencjał zatrudnieniowy wiąże się głównie z sezonowością pracy, co sprzyja zawieraniu krótkotrwałych umów i warunkowaniu zatrudnienia natężeniem pracy w danym sezonie. W rankingu Mazowieckiego Ośrodka Badań Regionalnych z 2014 roku Powiat Mławski znajdował się na 19. miejscu wśród jednostek tego samego szczebla w województwie mazowieckim, pod względem atrakcyjności turystycznej. Obecna sytuacja epidemiologiczna utrudnia jednak ocenę aktualnej kondycji branży i jej wpływu na sytuację na lokalnym rynku pracy.

O sytuacji społeczno-ekonomicznej danego obszaru może świadczyć wysokość stopy bezrobocia oraz jej relacja w stosunku do wartości krajowych i wojewódzkich. Obrazuje ona procentowy stosunek liczby ludności bezrobotnej do liczby ludności aktywnej zawodowo. Na koniec grudnia 2019 roku w Powiecie Mławskim stopa bezrobocia wyniosła 5,8%, co oznacza, że była wyższa

od jej wartości w województwie (o 1,4 punktu) i w Polsce (o 0,6 punktu). W perspektywie lat 2015-2019 jej wartość w powiecie spadła o 6,4 punktu, podczas gdy w województwie zmniejszyła się o 3,9, a w kraju o 4,5 punktu.

Wykres 3. Stopa bezrobocia w Powiecie Mławskim na tle Polski i Województwa Mazowieckiego w latach 2015-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Analiza aktywności zawodowej mieszkańców powiatu wymaga również odniesienia się do liczby osób pracujących i bezrobotnych. W świetle danych GUS w 2019 roku liczba pracujących w Powiecie Mławskim wynosiła 15 146 osób i wzrosła w porównaniu do 2015 roku o 482 osoby, tj. o 3,3%. Na każdy tysiąc mieszkańców przypadało w tym czasie 209 osób pracujących. Liczba bezrobotnych natomiast w ostatnim dniu 2019 roku wynosiła 1 718, co oznacza, że na tysiąc mieszkańców przypadało 23,7 osób bezrobotnych. Dane te wskazują na dość wysoki poziom aktywności zawodowej mieszkańców Powiatu Mławskiego, należy jednak pamiętać, że dane statystyczne mogą nie obrazować rzeczywistej sytuacji. W przypadku osób pracujących wskazane dane nie obejmują bowiem podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego oraz w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, a także duchowieństwa, fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji. Natomiast analiza skali bezrobocia wymaga uwzględnienia faktu, że z jednej strony niektóre osoby bezrobotne rejestrują się w urzędzie pracy po to, aby uzyskać ubezpieczenie zdrowotne lub zasiłek, a w rzeczywistości pracują w tzw. *szarej strefie*, a z drugiej – istnieje jeszcze kategoria osób niepracujących, chcących podjąć zatrudnienie lub nie, ale z różnych powodów nie zarejestrowanych w urzędzie pracy.

3.4. Warunki mieszkaniowe

Warunki, w jakich ludzie mieszkają, stanowią nie tylko wyznacznik ich statusu społecznego i materialnego, ale także jeden z głównych czynników determinujących jakość ich życia.

Sytuacja mieszkaniowa w Powiecie Mławskim przedstawia się dość dobrze. Liczba mieszkań w ostatnich latach wzrosła i w 2018 roku wyniosła 25 537, czyli o 657 (o 2,6%) więcej niż w 2015 roku. Na tysiąc mieszkańców przypadało tu 349,3 mieszkań, co oznacza wzrost tego wskaźnika o 12 w porównaniu do 2015 roku. Corocznie oddawane są do użytku nowe mieszkania, przy

czym są to przede wszystkim mieszkania przeznaczone na sprzedaż lub wynajem – w 2018 roku stanowiły one 62,5% wszystkich nowych mieszkań. W analizowanym okresie oddano do użytku także 113 mieszkań indywidualnych (28,5%). W powiecie postępuje również budownictwo komunalne – liczba nowych mieszkań komunalnych od 2017 roku wyniosła 62.

Tabela 3. Wybrane dane dotyczące warunków mieszkaniowych w Powiecie Mławskim w latach 2015-2019

Wyszczególnienie	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba mieszkań	24 880	25 091	25 325	25 537	Bd.
Przeciętna powierzchnia użytkowa (m ²)					
- 1 mieszkania	77,6	77,7	77,7	77,7	Bd.
- na 1 osobę	26,2	26,5	26,8	27,1	Bd.
Mieszkania na 1 000 mieszkańców	337,3	340,4	345,1	349,3	Bd.
Mieszkania oddane do użytkowania	332	238	268	242	397
- indywidualne	140	111	113	106	113
- przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	192	127	137	101	248
- komunalne	0	0	18	32	12
Mieszkania wyposażone w urządzenia techniczno-sanitarne:					
wodociąg	23 804	24 056	24 293	24 510	Bd.
ustęp spłukiwany	22 169	22 380	22 618	22 844	Bd.
łazienka	21 056	21 271	21 519	21 747	Bd.
centralne ogrzewanie	19 728	19 944	20 192	20 420	Bd.
gaz z sieci	11 136	11 275	11 426	11 713	Bd.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Poprawiają się również warunki, w jakich żyją na co dzień mieszkańcy powiatu. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wzrosła nieznacznie w perspektywie lat 2015-2018 (o 0,1 m²), jednak powierzchnia przypadająca na jedną osobę zwiększyła się o 0,9 m². Coraz większa liczba mieszkań jest również wyposażona w urządzenia techniczno-sanitarne, co jest związane z jednej strony z oddawaniem do użytku nowych mieszkań, w których są one podstawowym standardem, a z drugiej – z remontami dokonywanymi przez indywidualnych użytkowników i inwestycjami samorządów lokalnych. W latach 2015-2018 liczba mieszkań wyposażonych w instalację wodociągową wzrosła o 706 (o 3,0%), w ustęp spłukiwany o 675 (o 3,0%), w łazienkę o 691 (o 3,3%), w centralne ogrzewanie o 692 (o 3,5%), a w gaz sieciowy o 577 (o 5,2%).

3.5. Aktywność i ekonomia społeczna

Zaangażowanie społeczne może przyjmować różnorodne formy – od pomocy sąsiedzkiej i dbałości o czystość najbliższego otoczenia, poprzez działalność w grupach nieformalnych, wolontariat, udział w wyborach i referendach, aż po aktywność w kreowaniu lokalnych polityk publicznych, wyrażającą się np. w inicjowaniu i udziale w konsultacjach społecznych.

Pod względem rozwoju lokalnego, kluczowym obszarem aktywności społeczeństwa jest zaangażowanie w dobrowolną działalność w ramach organizacji pozarządowych, będących przestrzenią nabywania różnych doświadczeń i umiejętności społecznych³. W świetle danych Krajowego Rejestru Sądowego swoją siedzibę na terenie Powiatu Mławskiego ma 139 podmiotów⁴, wśród których są stowarzyszenia, fundacje oraz inne organizacje społeczne

³ Sulek, A. (2013). Stan społeczeństwa obywatelskiego. Doświadczenie, działania dla społeczności i kompetencje obywatelskie. Diagnoza Społeczna 2013 Warunki i Jakość Życia Polaków - Raport. [Special issue].

Contemporary Economics., 7, 275-284 DOI: 10.5709/ce.1897-9254.109

⁴ <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu?t:lb=t> stan na 10 września 2020 r. Liczba ta obejmuje również podmioty w stanie likwidacji.

i zawodowe. Działają one w różnych obszarach życia społecznego, w tym m.in. w dziedzinie rozwoju miejscowości, upowszechniania edukacji, kultury i sportu, aktywizacji dzieci i młodzieży oraz seniorów, pomocy i wsparcia dla osób i rodzin w trudnej sytuacji życiowej, ekologii, ochrony przeciwpożarowej oraz społeczeństwa obywatelskiego. Status organizacji pożytku publicznego w 2020 roku posiadało czternaście organizacji pozarządowych z Powiatu Mławskiego, w tym dwanaście z Mławy i po jednej z gmin Strzegowo i Wiśniewo.

Ocena rzeczywistej aktywności organizacji z powiatu nie jest jednak możliwa. Nadal wiele organizacji działa akcyjnie, nie mając określonych długoterminowych celów, a wśród głównych barier ich funkcjonowania można wskazać bariery finansowe, w tym m.in. brak środków na zapewnienie wkładu własnego w projektach oraz niewystarczający potencjał finansowy w aplikowaniu o środki. Wiele podmiotów bazuje na aktywności kilku osób lub tylko jednego lidera; brakuje im zaplecza kadrowego i technicznego.

Powiat Mławski wspiera aktywność III sektora na różnych płaszczyznach, zarówno finansowej poprzez zlecanie zadań w drodze otwartych konkursów, jak i pozafinansowej (np. wymiana informacji, konsultowanie aktów prawa miejscowego). Dotacje z budżetu powiatu są przekazywane organizacjom pozarządowym w zakresie turystyki, ochrony i promocji zdrowia, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych, działań na rzecz kultury i sztuki oraz upowszechniania kultury fizycznej i sportu. Na realizację zadań przez organizacje w 2019 roku przeznaczono 120 000 zł, przy czym wartość przekazanych dotacji wyniosła 99 200 zł.

Można powiedzieć, że proces uzyskiwania stabilności sektora non-profit w Polsce jest wciąż na początkowym etapie. W tym kontekście szczególnie pozytywnym trendem wydaje się promocja podejścia łączącego działalność społeczną (pożytku publicznego) z poszukiwaniem rynkowych źródeł dochodu, czyli tzw. *ekonomizacja* organizacji pozarządowych, a także rozwój spółdzielczości socjalnej. Według KRS, na terenie Powiatu Mławskiego w rejestrze przedsiębiorców figurują 3 stowarzyszenia i 3 fundacje. Nie funkcjonują tu natomiast takie podmioty jak kluby i centra integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej czy zakłady aktywności zawodowej.

Sektor ekonomii społecznej jest reprezentowany przez 7 spółdzielni socjalnych:

- Spółdzielnia Socjalna „Razem” w Mławie – usługi opiekuńcze dla osób starszych i chorujących, usługi edukacyjne, animacja plenerowa, usługi opiekuńcze dla dzieci, organizacja imprez okolicznościowych, diagnoza i terapia logopedyczna oraz pedagogiczna;
- „Inkluzywna” Spółdzielnia Socjalna w Mławie – mobilny samochód gastronomiczny;
- „Perfect-Socjal” Spółdzielnia Socjalna w Czarnocinku – usługi porządkowe;
- Spółdzielnia Socjalna „Route69” w Mławie – usługi remontowo-budowlane;
- Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „BUS-KOM” z siedzibą w Mławie – usługi transportowe, utrzymanie terenów zielonych, usługi edukacyjne, opiekuńcze i rehabilitacyjne;
- Spółdzielnia Socjalna „Pomocna Dłoń” w Mławie – usługi opiekuńcze dla osób starszych i niepełnosprawnych;
- Spółdzielnia Socjalna „Clean-Bud” w Przychodzie – usługi budowlane oraz remontowo-wykończeniowe.

Na uwagę zasługuje tu również Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Aktywności Seniorów AS, które od 30 kwietnia 2017 roku funkcjonuje jako Przedsiębiorstwo Ekonomii Społecznej. Stowarzyszenie prowadzi m.in. restauracje pod marką „Gary Babci Krysi” i „Salonik Babci Krysi”,

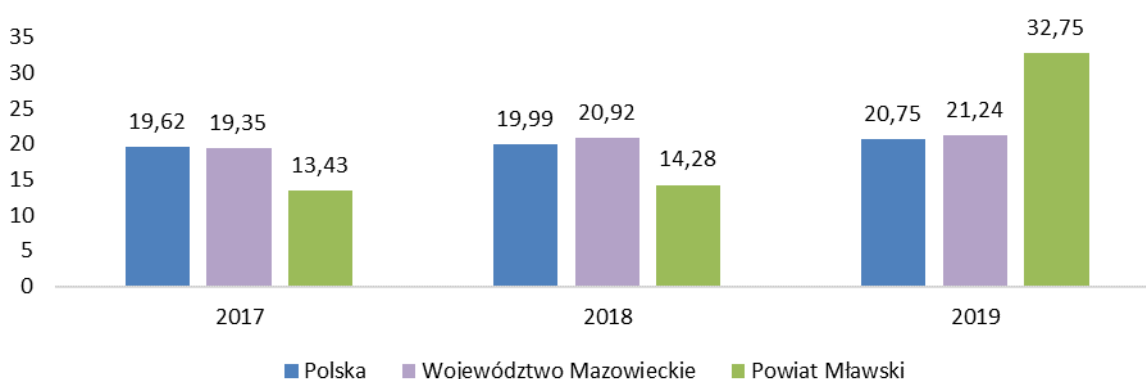
Szwalnę AS, gdzie powstaje Skrzat Helpik, Klub Inicjatyw Społecznych „Gar Rozmaitości”, Stowarzyszenie powołało do życia także Centrum Aktywnego Seniora, w ramach którego prowadzone są zajęcia kulinarne, rękodzielnicze i inne, skupiające ok. 50 osób.

Istotnych informacji na temat perspektyw rozwoju ekonomii społecznej w Powiecie Mławskim dostarcza raport pn. „Kluczowe sfery rozwoju dla sektora ekonomii społecznej w województwie mazowieckim”⁵. W świetle przedstawionych w nim informacji, potrzeba rozwoju ekonomii społecznej w powiecie istnieje w szczególności w obszarach: usług opiekuńczych (66,7%), usług dla mieszkańców (33,3%), wsparcia dla osób niepełnosprawnych i wykluczonych społecznie (22,2%), żłobków/klubów opieki dla dzieci (22,2%). Wśród usług opiekuńczych chodzi przede wszystkim o usługi na rzecz seniorów (83,3%), natomiast w ramach usług dla mieszkańców – o utrzymanie terenów zielonych, kulturę i rekreację oraz warsztaty zajęciowe (po 33,3%). Barierami w rozwoju ekonomii społecznej w powiecie, w opinii respondentów, mogą być przede wszystkim: brak finansowego wsparcia lub krótki okres finansowego wsparcia oraz niechęć i brak zaufania ze strony ludności (po 56,0% wskazań), a także braki kadrowe w podmiotach ekonomii społecznej (44,0%).

3.6. Stan bezpieczeństwa mieszkańców

Sfera porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli obejmuje bardzo szerokie spektrum zagadnień związanych z ochroną życia, zdrowia i mienia ludności, majątku publicznego, a także ustroju i suwerenności państwa⁶. Na szczeblu powiatu działania organów władzy oraz podległych im inspekcji, służb i straży są zorientowane w szczególności na wszelkie przejawy naruszania prawa przez mieszkańców (w tym dotkliwy problem przestępczości), pożary, klęski żywiołowe oraz inne miejscowe zagrożenia spowodowane siłami natury lub działalnością człowieka (takie jak powódź, huragan, katastrofy techniczne, chemiczne, ekologiczne itp.), jak również czynniki szkodliwe i uciążliwe dla zdrowia, w tym choroby zakaźne i zawodowe.

Wykres 4. Przestępstwa stwierdzone na 1000 mieszkańców Polski, Województwa Mazowieckiego i Powiatu Mławskiego w latach 2017-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

W świetle danych GUS w 2019 roku liczba przestępstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w Powiecie Mławskim wyniosła 2 388, co oznacza wzrost w porównaniu do 2017 roku o 1 401 przestępstw. W tej liczbie największą część stanowiły przestępstwa o charakterze gospodarczym (61,4%), a w dalszej kolejności

⁵ Raport został przygotowany na zlecenie Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej przez ASM Centrum Badań i Analiz Rynku w grudniu 2019 roku.

⁶ encyklopedia.pwn.pl/haslo/3876790/bezpieczenstwo-publiczne.html

przestępstwa o charakterze kryminalnym (28,6%), przeciwko mieniu (17,4%), przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji (8,0%) oraz drogowe (7,6%). W 2019 roku w statystyce GUS nastąpił znaczny wzrost liczby przestępstw o charakterze gospodarczym, co poważnie zmieniło strukturę ogólnej liczby przestępstw. Wzrosła również w związku z tym liczba przestępstw stwierdzonych na tysiąc mieszkańców – z 13,43 w 2017 roku do 32,75% w 2019 roku. W województwie wskaźnik ten w 2019 roku kształtował się na poziomie 21,24, na w kraju wynosił 20,75.

Tabela 4. Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w Powiecie Mławskim w latach 2017-2019

Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Ogółem	987	1 045	2 388
- o charakterze kryminalnym	553	694	683
- o charakterze gospodarczym	236	131	1 465
- drogowe	163	162	181
- przeciwko życiu lub zdrowiu	36	48	34
- przeciwko mieniu	463	374	415
- przeciwko wolności, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności	40	47	69
- przeciwko rodzinie i opiece	69	150	112
- przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji	165	173	190

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Według *Informacji Komendanta Powiatowego Policji w Mławie o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego na terenie Powiatu Mławskiego* w 2019 roku na terenie działania KPP w Mławie wszczęto 1 158 postępowań karnych, co oznacza ich wzrost w porównaniu do 2017 roku o 139, tj. o 13,6%. W latach 2017-2019 osoby nieletnie popełniły 52 czyny karalne.

W 2019 roku odnotowano 638 osób podejrzanych, czyli o 90 (o 16,4%) więcej niż w 2017 roku. Wśród nich było 6 osób nieletnich (1,0%). Wykrywalność w ogólnej liczbie przestępstw wyniosła w tym czasie 90,8%, co oznacza, że zwiększyła się w porównaniu do 2017 roku o 8,5 punktu. W kategorii przestępstw kryminalnych w 2019 roku odnotowano 750 postępowań wszczętych, wśród których aż 15,9% stanowiły postępowania karne związane z przestępstwem nie alimentacji. Wykrywalność w tej kategorii wyniosła 74,0% i była minimalnie niższa niż w poprzednich latach. W ramach siedmiu kategorii przestępstw kryminalnych najczęściej odnotowywano kradzieże (137), uszkodzenia mienia (49) oraz włamania (48).

Ważnym aspektem bezpieczeństwa publicznego jest bezpieczeństwo w ruchu drogowym. Zwiększająca się liczba pojazdów i rosnąca mobilność społeczeństwa przekładają się na prawdopodobieństwo występowania zdarzeń drogowych. W 2019 roku na terenie Powiatu Mławskiego odnotowano 32 wypadki drogowe oraz 953 kolizje. Zginęło w nich 11 osób, a 24 zostały ranne. W porównaniu do 2017 roku liczba wypadków zmniejszyła się o 11, natomiast liczba kolizji wzrosła o 41. Najwięcej zdarzeń drogowych odnotowywanych jest na terenie Mławy. Główne przyczyny wypadków stanowią nieudzielenie pierwszeństwa przejazdu, niewłaściwe wykonywanie manewrów wyprzedzania, wymijania, omijania, skręcania i cofania, niedostosowanie prędkości do warunków ruchu i niewłaściwe zachowanie pieszych.

Analiza Informacji o stanie bezpieczeństwa sanitarnego Powiatu Mławskiego za lata 2017-2019 pozwala sformułować tezę, iż stan sanitarny powiatu jest dobry i względnie stabilny. W zakresie epidemiologicznym, dzięki konsekwentnie prowadzonym wieloletnim programom szczepień ochronnych oraz ogólnej poprawie stanu higieny, notuje się relatywnie małą liczbę a nawet

brak przypadków zachorowań na takie poważne schorzenia jak np. wirusowe zapalenie wątroby typu B, czerwonkę oraz krztusiec. W 2019 roku nie zarejestrowano ognisk zatrucia zbiorowego pokarmowego. Odnotowano natomiast 72 przypadki pokąsań ludzi przez zwierzęta, przy czym w 14 przypadkach zachodziła potrzeba szczepień przeciw wściekliźnie ze względu na to, że pogryzień dokonały bezpieczne psy i nie było możliwości ich obserwacji.

3.7. Infrastruktura społeczna

3.7.1. System pomocy i wsparcia

Instytucjonalny system pomocy i wsparcia organizowany jest na rzecz osób i rodzin, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Tworzą go więc przede wszystkim podmioty działające w sferze pomocy i integracji społecznej. Podstawową jednostką organizacyjną na szczeblu powiatu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mławie. PCPR wykonuje zadania powiatu wynikające nie tylko z ustawy *o pomocy społecznej*, ale również ustawy *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, ustawy *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*, a także ustawy *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*.

Do głównych zadań realizowanych przez PCPR w Mławie należy organizowanie pieczy zastępczej w formie rodzinnej i instytucjonalnej, w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Zgodnie z Zarządzeniem Nr 36/2011 Starosty Mławskiego z dnia 28 września 2011 roku, obowiązującym od 1 stycznia 2012 roku, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mławie zostało wyznaczone na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie. Zadania Centrum w tym zakresie są bardzo szerokie i obejmują w szczególności:

- prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- przeprowadzanie badań pedagogicznych i psychologicznych oraz analizy, dotyczących kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- zapewnianie rodzinom zastępczym pomocy i wsparcia, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;
- prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- współpraca ze środowiskiem lokalnym;
- zapewnienie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej;
- dokonywanie oceny rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka;

- zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego.

W obszarze pieczy zastępczej w końcu 2019 roku w Powiecie Mławskim funkcjonował 1 rodzinny dom dziecka oraz 58 rodzin zastępczych, wśród których było 40 rodzin spokrewnionych, 16 rodzin niezawodowych oraz 2 rodziny zawodowe. Łącznie przebywało w nich 99 dzieci. W PCPR w Mławie zatrudnionych było w tym czasie czterech koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, którzy obejmowali wsparciem wszystkie rodziny zastępcze i rodzinny dom dziecka. Współpraca PCPR z rodzinami zastępczymi miała na celu nie tylko kontrolowanie, ale przede wszystkim wspieranie poprawnego ich funkcjonowania. Ważne są też działania Centrum służące promocji rodzicielstwa zastępczego na terenie powiatu.

W ramach instytucjonalnych form pieczy zastępczej, Powiat Mławski prowadzi cztery placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego:

- Dom Dziecka nr 1 w Kowalewie dla 14 wychowanków,
- Dom Dziecka nr 2 w Kowalewie dla 14 wychowanków,
- Dom Dziecka nr 3 w Kowalewie dla 14 wychowanków,
- Dom Dziecka nr 4 w Kowalewie dla 10 wychowanków.

Placówki realizują zadania instytucjonalnej pieczy zastępczej w postaci zapewnienia dzieciom całodobowej opieki i wychowania wraz z zaspokojeniem niezbędnych potrzeb emocjonalnych, rozwojowych, zdrowotnych, bytowych, społecznych i religijnych. We współpracy z asystentem rodziny realizują plan pomocy dziecku, umożliwiają kontakt dziecka z rodzicami i podejmują działania w celu powrotu dziecka do rodziny; obejmują dzieci działaniami terapeutycznymi, zapewniają korzystanie z przysługujących im świadczeń zdrowotnych, a także dostęp do kształcenia dostosowanego do wieku i możliwości rozwojowych dziecka. Obsługę ekonomiczno-administracyjną, organizacyjną oraz opiekę specjalistyczną placówkom zapewnia Centrum Administracyjne do Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych.

PCPR w Mławie sprawuje nadzór nad działalnością Domu Pomocy Społecznej „Zdrowa Jesień” w Bogurzynie. W 2019 roku mieszkały w nim 52 osoby, powstała ponadto lista rezerwowa, na której w końcu roku znajdowały się 3 osoby. Wśród głównych przyczyn umieszczania osób w DPS w Bogurzynie należy wskazać schizofrenię (paranoidalną, rezydualną, katatoniczną), zespoły (psychoorganiczne, zależności alkoholowej), zaburzenia osobowości, alkoholowe, urojeniowe, organiczne, depresyjne itp. Podopieczni DPS mogą uczestniczyć w różnych treningach i zajęciach, takich jak trening funkcjonowania w życiu społecznym, trening umiejętności interpersonalnych, trening rozwiązywania problemów, zajęcia ruchowe, terapia psychologiczna, terapia manualna czy zajęcia informatyczne. Organizowane są ponadto obchody ważnych świąt i rocznic, wycieczki, turnieje i inne wydarzenia sprzyjające aktywizacji i integracji uczestników.

Do jednostek nadzorowanych przez PCPR należy również Zespół Ośrodków Wsparcia w Mławie, będący stacjonarną placówką pomocową, świadczącą specjalistyczne poradnictwo dla osób doświadczających przemocy w rodzinie oraz pomoc na rzecz osób i rodzin znajdujących się w kryzysie. W skład Zespołu wchodzi Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie oraz Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Pierwsza ze wskazanych placówek świadczy usługi w trzech obszarach: interwencyjnym, potrzeb bytowych oraz pomocy terapeutyczno-wspomagającej. W ich ramach zapewnia schronienie ofiarom przemocy w rodzinie, udziela natychmiastowej pomocy specjalistycznej, organizuje dostęp do pomocy medycznej, prowadzi krótkoterminową terapię i pracę z systemem rodzinnym. W zakresie potrzeb bytowych

zapewnia całodobowy pobyt w ośrodku przez okres 3 miesięcy z możliwością przedłużenia. Ośrodek dysponuje 15 miejscami noclegowymi.

Do zadań Ośrodka Interwencji Kryzysowej należy natomiast w szczególności zapewnienie osobom i rodzinom w sytuacji kryzysu psychicznego kompleksowej pomocy psychologicznej i prawnej, prowadzenie psychoterapii indywidualnej bądź rodzinnej, udostępnienia miejsca całodobowego pobytu w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa (placówka dysponuje 3 miejscami).

W 2019 roku Zespół Ośrodków Wsparcia udzielił 2 874 porady specjalistyczne, z których skorzystały 673 osoby, w tym 112 osób uwikłanych w przemoc. W hostelu Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie łącznie przebywało 27 osób, w tym 12 dzieci. Wśród nich było 16 osób z Powiatu Mławskiego.

W Mławie funkcjonuje Środowiskowy Dom Samopomocy, który do końca 2019 roku znajdował się w strukturze PCPR-u, a od 1 stycznia 2020 roku jest już odrębną jednostką. ŚDS stanowi koedukacyjną placówkę pobytu dziennego, przeznaczoną dla 41 osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu znacznym, umiarkowanym i lekkim. Uczestnicy mają możliwość skorzystania z terapii zajęciowej w formie zespołowej i indywidualnej (zajęcia plastyczno-rękodzielnicze, techniczne, kulinarne, kulturalno-oświatowe, krawieckie, informatyczne, kinezyterapia), treningu umiejętności społecznych i praktycznych, socjoterapii oraz terapii psychologicznej.

Na poziomie gmin podstawowe zadania z zakresu pomocy i wsparcia na rzecz mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym wykonuje 10 ośrodków pomocy społecznej:

- ✓ Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mławie,
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wieczfnie Kościelnej,
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dzierzgowie,
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lipowcu Kościelnym,
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Radzanowie,
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Strzegowie,
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Stupsku,
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Szreńsku,
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wiśniewie,
- ✓ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Szydłowie.

W zakresie profilaktyki problemu uzależnień na terenie każdej gminy działania prowadzą komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, natomiast w zakresie przemocy w rodzinie – gminne zespoły interdyscyplinarne ds. przemocy w rodzinie.

Powyższa lista nie wyczerpuje katalogu instytucji oferujących pomoc i wsparcie, bowiem w szerokim ujęciu system obejmuje również instytucje rynku pracy, jednostki oświatowe i inne, które na co dzień współpracują ze sobą (ze względu na zbieżne cele oraz obsługę tych samych klientów). Istotne znaczenie w lokalnym systemie pomocy i wsparcia mają działania w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej realizowane przez instytucje rynku pracy. Do tej grupy zalicza się publiczne służby zatrudnienia, Ochotnicze Hufce Pracy, agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe oraz instytucje dialogu społecznego i partnerstwa lokalnego⁷.

⁷ Art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Powiatowy Urząd Pracy w Mławie realizuje zadania powiatu w zakresie polityki rynku pracy, polegające m.in. na udzielaniu pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu zatrudnienia, organizowaniu i finansowaniu usług i instrumentów rynku pracy, przyznawaniu i wypłacaniu zasiłków oraz innych świadczeń z tytułu bezrobocia, a także opracowywaniu analiz i sprawozdań dotyczących rynku pracy. Na terenie Powiatu Mławskiego działa również Hufiec Pracy 7-3 w Mławie, będący jednostką Mazowieckiej Wojewódzkiej Komendy OHP.

Innymi ważnymi podmiotami działającymi na rzecz aktywizacji zawodowej ludności są niepubliczne agencje zatrudnienia świadczące usługi w zakresie pośrednictwa pracy, pośrednictwa do pracy za granicą u pracodawców zagranicznych, poradnictwa zawodowego, doradztwa personalnego i pracy tymczasowej; instytucje szkoleniowe (publiczne i niepubliczne) prowadzące edukację pozaszkolną na podstawie odrębnych przepisów; instytucje dialogu społecznego czyli organizacje i instytucje zajmujące się problematyką rynku pracy: organizacje związków zawodowych, pracodawców i bezrobotnych oraz organizacje pozarządowe współpracujące z publicznymi służbami zatrudnienia i OHP.

3.7.2. Ochrona zdrowia

Usługi zdrowotne stanowią bardzo ważną kategorię usług społecznych, która w istotny sposób wpływa na zdrowotność społeczeństwa. Zasadniczym elementem opieki zdrowotnej w Polsce są obecnie lekarze pierwszego kontaktu, realizujący podstawową opiekę zdrowotną (POZ), w której zawiera się leczenie oraz profilaktyka chorób, rehabilitacja, orzekanie o stanie zdrowia, a także zapewnienie opieki pielęgniarce środowiskowej oraz położnej. Natomiast oddzielne kategorie świadczeń medycznych stanowią: leczenie stomatologiczne, ambulatoryjna opieka specjalistyczna (wszelkie porady i badania diagnostyczne prowadzone w poradniach specjalistycznych), leczenie szpitalne, opieka psychiatryczna oraz leczenie uzależnień.

W świetle danych BDL GUS, na terenie Powiatu Mławskiego w 2019 roku funkcjonowało 36 przychodni, 3 praktyki lekarskie oraz 20 ogólnodostępnych aptek. W ramach podstawowej opieki zdrowotnej udzielono łącznie 270 677 porad, czyli o 21 517 więcej niż w 2017 roku.

Powiat Mławski prowadzi Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Mławie, będący jego jednostką organizacyjną. Funkcjonują w nim oddziały: wewnętrzny, kardiologiczny z odcinkiem udarowym, anestezjologii i intensywnej terapii, pediatriczny, ginekologiczno-położniczy, chirurgii urazowo-ortopedycznej, rehabilitacyjny, neonatologiczny, a także hospicjum, blok operacyjny oraz szpitalny oddział ratunkowy. Mieszkańcy powiatu mogą tu również uzyskać wsparcie w ramach poradni specjalistycznych przy SPZOZ w Mławie, m.in. kardiologicznej, dermatologicznej, onkologicznej, fizjoterapii, ginekologiczno-położniczej, ortopedycznej, okulistycznej, otolaryngologicznej, zdrowia psychicznego, chirurgii ogólnej, chirurgii urazowej, chirurgii onkologicznej, leczenia nerwic, rehabilitacyjnej i urologicznej.

Należy wskazać, że w Powiecie Mławskim jest ograniczony dostęp do specjalistycznego wsparcia psychiatrycznego. Funkcjonuje tu, w ramach NFZ, jedna poradnia zdrowia psychicznego dla osób dorosłych, natomiast nie ma tego typu świadczeń dla dzieci młodzieży. Brakuje również oddziału psychiatrycznego lub innego oddziału dziennego dla osób, zarówno dorosłych jak i dzieci oraz młodzieży, wymagających leczenia psychiatrycznego. Obecnie dzieci i młodzież, wymagające konsultacji psychiatrycznej, muszą jeździć do Ciechanowa, Olsztyna lub Warszawy, przy czym czas oczekiwania na wizytę wynosi kilka miesięcy.

3.7.3. Edukacja, kultura i sport

Na terenie Powiatu Mławskiego w 2018 roku funkcjonowało 37 szkół podstawowych. Większość z nich to jednostki organizacyjne gmin. Według danych BDL GUS, w 2019 roku we wszystkich szkołach podstawowych w powiecie uczyło się łącznie 6 029 dzieci.

Samorząd Powiatu Mławskiego jest organem prowadzącym dla następujących placówek:

- ✓ Zespół Szkół Nr 1 w Mławie, w skład którego wchodzi Technikum nr 1 im. Jerzego Ciesielskiego w zawodach: technik budownictwa, technik elektryk, technik informatyk, technik organizacji reklamy, technik ochrony środowiska, technik urządzeń i systemów energetyki odnawialnej, technik robót wykończeniowych w budownictwie, technik reklamy oraz Branżowa Szkoła I stopnia Nr 1 im. Jerzego Ciesielskiego w zawodzie monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie;
- ✓ Zespół Szkół Nr 2 w Mławie, mające w składzie Technikum Nr 2 im. Antoniny Mrozowskiej w zawodach: technik żywienia i usług gastronomicznych, technik hotelarstwa, kelner, technik logistyk, technik usług kelnerskich; Branżową Szkołę I stopnia Nr 2 im. Antoniny Mrozowskiej z zawodem: kucharz (klasa integracyjna) oraz Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych;
- ✓ Zespół Szkół Nr 3 im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Mławie, w składzie którego znajduje się Technikum Nr 3 w zawodzie technik elektronik, III Liceum Ogólnokształcące, Branżowa Szkoła I stopnia Nr 3 wielozawodowa w zawodach m.in.: cukiernik, fryzjer, mechanik pojazdów samochodowych, lakiernik, elektryk, fotograf, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, elektronik, elektromechanik pojazdów samochodowych, blacharz samochodowy, stolarz, murarz-tylnik, piekacz, sprzedawca, kucharz, monter, elektronik, wędliniarz, ślusarz;
- ✓ Zespół Szkół nr 4 im. Obrońców Mławy z Września 1939 r., w skład którego wchodzi II Liceum Ogólnokształcące oraz Technikum Nr 4 w zawodach: technik ekonomista i technik handlowiec;
- ✓ I Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Wyspiańskiego;
- ✓ Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Mławie, w skład którego wchodzi Przedszkole Specjalne, Szkoła Podstawowa Specjalna, Branżowa Szkoła Specjalna I Stopnia w zawodzie kucharza, Specjalna Szkoła Przysposabiająca do Pracy oraz Zespoły Rewalidacyjno-Wychowawcze.

W powiecie funkcjonują ponadto placówki prowadzone przez inne podmioty, są to licea ogólnokształcące oraz szkoły policealne, kształcące w takich zawodach jak opiekun medyczny, technik administracji, technik florysta, technik turystyki wiejskiej, technik rachunkowości, technik usług kosmetycznych, technik informatyk, opiekun w domu pomocy społecznej czy opiekunka środowiskowa. W szkołach prowadzonych przez Powiat Mławski w 2019 roku uczyło się 2 675 wychowanków i uczniów, natomiast w pozostałych placówkach 970 osób.

Istotny element systemu oświatowego stanowi Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Mławie, która zapewnia bezpłatną pomoc psychologiczną, pedagogiczną i logopedyczną dzieciom i młodzieży oraz pomoc w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, a także wsparcie dla rodziców i nauczycieli związane z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży. PPP w Mławie realizuje swoje zadania poprzez prowadzenie działalności diagnostycznej, terapeutycznej, doradczej, profilaktycznej i informacyjno-szkoleniowej. Powiat Mławski prowadzi również Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Mławie, którego misją jest wspieranie rozwoju zawodowego nauczycieli. PODN prowadzi m.in. szkolenia dla Rad

Pedagogicznych, studia podyplomowe, sieć współpracy i samokształcenia oraz doradztwo metodyczne.

Zadania w zakresie rozpoznawania, pobudzania i zaspokajania potrzeb kulturalnych ludności, w tym z zakresu czytelnictwa, a także tworzenia warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, realizują gminne domy i ośrodki kultury oraz biblioteki publiczne. Według BDL GUS, w 2019 roku na terenie Powiatu Mławskiego funkcjonowało 5 instytucji kultury w formie centrów, domów, ośrodków, klubów lub świetlic. Zorganizowały one 323 imprezy, w których uczestniczyły łącznie 45 664 osoby. W powiecie działa również 17 bibliotek i ich filii, przy czym na każdy 1 000 mieszkańców powiatu przypadało 93 czytelników bibliotek publicznych. W ramach instytucji kultury działalność prowadziło w analizowanym okresie 11 grup, w tym 3 muzyczno-instrumentalne, 3 wokalne i chóry, 2 folklorystyczne i 3 taneczne. W ich składzie było 258 osób.

Działalność kulturalna w Powiecie Mławskim oparta jest w dużej mierze na współpracy z lokalnymi ośrodkami kultury, a także organizacjami pozarządowymi i twórcami indywidualnymi. Do głównych instytucji zajmujących się działalnością kulturalną należy Miejski Dom Kultury w Mławie, posiadający kino z około 270 miejscami na widowni; Gminny Ośrodek Kultury w Szreńsku, Gminny Ośrodek Kultury w Radzanowie, Gminny Ośrodek Kultury w Strzegowie, Gminne Centrum Kultury, Sportu i Rekreacji w Lipowcu Kościelnym; Miejska Biblioteka Publiczna w Mławie, Biblioteki Gminne w Lipowcu Kościelnym, Dzierzgowie, Radzanowie, Strzegowie; Centrum Kulturowo-Historyczne „Kantor Młyński” w Strzegowie oraz Galerie sztuki, w tym „Galeria 13” i „Galeria Z” w Mławie oraz „Muzealia” w Strzegowie. Istotne wzbogacenie oferty kulturalnej w Powiecie Mławskim stanowią muzea. W Mławie funkcjonuje Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej, będącą miejską jednostką organizacyjną, a także prywatne Muzeum Juskiewiczów.

W obszarze sportu Powiat Mławski prowadzi Mławską Halę Sportową, która organizuje szereg wydarzeń i zajęć służących popularyzacji sportu i kultury fizycznej. Należy tu wymienić m.in. ligę koszykówki, grand prix tenisa stołowego, piłki siatkowej i badmingtona oraz organizację imprez takich jak Mistrzostwa Chorągwi Mazowieckiej w halowej piłce nożnej Rekiny Futbolu, Międzynarodowy Turniej w Halową Piłkę Nożną amatorów, Półmaraton o Puchar Starosty Mławskiego, Turniej Warcabowy Osób Niepełnosprawnych Mława Open, Ogólnopolski Mławski Turniej Sportów Walki oraz charytatywny turniej piłki nożnej halowej seniorów Mławianka Cup.

Sport jest bardzo ważnym obszarem aktywności mieszkańców powiatu, o czym, oprócz powyższych imprez, świadczy również liczba działających tu klubów sportowych. W 2018 roku w 16 klubach, na które składało się 26 sekcji, ćwiczyło łącznie 1 319 osób. Ponad 65% ćwiczących stanowiła młodzież do 18 roku życia.

3.7.4. Bezpieczeństwo publiczne

O stan bezpieczeństwa Powiatu Mławskiego dbają przede wszystkim:

- ✓ Komenda Powiatowa Policji w Mławie
- ✓ Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Mławie i jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej;
- ✓ Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Mławie;
- ✓ Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Mławie;
- ✓ Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Mławie.

Komenda Powiatowa Policji w Mławie swoim zasięgiem obejmuje powiat mławski. W strukturze organizacyjnej jednostki znajduje się Wydział Prewencji oraz Zespół Profilaktyki Społecznej, Nietletnich oraz Patologii. Obszar Mławy obsługuje siedmiu dzielnicowych, natomiast gmin wiejskich – dziesięciu. Na terenie powiatu funkcjonuje Posterunek Policji w Strzegowie, Posterunek Policji w Szreńsku, Posterunek Policji w Szydłowie oraz Posterunek Policji w Wieczfnia Kościelnej.

Podobnie jak w przypadku KPP w Mławie, również zasięg działania Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Mławie obejmuje cały Powiat Mławski. Wspomagana jest przez 53 jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych, z których 16 jest włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Są to: OSP Dąbrowa, OSP Dzierzgowo, OSP Kowalewo, OSP Lipowiec Kościelny, OSP Niedzbórz, OSP Piegłowo, OSP Radzanów, OSP Rzęnowo, OSP Strzegowo, OSP Stupsk, OSP Szreńsk, OSP Szydłowo, OSP Turza Mała, OSP Unierzyż, OSP Wieczfnia Kościelna, OSP Wyszyny Kościelne.

Państwowa Inspekcja Sanitarna powołana jest w celu ochrony zdrowia przed wpływem czynników szkodliwych i uciążliwych, a w szczególności w celu zapobiegania powstawaniu chorób zakaźnych i zawodowych. Do obowiązków Państwowej Inspekcji Sanitarnej należy również działalność oświatowo-zdrowotna i promocja zdrowia, realizowana poprzez programy ogólnopolskie, wojewódzkie oraz lokalne. W Powiecie Mławskim działa Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Mławie, który pełni funkcję Dyrektora Powiatowej Stacji Sanitarnej-Epidemiologicznej w Mławie – jest to publiczny zakład opieki zdrowotnej, w stosunku do którego uprawnienia organu założycielskiego posiada Minister Zdrowia. Powiatowa Stacja prowadzona jest w formie jednostki budżetowej i jest dysponentem środków budżetowych trzeciego stopnia.

Do kompetencji Powiatowego Inspektoratu Weterynarii w Mławie należy w szczególności monitorowanie oraz zwalczanie chorób zakaźnych zwierząt i chorób odzwierzęcych, przeprowadzanie kontroli weterynaryjnej w handlu zwierząt, a także sprawowanie nadzoru nad bezpieczeństwem produktów pochodzenia zwierzęcego.

Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w Mławie jest organem administracji rządowej pierwszej instancji w sprawach nadzoru budowlanego, wykonującym zadania na szczeblu powiatu przy pomocy Powiatowego Inspektoratu Nadzoru Budowlanego w Mławie, który działa w ramach zespolonej administracji powiatowej.

4. Wyzwania lokalnej polityki społecznej

Niniejsza strategia podejmuje szeroko rozumianą tematykę przeciwdziałania oraz likwidacji przyczyn i następstw problemów społecznych, których doświadczają mieszkańcy Powiatu Mławskiego. A zatem jej założenia dotyczą zasadniczo całej populacji, jednak w szczególności obejmują osoby, które:

- żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych (ubóstwo materialne);
- nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im normalną pozycję społeczną, odpowiedni poziom kwalifikacji, wejście na rynek pracy lub założenie rodziny;
- nie posiadają dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie;
- posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych (np. ze względu na zaistnienie uzależnienia, podeszły wiek, niepełnosprawność czy długotrwałą chorobę);
- są przedmiotem niszczącego działania innych osób lub podmiotów (polegającego na stosowaniu przemocy, szantażu, dyskryminacji itp.)⁸.

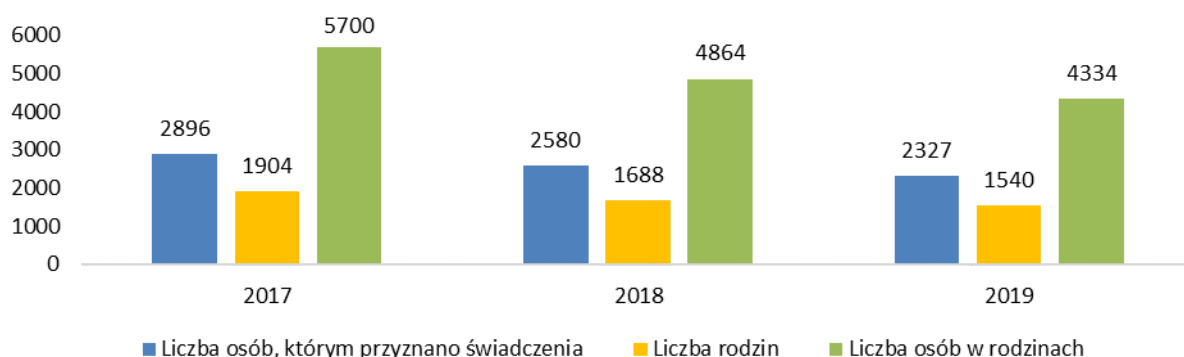
Powyższe aspekty w istotny sposób determinują wykluczenie społeczne osób i rodzin. Dlatego w oparciu o te kryteria wyodrębniono grupy znajdujące się w szczególnej sytuacji (względem ogółu ludności), które poddano następnie bardziej wnikliwej analizie.

4.1. Główne problemy społeczne w ujęciu statystyk pomocy społecznej

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości⁹. Perspektywa jednostek pomocy społecznej działających na terenie Powiatu Mławskiego wydaje się więc szczególnie istotna dla identyfikacji problemów doświadczanych przez mieszkańców.

W Powiecie Mławskim w 2019 roku świadczenia z pomocy społecznej otrzymało 2 327 osób z 1 540 rodzin, w których żyły łącznie 4 334 osoby. Oznacza to, że z pomocy społecznej korzystało niespełna 6,0% mieszkańców powiatu. W porównaniu do 2017 roku liczba osób, którym przyznano świadczenia zmniejszyła się o 569, tj. o 19,7%, natomiast liczba osób w rodzinach korzystających ze wsparcia spadła o 1 366, czyli o 24,0%.

Wykres 5. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach OPS z Powiatu Mławskiego w latach 2017-2019

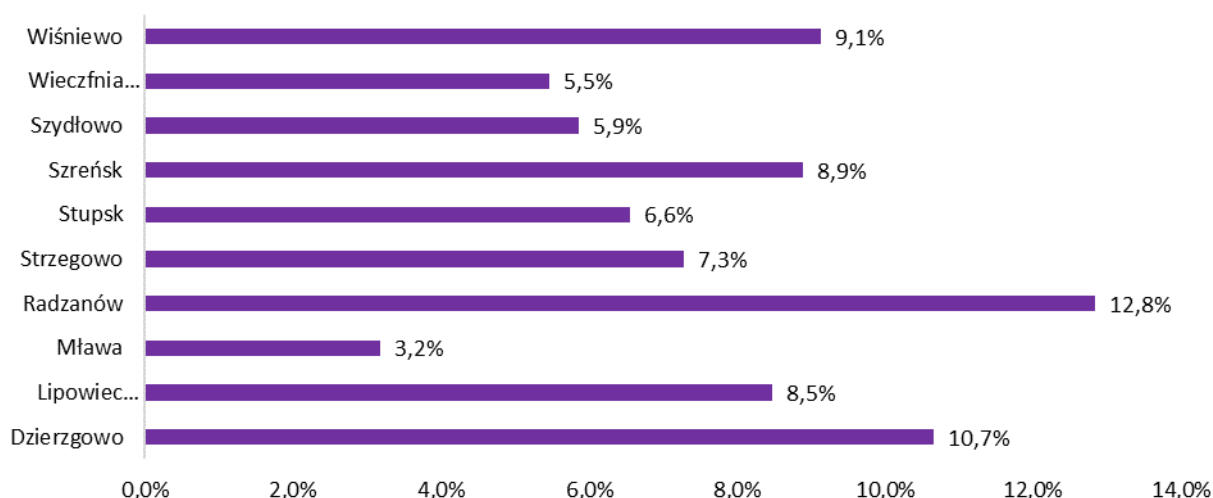
Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

⁸ *Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski*, Rada Ministrów, Warszawa 2004, s. 22-23.

⁹ Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.

Warto jednak zauważyć, że sytuacja jest bardzo zróżnicowana w poszczególnych gminach. Największy udział klientów ośrodka pomocy społecznej w liczbie mieszkańców gminy odnotowano w gminie Radzanów (12,8%), a w dalszej kolejności w gminach Dzierzgowo (10,7%), Wiśniewo (9,1%), Szreńsk (8,9%) oraz Lipowiec Kościelny (8,5%). Najmniejszym odsetkiem w analizowanym okresie charakteryzowała się Mława (3,2%), natomiast na poziomie zbliżonym dla całego powiatu odsetek ten kształtował się w gminie Wieczfnia Kościelna (5,5%), Szydłowo (5,9%). Różnica pomiędzy odsetkami skrajnymi, czyli dla gminy o największym i najmniejszym udziale liczby osób korzystających ze wsparcia w ogóle mieszkańców wynosiła 9,6 punktu procentowego.

Wykres 6. Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności poszczególnych gmin wchodzących w skład Powiatu Mławskiego (w 2019 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

Zgodnie z art. 7 ustawy o pomocy społecznej, pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom w szczególności z następujących powodów: ubóstwo; sieroctwo; bezdomność; potrzeba ochrony macierzyństwa; bezrobocie; niepełnosprawność; długotrwała lub ciężka choroba; bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych; przemoc w rodzinie; potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi; alkoholizm, narkomania, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; trudności w integracji osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy; zdarzenie losowe, sytuacja kryzysowa oraz klęska żywiołowa lub ekologiczna.

Analiza informacji zawartych w *Ocenach Zasobów Pomocy Społecznej* sporządzanych przez ośrodki pomocy społecznej za 2019 rok pozwala stwierdzić, że do głównych powodów udzielania świadczeń mieszkańcom gmin należy zaliczyć: ubóstwo¹⁰, bezrobocie, potrzebę ochrony macierzyństwa, długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Okazuje się bowiem, że 2,7% mieszkańców powiatu doświadcza ubóstwa; 2,4% żyje w rodzinach dotkniętych bezrobociem; 2,2% w rodzinach wymagających wsparcia ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności; 1,8% boryka się z długotrwałą lub ciężką chorobą członka rodziny; 1,7% to członkowie rodzin doświadczających niepełnosprawności; a 1,5% mieszkańców funkcjonuje

¹⁰ Ubóstwo nie jest samoistną przyczyną udzielenia pomocy społecznej – zawsze występuje przynajmniej z jednym innym powodem.

w rodzinach, w których występuje bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Warto również zauważyć, iż wymienione powody udzielania pomocy i wsparcia niejednokrotnie kumulują się w rodzinach, przez co są trudniejsze do rozwiązania. Pozostałe problemy społeczne znacznie rzadziej stanowiły powód udzielania pomocy. Należy tu wskazać w szczególności przemoc w rodzinie, alkoholizm i sytuację kryzysową oraz w mniejszym stopniu bezdomność, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, zdarzenia losowe, narkomania.

Tabela 5. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej Powiatu Mławskiego według głównych powodów wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej

Wyszczególnienie	2017		2018		2019	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	1 094	3 123	847	2 386	722	1 982
Sieroctwo	2	5	0	0	0	0
Bezdomność	52	52	55	55	60	61
Potrzeba ochrony macierzyństwa	349	1 879	299	1 592	298	1 592
- w tym wielodzietność	288	1 613	232	1 281	223	1 141
Bezrobocie	836	2 618	669	2 059	573	1 747
Niepełnosprawność	577	1 306	577	1 294	522	1 208
Długotrwała lub ciężka choroba	641	1 506	630	1 438	598	1 336
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	399	1 723	388	1 686	287	1 122
- w tym rodziny niepełne	203	698	200	703	151	596
- w tym rodziny wielodzietne	176	1 008	173	940	151	737
Przemoc w rodzinie	152	437	144	401	129	427
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	1	5	1	35
Alkoholizm	182	457	174	384	151	386
Narkomania	2	2	6	9	2	2
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	20	42	21	41	17	27
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy	0	0	1	7	0	0
Zdarzenie losowe	12	32	12	31	8	25
Sytuacja kryzysowa	125	341	80	220	77	244
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie OZPS.

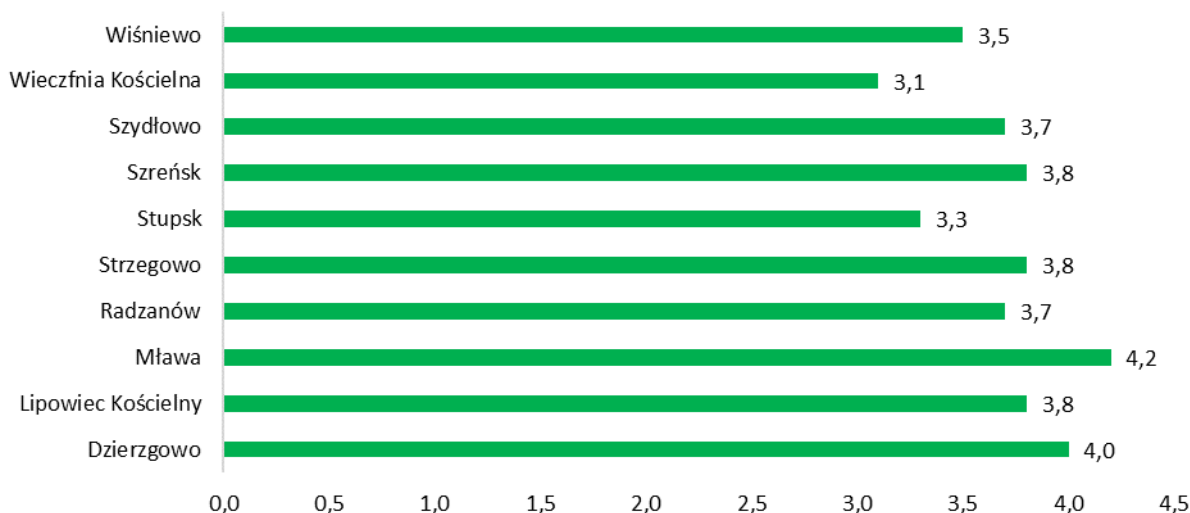
Warto nadmienić, iż w latach 2017-2019 struktura powodów udzielania świadczeń nie ulegała zasadniczym zmianom. Może to oznaczać, iż występujące w Powiecie Mławskim problemy społeczne mają utrwalony charakter, a ich rozwiązanie będzie wymagało wielopłaszczyznowych działań.

4.2. Bezrobocie

W świetle ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, bezrobotnym określa się osobę m.in. niezatrudnioną i niewykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu oraz zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania powiatowym urzędzie pracy. Poniższa analiza będzie dotyczyła tzw. bezrobocia rejestrowanego, natomiast dane, na których się opiera, nie pozwalają na określenie skali szerszego zjawiska jakim jest brak pracy. Warto pamiętać, że bezrobotni zarejestrowani w PUP to jedynie część mieszkańców powiatu, którzy nie posiadają zatrudnienia. Pozostałe to osoby bezrobotne nie zarejestrowane (poszukujące pracy we własnym zakresie) oraz osoby bierne zawodowo, które nie rejestrują się m.in. ze względu na brak motywacji, stan zdrowia uniemożliwiający podjęcie aktywności zawodowej, opiekę nad dziećmi i/lub innymi osobami zależnymi, czasem też niechęć do oferowanych przez urząd form aktywizacji zawodowej. Oddzielną grupę stanowią zaś osoby pracujące w *szarej strefie* (czyli zatrudnione bez umowy o pracę lub innej legalnej formy zatrudnienia).

Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Mławie na koniec 2019 roku wynosiła 1 718 osób, z czego dużą część (46,2%) stanowili mieszkańcy Mławy. W dalszej kolejności byli to mieszkańcy gminy Strzegowo (10,0%), Wiśniewo (6,8%), Lipowiec Kościelny (6,6%) oraz Stupsk (5,9%). Informacji o poziomie aktywności zawodowej mieszkańców poszczególnych gmin dostarcza w szczególności wskaźnik odsetka bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W Powiecie Mławskim w 2019 roku wynosił on 3,8%. Na niższym poziomie kształtował się w gminach Wieczfnia Kościelna (3,1%), Stupsk (3,3%), Wiśniewo (3,5%), Szydłowo (3,7%) i Radzanów (3,7%). Tyle samo co w powiecie wynosił w gminie Szreńsk, Strzegowo i Lipowiec Kościelny, a powyżej w gminie Dzierzgowo (4,0%) i Mławie (4,2%).

Wykres 7. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według gmin (2019)

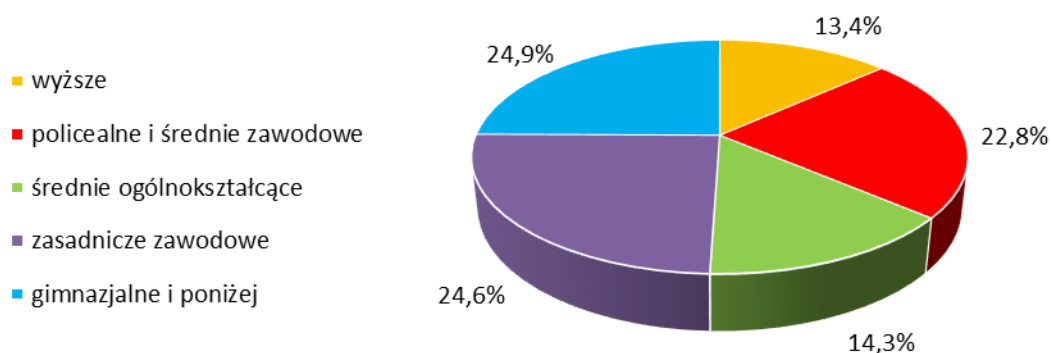

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W trudniejszym położeniu na lokalnym rynku pracy są kobiety, które w 2019 roku w liczbie 1 018 stanowiły 59,3% bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Mławie. Ich odsetek w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w analizowanym okresie wynosił 5,0%, podczas gdy w przypadku mężczyzn kształtował się na poziomie 2,9%. We wszystkich gminach powiatu wartość tego wskaźnika kształtuje się w podobny sposób, wskazując na mniejszą aktywność zawodową kobiet. Różnica pomiędzy wartościami odsetka w podziale na płeć waha się od 0,8 punktu procentowego w gminie Radzanów do 3,0 w gminach Dzierzgowo i Wiśniewo.

Nie tylko płeć okazuje się być czynnikiem różnicującym dostęp do rynku pracy. Duży wpływ na to ma również poziom wykształcenia. Na koniec 2019 roku w rejestrze bezrobotnych pozostawało 1 718 mieszkańców powiatu, spośród których prawie jedna piąta (24,9%) posiadała wykształcenie gimnazjalne, podstawowe bądź niepełne podstawowe; natomiast 24,6% bezrobotnych miało ukończoną zasadniczą szkołę zawodową. Trzecią grupę stanowili mieszkańcy z wykształceniem średnim zawodowym lub policealnym – 22,8% ogółu. Natomiast bezrobotni legitymujący się dyplomem szkoły średniej ogólnokształcącej lub dyplomem szkoły wyższej stanowili odpowiednio 14,3% i 13,4% bezrobotnych.

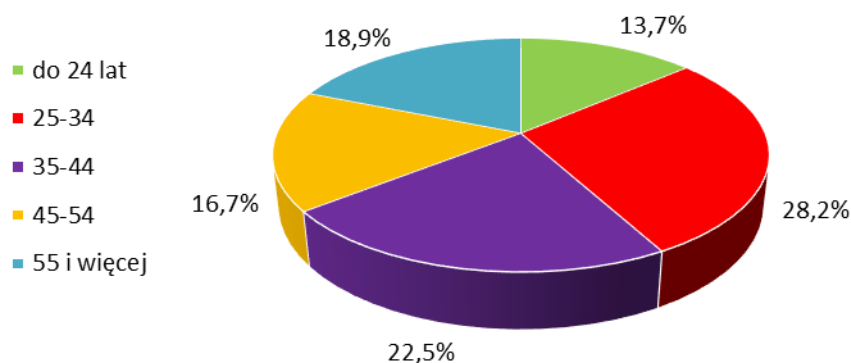
Wykres 8. Bezrobotni w Powiecie Mławskim według wykształcenia (31 grudnia 2019 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Bezrobocie w szczególny sposób dotyka osoby młode, w wieku potencjalnie największej aktywności zawodowej. W Powiecie Mławskim na koniec 2019 roku zarejestrowanych było 721 osób do 34 roku życia, przy czym bezrobotni w wieku do 24 lat stanowili 13,7% wszystkich zarejestrowanych, natomiast bezrobotni w przedziale wiekowym od 25 do 34 lat aż 28,2%. Aktywizacja zawodowa osób w najmłodszych kategoriach wiekowych jest trudna, ponieważ często nie posiadają one kwalifikacji zawodowych oraz doświadczenia zawodowego odpowiadającego potrzebom pracodawców. Z drugiej strony, młodzi ludzie często nie znają lokalnego rynku pracy, mają też wygórowane oczekiwania (np. płacowe) oraz brakuje im odpowiedniej motywacji i nawyków ważnych w pracy. Należy jednak zwrócić też uwagę na to, że ponad jedną trzecią zarejestrowanych bezrobotnych w końcu 2019 roku stanowiły osoby od 45 roku życia wzwyż, którym coraz trudniej jest znaleźć zatrudnienie ze względu na wiek czy kwalifikacje nieadekwatne do potrzeb rynku pracy.

Wykres 9. Bezrobotni w Powiecie Mławskim według wieku (31 grudnia 2019 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Warto zwrócić uwagę na kategorie osób bezrobotnych, którym najtrudniej jest podjąć zatrudnienie. W świetle statystyk publicznych służb zatrudnienia są to osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy, które w końcu 2019 roku, w liczbie 1 375, stanowiły 80,0% wszystkich zarejestrowanych w PUP w Mławie. Były to osoby zaliczane do następujących grup:

- ✓ bezrobotni do 30 roku życia (474 osoby; 27,6% ogółu);
- ✓ długotrwale bezrobotni (712 osób; 41,4%);
- ✓ bezrobotni powyżej 50 roku życia (473 osoby; 27,5%);
- ✓ osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia (280 osób; 16,3%);
- ✓ bezrobotni niepełnosprawni (119 osób; 6,9%).

Każda z powyższych grup zawiera w sobie szereg barier i czynników utrudniających podjęcie zatrudnienia, często współwystępujących ze sobą i powodujących wydłużanie się okresu pozostawania w rejestrach powiatowego urzędu pracy. Mogą one stanowić przyczynę przedłużania się okresu pozostawania bez zatrudnienia. W końcu 2019 roku dłużej niż 12 miesięcy w rejestrze PUP zarejestrowanych było 528 osób, czyli prawie jedna trzecia ogółu. Pozytywne jest jednak to, że aż 844 osoby pozostawały w nim nie więcej niż 6 miesięcy (49,1%).

Osoby zarejestrowane w urzędzie pracy obejmowane są szeregiem usług i instrumentów rynku pracy, które mają pomóc im nabyć doświadczenie zawodowe i kwalifikacje adekwatne do potrzeb rynku pracy, zwiększyć kompetencje interpersonalne i motywację do podjęcia zatrudnienia, a w konsekwencji wesprzeć w znalezieniu pracy. Obecny rynek pracy z jednej strony wydaje się otwarty na osoby aktywne i zmotywowane, które najczęściej w dość krótkim czasie znajdują zatrudnienie. Z drugiej jednak strony część osób zarejestrowanych to osoby przez wiele lat bierne zawodowo, nie mające motywacji do podjęcia pracy, doświadczające barier edukacyjnych i komunikacyjnych oraz wykazujące się roszczeniową postawą. Zwykle zostają one dłużej w rejestrze PUP, a ich aktywizacja nie przynosi długoterminowych efektów. Trudno obecnie prognozować też jakie skutki dla lokalnego rynku pracy przyniesie stan epidemii. Istotna będzie jednak ścisła współpraca instytucji rynku pracy oraz jednostek pomocy i integracji społecznej, a także położenie większego nacisku w polityce społecznej na promowanie aktywności i przedsiębiorczości.

4.3. Dysfunkcje rodzin i piecza zastępcza

Rodzina jest podstawową i naturalną grupą społeczną, na której opiera się funkcjonowanie całego społeczeństwa. To w niej rodzą się i wychowują dzieci, a także są zaspokajane różnorodne potrzeby jej członków, zarówno te podstawowe (np. wyżywienie, ubranie, schronienie), jak i wyższego rzędu (akceptacja, miłość, szacunek, rozwój zainteresowań i zdolności).

Rodzina wypełnia ważne funkcje, m.in.:

- opiekuńczą – wiążącą się ze stałą lub tymczasową opieką nad domownikami niesamodzielnymi z racji wieku (dzieci, osoby starsze) lub ograniczonej sprawności psychoruchowej (osoby z niepełnosprawnością, chorujące);
- wychowawczą – oznaczającą przygotowanie dzieci do prawidłowego pełnienia ról społecznych poprzez przekazywanie im norm i wzorców oraz korygowanie aspołecznych zachowań dorosłych;
- emocjonalno-ekspresyjną – koncentrującą się na realizacji wewnątrz rodziny oraz poza nią potrzeb psychologicznych swoich członków (aspekty emocjonalno-duchowe);
- materialno-ekonomiczną – wiążącą się z aktywnością zawodową oraz zapewnieniem socjalno-bytowych podstaw funkcjonowania rodziny.

Co istotne, rodzina nie jest tworem odizolowanym od świata, lecz działającym w określonym otoczeniu (prawnym, instytucjonalnym, ekonomicznym, społeczno-kulturowym), które narzuca propagowane style życia, określa oczekiwania wobec osób, a także determinuje możliwości egzystencjalne. To właśnie ze środowiska, w którym funkcjonuje rodzina, pochodzi wiele zasobów oraz możliwości, z których korzystają jej członkowie, ale również płynie szereg zagrożeń oraz czynników utrudniających prawidłowe wypełnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Dysfunkcjonalność rodzin, która oznacza ich nieprzystosowanie do pełnienia przypisanych funkcji, stanowi poważne wyzwanie dla lokalnej polityki społecznej. Przenosi bowiem na państwo oraz na społeczeństwo potrzebę (konieczność) zapewnienia odpowiedniej ochrony i pomocy zwłaszcza dzieciom wychowującym się w niewydolnych rodzinach biologicznych albo pozbawionym opieki rodziców.

Potrzeba ochrony macierzyństwa oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego to dwa z najczęściej pojawiających się powodów korzystania przez mieszkańców Powiatu Mławskiego z pomocy społecznej. W 2019 roku ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa wsparciem OPS-ów objętych było 298 rodzin, w których żyły 1 592 osoby, w tym 223 rodziny wielodzietne (1 141 osób). Z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego wspierano natomiast 287 rodzin z 1 122 osobami, wśród których było 151 rodzin niepełnych i tyle samo rodzin wielodzietnych (odpowiednio 596 i 737 osób).

Jednym z problemów rodzin zamieszkujących Powiat Mławski jest przemoc. W świetle art. 2 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, oznacza ona jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą. Przemoc domowa może przyjmować różnorodne formy, w tym m.in.: fizyczną, psychiczną, seksualną bądź ekonomiczną (materialną).

W świetle danych OPS-ów w latach 2017-2019 liczba rodzin korzystających ze wsparcia z tytułu przemocy w rodzinie utrzymywała się na zbliżonym poziomie. W 2019 roku z tego powodu pomocy udzielono 129 rodzinom, w których żyło 427 osób; w 2018 roku były to 144 rodziny (401 osób), natomiast w 2017 roku 152 rodziny (437 osób). Jakkolwiek liczba rodzin wspieranych z tytułu przemocy maleje, to liczba osób, które w nich żyją utrzymuje się na podobnym poziomie. O skali problemu przemocy w rodzinach w Powiecie Mławskim mogą świadczyć również dane KPP w Mławie, w świetle których w latach 2017-2019 wrosła liczba interwencji domowych – z 1 722 do 1 890. Zwiększyła się również liczba interwencji, w trakcie których ujawniono przemoc w rodzinie. Podczas gdy w 2017 roku takich interwencji było 228, w 2019 roku liczba ta wzrosła do 256.

Tabela 6. Liczba interwencji Policji w Powiecie Mławskim w latach 2017-2019

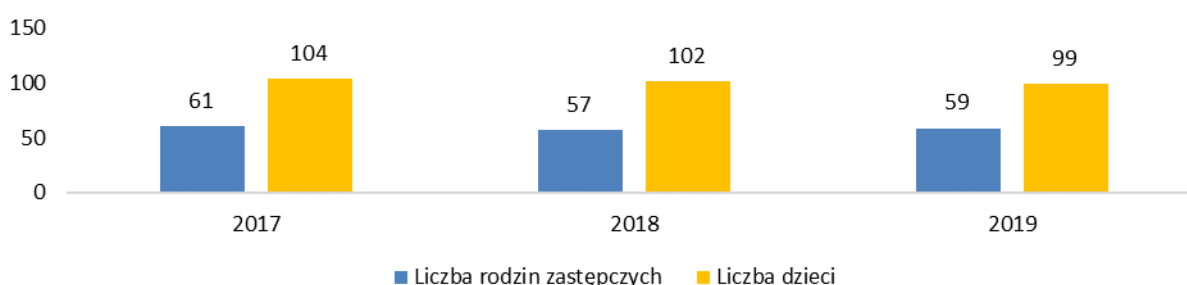
Wyszczególnienie	2017	2018	2019
Liczba interwencji ogółem	3 799	3 874	3 132
- w tym interwencje domowe	1 722	1 743	1 890
Interwencje, w czasie których ujawniono przemoc domową procedura „NK”	228	226	256

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Mławie.

Ponadto analiza informacji udostępnionych przez gminne zespoły interdyscyplinarne pozwala stwierdzić, iż w 2019 roku w powiecie wszczęte zostały łącznie 192 procedury „Niebieskie Karty”.

Skutkiem niewydolności i dysfunkcji systemu rodzinnego są przypadki umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, sprawowanej w formie rodzinnej lub instytucjonalnej¹¹. Jak wynika ze sprawozdań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Mławie, najczęściej dzieci terenie powiatu zdecydowaną większość stanowią rodziny zastępcze spokrewnione, tj. rodziny, w których opiekunami dzieci są dziadkowie bądź rodzeństwo, następnie rodziny zastępcze niezawodowe, czyli wujostwo lub osoby obce. Podopiecznymi pieczy zastępczej są dzieci, które zostały umieszczone w rodzinach zastępczych głównie na skutek zaniedbania ze strony rodziców biologicznych, przemocy domowej i uzależnień. Część dzieci przebywa w rodzinach zastępczych z powodu utraty jednego lub obojga rodziców. W 2019 roku w 59 rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka przebywało 99 dzieci, w tym 67,7% w rodzinach zastępczych spokrewnionych i 19,2% w niezawodowych rodzinach zastępczych.

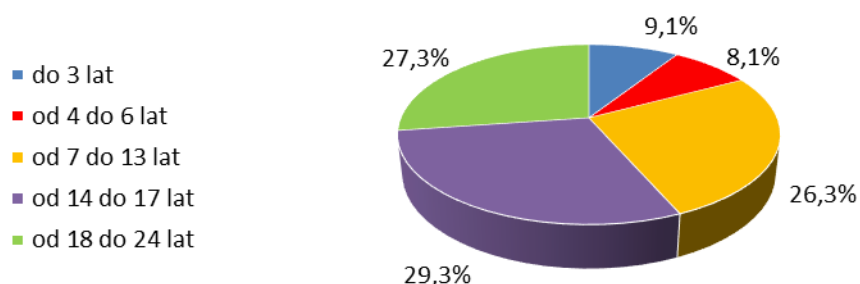
Wykres 10. Rodziny zastępcze w Powiecie Mławskim w latach 2017-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Mławie.

W latach 2017-2019 do rodzinnej pieczy zastępczej przyjęto łącznie 44 dzieci, natomiast w związku z powrotem do rodziny naturalnej opuściło ją 11 podopiecznych. Wiek dzieci, które w końcu 2019 roku pozostawały w rodzinnej pieczy był bardzo zróżnicowany. Największy odsetek stanowiły dzieci od 14 do 17 lat (29,3%), a w drugiej kolejności od 18 do 24 lat (27,3%) i od 7 do 13 roku życia (26,3%).

Wykres 11. Wiek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej (31 grudnia 2019 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR w Mławie.

¹¹ Należy jednak podkreślić, iż potrzeba sprawowania pieczy zastępczej nie zawsze powstaje wtedy, gdy rodzice dzieci nie chcą lub nie potrafią wypełniać swoich obowiązków rodzicielskich. Może bowiem wynikać również z różnych sytuacji życiowych oraz zdarzeń losowych, takich jak śmierć lub ciężka choroba rodzica/ów.

Część dzieci umieszczana jest w instytucjonalnej pieczy zastępczej. W końcu 2019 roku przebywało w niej 53 wychowanków, w tym 15 osób w Domu Dziecka Nr 1, po 14 osób w Domu Dziecka Nr 2 i 3 oraz 10 osób w Domu Dziecka Nr 4. Są to przede wszystkim dzieci, które zostały umieszczone w pieczy ze względu na alkoholizm rodziców oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

Jednym z działań PCPR w zakresie pieczy zastępczej jest organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia. W 2019 roku PCPR w Mławie obejmował pomocą 17 wychowanków rodzin zastępczych oraz 23 wychowanków pieczy instytucjonalnej, w tym 16 pełnoletnich wychowanków placówki opiekuńczo-wychowawczej, 6 wychowanków młodzieżowego ośrodka wychowawczego oraz 1 wychowanka młodzieżowego ośrodka socjoterapii, którzy realizowali indywidualne programy usamodzielnienia. Osoby te otrzymywały wsparcie w postaci pomocy na usamodzielnienie, pomocy na kontynuowanie nauki oraz pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

W kontekście rodzin i pieczy zastępczej istotna jest kwestia funkcjonowania oraz stanu zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w powiecie. Młodzi ludzie w okresie dorastania doświadczają kryzysów rozwojowych i adolescencji. Nastolatek zabiega o swoją autonomię, frustruje się ograniczaniem jego praw (m.in. prawa decydowania o sobie) i z różnych powodów może czuć się nieatrakcyjny, gorszy lub odrzucony. Wszystko to co się z nim dzieje, przyczynia się do tego, że często woła o pomoc, nierzadko w sposób dramatyczny. Wielokrotnie jednak zdarza się, że nie otrzymuje wsparcia ani w rodzinie, ani w szkole, ani w grupie rówieśniczej. Choć na kryzys psychiczny narażeni są wszyscy młodzi ludzie, to istnieją grupy podwyższonego ryzyka, tj. dzieci i młodzież z rodzin dysfunkcyjnych, w tym niewydolnych wychowawczo, które są często odrzucane, wykluczone i doświadczają różnych form przemocy. Pod silnym naciskiem znajdują się nastolatki z tzw. „dobrych domów”, gdzie presja spełnienia wygórowanych oczekiwań nieprzystających do możliwości intelektualnych wpływa na pogorszenie ich funkcjonowania emocjonalnego. Efektem mogą być zaburzenia psychiczne. Z danych Narodowego Funduszu Zdrowia wynika, że w Polsce w 2014 roku prawie 8 tysięcy dzieci leczyło się na depresję. Szacuje się natomiast, że cierpi na nią około 2% wszystkich dzieci. Objawia się ona nieco inaczej niż u dorosłych, może powodować m.in. nasilenie zachowań agresywnych, destrukcyjnych i autodestrukcyjnych, takich jak na przykład samookaleczanie.

Młodzi ludzie coraz częściej, pozostając sami ze swoimi problemami, są skłonni do podejmowania prób samobójczych. Według statystyk policyjnych w 2018 roku w Polsce życie odebrało sobie 97 dzieci, co stanowiło 1,9% wszystkich osób, które popełniły samobójstwo. Z danych podawanych przez Fundację Twarze Depresji wynika natomiast, że w 2018 roku aż 177 dzieci popełniło samobójstwo – jedno z nich miało mniej niż 9 lat, 15 ofiar to dzieci w wieku od 10 do 14 lat, a aż 161 – to nastolatki w wieku od 15 do 19 lat. Na przełomie roku 2019/2020 (w okresie 3 miesięcy) na terenie Powiatu Mławskiego trójka nastolatków skutecznie odebrała sobie życie. W tym kontekście szczególnie ważne jest zapewnienie dostępności do leczenia psychiatrycznego dla dzieci i młodzieży, psychoterapii i psychoedukacji, a także podejmowanie działań profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie zdrowia psychicznego mieszkańców w każdym wieku.

4.4. Niepełnosprawność

W świetle art. 2 pkt 10 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, w sensie prawnym terminem niepełnosprawność określa się „trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy”. We współczesnej literaturze przedmiotu pojawia się również ujęcie socjopolityczne, które rozróżnia upośledzenie czy uszkodzenie funkcjonowania narządu lub organizmu człowieka od niepełnosprawności rozumianej jako niekorzyści lub ograniczenia aktywności będące wynikiem takiej organizacji społeczeństwa, która nie bierze pod uwagę potrzeb, oczekiwań i możliwości ludzi niepełnosprawnych. Innymi słowy, w tym ujęciu niepełnosprawność jest bardziej rezultatem istnienia różnych barier oraz niedostosowania stosunków władzy i społeczeństwa niż zdeterminowana biologicznie¹².

Niepełnosprawność miewa różnorodne przejawy, wiąże się bowiem z obniżoną sprawnością ruchową, sensoryczną (zmysłową), intelektualną lub psychofizyczną, jak również z trudnościami w komunikowaniu się oraz w funkcjonowaniu w społeczeństwie. Wśród głównych jej przyczyn można wskazać wady wrodzone, przewlekłe choroby, przebyte urazy i wypadki, a także obniżanie się sprawności fizycznej i umysłowej w przebiegu procesu starzenia się organizmu. Niepełnosprawność może wystąpić w różnym okresie życia oraz mieć różny stopień.

Z uwagi na wysoką skalę występowania problemu w populacji, niepełnosprawność stanowi jedno z kluczowych wyzwań dla polityki społecznej państwa i samorządów lokalnych. Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku mówią o prawie 4,7 mln osób z niepełnosprawnością w Polsce, czyli 12,2% ludności kraju. To samo źródło podaje, iż spośród mieszkańców Powiatu Mławskiego, niepełnosprawność odczuwały 9 223 osoby, w tym 6 233 osoby (67,6%) posiadały orzeczenie o niepełnosprawności lub ustalony stopień niepełnosprawności, natomiast reszta osób zadeklarowała niepełnosprawność tylko biologiczną.

Jednocześnie, jak wynika z danych NSP 2011, nieznacznie większą grupę wśród osób z niepełnosprawnością zamieszkujących Powiat Mławski stanowiły kobiety (53,6%). Wśród osób niepełnosprawnych wszystkie stopnie niepełnosprawności miały podobny odsetek – nieznacznie największy stanowił stopień umiarkowany (32,4%), w dalszej kolejności stopień lekki (31,1%) i znaczny (30,0%). Osoby z nieustalonym stopniem niepełnosprawności stanowiły 2,6%, natomiast dzieci i młodzież do 15 roku życia z orzeczeniem – 3,9%. Większość osób niepełnosprawnych tylko biologicznie (73,9%) odczuwała umiarkowane ograniczenie sprawności; 21,9% deklaroowało poważne a 4,2% całkowite ograniczenie sprawności organizmu.

W Polsce działają niezależnie od siebie dwa systemy orzekania o niepełnosprawności: do celów rentowych przez organy takie jak np. ZUS i KRUS, a do celów pozarentowych przez powiatowe i wojewódzkie zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności. Jeżeli chodzi o drugi z wymienionych systemów, służy on określaniu wskazań do różnych ulg i uprawnień. W 2019 roku Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Mławie wydał 801 orzeczeń dla osób powyżej 16 roku życia, w tym 192 orzeczenia o stopniu lekkim, 359 orzeczeń o stopniu umiarkowanym i 250 orzeczeń o stopniu znacznym. Dane te oznaczają, że na terenie Powiatu Mławskiego istnieje duża grupa osób, które wymagają opieki i pomocy innych w związku z niezdolnością lub poważnymi trudnościami w samodzielnej egzystencji, a także które są niezdolne do pracy albo zdolne do pracy jedynie w warunkach chronionych.

¹² Por. C. Barnes, G. Mercer, *Niepełnosprawność*, tłum. P. Morawski, Warszawa 2008, s. 18-20.

Tabela 7. Orzeczenia o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności wydane mieszkańcom Powiatu Mławskiego od 16 roku życia wzwyż w 2019 roku

Wyszczególnienie	2019
Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności ogółem:	801
- Znaczny	250
- Umiarkowany	359
- Lekki	192
Liczba wydanych orzeczeń według wieku	
- 16-25 lat	76
- 26-40 lat	57
- 41-60 lat	237
- 61 i więcej lat	431
Liczba wydanych orzeczeń według płci	
- kobiety	402
- mężczyźni	399
Liczba wydanych orzeczeń według wykształcenia	
- mniej niż podstawowe	37
- podstawowe	255
- zasadnicze	235
- średnie	226
- wyższe	48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PCPR.

Analiza wieku osób, którym wydano orzeczenia wskazuje na przewagę osób w wieku senioralnym. W 2019 roku orzeczenie wydano w stosunku do 431 osób w wieku od 61 lat wzwyż oraz dla 237 w wieku od 41 do 60 lat. Orzeczenia w stosunku do osób młodszych wydawane są rzadziej – w 2019 roku były to 133 orzeczenia dotyczące osób do 40 roku życia. Dość zrównoważona jest natomiast struktura według płci – wydanych zostało 399 orzeczeń dla mężczyzn i 402 orzeczenia dla kobiet. Warto natomiast zauważyć, że w strukturze według wykształcenia dominują orzeczenia w stosunku do osób, mających niskie wykształcenie – dla przykładu w 255 przypadkach dotyczyły osób z wykształceniem podstawowym, a w 235 z zasadniczym, podczas gdy wykształcenie wyższe pojawiło się w 48 przypadkach. Najczęstszą przyczyną niepełnosprawności były w przypadku osób powyżej 16 roku życia choroby narządu ruchu (221 osób), choroby serca i układu oddechowego (140), choroby neurologiczne (124 osoby) i choroby psychiczne (111 osób).

Osobom do 16 roku życia w 2019 roku wydano 215 orzeczeń, w tym 110 dotyczyło dzieci od 8 do 16 lat, 65 dzieci do 3 roku życia, natomiast 40 orzeczeń wydano w stosunku do dzieci od 4 do 7 lat. Główną przyczyną niepełnosprawności dzieci były całościowe zaburzenia rozwojowe (41 osób), choroby neurologiczne (38 osób), choroby metaboliczne, endokrynologiczne (32 osoby), choroby narządu ruchu (25 osób) i choroby laryngologiczne (23 osoby).

W zakresie rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych PCPR udziela wsparcia ze środków PFRON w postaci dofinansowania uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny oraz w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. W 2019 roku tego typu dofinansowania otrzymało 466 osób w odpowiedzi na 785 złożonych wniosków. W 2018 roku były to 382 osoby, natomiast w 2017 roku 391 osób.

Powyższe liczby wskazują na skalę potrzeb osób niepełnosprawnych w obszar likwidacji barier. Wyzwania, z którymi na co dzień borykają się osoby niepełnosprawne, to nie tylko utrudniony

dostęp do dóbr i usług publicznych, wynikający z barier urbanistycznych, architektonicznych i komunikacyjnych, ale także izolacja społeczna oraz niski poziom świadomości społecznej na temat potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, w tym panujących stereotypów i uprzedzeń. Istotna jest również kwestia aktywności zawodowej, która pozostaje na dość niskim poziomie z różnych względów, zarówno indywidualnych, takich jak stan zdrowia czy cechy osobowościowe, jak i zewnętrznych związanych z uwarunkowaniami rynku pracy, komunikacyjnymi i dostępnością przestrzeni publicznej dla osób o różnych rodzajach niepełnosprawności.

4.5. Sytuacja osób starszych i przewlekle chorych

Granice starości są bardzo płynne, mają wymiar indywidualny dla każdego człowieka, ponieważ z innym tempem przebiega proces starzenia się (zależy to od czynników genetycznych, stylu życia, wpływów środowiskowych). Można jednak przyjąć, że wiek 60-69 lat to okres początkowej starości. Już wtedy następuje spadek zdolności adaptacyjnych organizmu, większa podatność na choroby i niepełnosprawność, a także ograniczenie samodzielności życiowej.

Indywidualna sytuacja poszczególnych osób starszych jest bardzo zróżnicowana w zależności m.in. od cech osobowościowych, statusu materialnego, miejsca zamieszkania, poziomu sprawności organizmu, wsparcia rodziny. Zasadniczo jednak seniorzy zmagają się z problemami takimi jak przewlekłe i/lub ciężkie choroby, trudny dostęp do lekarzy specjalistów i rehabilitacji, bariery architektoniczne, niskie emerytury i świadczenia socjalne, samotność, stereotypy i dyskryminacja społeczna.

Szczególnie trudna jest sytuacja osób przewlekle chorych, bez względu na wiek, które ze względu na długookresowe lub trwałe upośledzenie funkcji organizmu, dla zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych wymagają pomocy innych osób. Pomoc ta jest realizowana zarówno w systemie pomocy społecznej (m.in. w formie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, dziennych usług świadczonych w ośrodkach wsparcia, całodobowych usług świadczonych w domach pomocy społecznej oraz w rodzinnych DPS-ach) jak i systemie ochrony zdrowia (np. w postaci długoterminowej opieki pielęgniarstwa w domu albo opieki stacjonarnej oferowanej przez zakład opiekuńczo-leczniczy lub pielęgnacyjno-opiekuńczy).

Według danych BDL GUS, na koniec 2019 roku w Powiecie Mławskim mieszkało 17 029 osób w wieku od 60 lat wzwyż, w tym 7 885 osób w wieku 70 lat i więcej oraz 1 531 osób od 85 lat wzwyż. Nie jest natomiast możliwe określenie ogólnej liczby osób przewlekle chorych, warto jednak przypomnieć, iż długotrwała lub ciężka choroba stanowi jeden z głównych powodów udzielania pomocy społecznej w powiecie. Prognozowane postępowanie zjawiska „starzenia się” społeczeństwa będzie wymagało systematycznego rozwoju zarówno instytucjonalnych, jak i środowiskowych form wsparcia w postaci domów pomocy społecznej, dziennych domów pobytu, klubów seniora, a także usług opiekuńczych. Wysiłek instytucji publicznych i organizacji obywatelskich powinien zostać połączony również na kreowanie warunków aktywności społecznej, sprzyjających dobrostanowi psychofizycznemu oraz pomyślnemu starzeniu się. Działania te powinny być prowadzone równolegle z rozwojem systemu ochrony zdrowia w Powiecie Mławskim oraz działaniami w zakresie zwiększania świadomości społecznej oraz odpowiedzialności ludności za stan własnego zdrowia.

Istotnych informacji o sytuacji osób starszych w Powiecie Mławskim, dostarczyło badanie ankietowe przeprowadzone w 2017 roku. W świetle jego wyników, można wyodrębnić trzy kategorie problemów doświadczanych przez osoby starsze. Są to:

- problemy z kondycją fizyczną – związane z osłabieniem organizmu, powodującym utrudnienia w poruszaniu się, samodzielnym jedzeniu czy przygotowywaniu posiłków;

- problemy z kondycją psychiczną – złe samopoczucie oraz osłabiona pamięć;
- problemy związane z życiem społecznym – samotność, tęsknota za rodziną, poczucie niezrozumienia.

Wśród wniosków płynących z przeprowadzonego badania należy wskazać następujące:

- Dla osób starszych ważne jest przede wszystkim zdrowie, spokój oraz rodzina.
- Jedna trzecia badanych dobrze ocenia swoje zdrowie, natomiast gorsze samooceny obserwowane były przede wszystkim wśród osób w najstarszych grupach wiekowych.
- Najbardziej pożądanymi działaniami na rzecz osób starszych są programy zwiększające dostępność usług zdrowotnych.
- Osoby starsze stanowią grupę stosunkowo rzadko korzystającą z nowoczesnych form komunikowania się.
- Zdecydowana większość seniorów czuje się bezpiecznie na terenie powiatu.
- Sytuacja materialna osób starszych zależy głównie od tego, czy nadal pracują oni zawodowo.
- Około 4 na 10 seniorów zadeklarowało, że jest uzależnionych od papierosów, a około co szósty z nich uważał, że jest uzależniony od leków.
- Na doświadczanie większości analizowanych problemów narażone były osoby najstarsze, od 75 lat wzwyż, a także osoby z wykształceniem co najwyżej gimnazjalnym.
- Relatywnie rzadko pojawiały się bardzo poważne problemy, takie jak ubóstwo, niepełnosprawność lub przemoc w rodzinie.
- Kobiety częściej od mężczyzn pozytywnie postrzegają siebie i otaczającą rzeczywistość, są grupą bardziej aktywną społecznie.

Autorzy badania wskazują na konieczność podejmowania działań aktywizujących wśród seniorów, jako grupy szczególnie narażonej na wykluczenie społeczne z uwagi na brak aktywności. Ważne są też działania ukierunkowane na zwiększenie dostępności usług zdrowotnych i rehabilitacyjnych, a także środowiskowych i instytucjonalnych form wsparcia oraz przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu osób starszych.

4.6. Uzależnienia

W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, uzależnienie rozumiane jest jako stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczania jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. Uzależnienie w kontekście dysfunkcji społecznych należy jednak rozumieć szerzej i dwojako – jako silną i nabytą potrzebę 1) zażywania konkretnych substancji takich jak alkohol (alkoholizm), narkotyki (narkomania) czy lekarstwa (lekomania); 2) wykonywania określonych czynności (np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z Internetu, robienie zakupów, granie w gry komputerowe). W obu tych wymiarach uzależnienie może przynieść negatywne konsekwencje – utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Specyfika problemu uzależnień powoduje, że dokładne określenie jego skali i zasięgu nie jest możliwe, szczególnie w przypadku alkoholizmu czy narkomanii. Osoby nimi dotknięte lub członkowie ich rodzin mogą przez długi czas nie uświadamiać sobie jego istnienia, mogą też chcieć ukrywać go ze względu na obawę przed ostracyzmem społecznym. Dane oraz badania

społeczne przeprowadzane w tym zakresie wskazują jednak na to, że uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych stanowią dość poważny problem społeczny. W świetle raportu „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania”, w 2013 roku najistotniejszym czynnikiem ryzyka łącznego obciążenia chorobami mężczyzn było palenie tytoniu, odpowiadające za utratę 18,6% lat przeżytych w zdrowiu, natomiast na trzecim miejscu znalazło się spożywanie alkoholu, dla którego wskazany odsetek lat wyniósł 9,5%¹³.

Picie alkoholu w Polsce traktowane jest jako element wieloletniej tradycji, która na stałe zagościła w naszej kulturze. Jak podaje Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2018 roku spożycie alkoholu w litrach na mieszkańca wynosiło 3,3 litra wyrobów spirytusowych (100% alkoholu), 6,0 litra wina i miodów pitnych oraz 100,5 litra piwa. Na 1 mieszkańca przypadało średnio 9,55 litra 100% alkoholu. Analiza okresu dziesięcioletniego wskazuje na zmiany tych wskaźników. W porównaniu do 2008 roku spożycie alkoholu w litrach na mieszkańca spadło o 0,1 litra w przypadku wyrobów spirytusowych (100% alkoholu) oraz o 2,2 litra w przypadku wina i miodów pitnych. Zwiększyło się natomiast, o 6,1 litra, spożycie piwa. Średnia na 1 mieszkańca zmniejszyła się o 0,03 litra na osobę¹⁴.

W świetle raportu KPMG Polska „Rynek napojów alkoholowych w Polsce” w 2013 roku Polacy kupili 4 436 mln litrów napojów alkoholowych, wydając na nie ponad 41,1 mld zł. Największy udział w sprzedaży osiągnęło piwo (47%), a w dalszej kolejności wódka (30,7%), czyli grupy alkoholi już od lat posiadające liczną grupę regularnych konsumentów. Okazuje się, że przeciętny Polak kupił w 2013 roku 121,5 litra piwa. Wyniki badania wskazują jednak na zmiany polegające na eksploracji przez konsumentów nowych kategorii napojów alkoholowych. Coraz większą popularnością zaczynają cieszyć się smakowe napoje spirytusowe, wino gronowe oraz whisky. Istotne jest również to, że polscy konsumenci coraz częściej sięgają po alkohole premium, bardziej niż kiedyś doceniają regionalne pochodzenie, a także poszukują nowych, mało znanych produktów¹⁵.

Zachowania autodestrukcyjne – tj. nadużywanie alkoholu, zażywanie narkotyków oraz palenie papierosów – stanowią jeden z elementów badań w ramach „Diagnozy społecznej 2015”. W świetle ich wyników, do nadużywania alkoholu w 2015 roku przyznało się 6,2% badanych, natomiast do sięgania po alkohol w trudnych sytuacjach życiowych – 3,5%. Zdecydowanie częściej alkoholu nadużywają mieszkańcy dużych miast (niż małych lub wsi), osoby w średnim wieku, bogaci i biedni (od średniozamożnych), prywatni przedsiębiorcy (niż pracownicy) oraz bezrobotni (niż pracujący). Mieszkańcy województwa mazowieckiego prezentują się tu podobnie jak w kraju – do nadużywania alkoholu przyznało się w 2015 roku 6,73% osób w wieku od 16 lat wzwyż, natomiast do sięgania po alkohol w trudnych sytuacjach – 3,26%¹⁶.

„Diagnoza społeczna 2015” wskazuje na utrzymywanie się w populacji dorosłych Polaków problemu narkotyków. Do ich zażywania przyznało się 1,3% dorosłych badanych w Polsce, czyli taki sam odsetek jak w podobnym badaniu w 2005 roku. Charakterystyczne jest to, że wśród osób najbardziej zagrożonych narkomanią można wskazać mężczyzn, osoby młode – uczniów i studentów, mieszkańców dużych miast, prywatnych przedsiębiorców, osoby bogatsze i z wyższym wykształceniem. Ponad połowę rzadziej po narkotyki sięgają kobiety, cztery razy

¹³ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, red. B. Wojtyniak, P. Goryński, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2016, s. 332-341.

¹⁴ <http://www.parpa.pl/index.php/badania-i-informacje-statystyczne/statystyki>.

¹⁵ <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/11/Rynek-napojow-alkoholowych-w-Polsce-2014-czesc-I.pdf>.

¹⁶ *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego 2015, s. 294-297.

rzadziej mieszkańcy miast i wsi od mieszkańców aglomeracji powyżej 500 tys. mieszkańców, natomiast trzykrotnie częściej niż osoby żyjące w związkach małżeńskich narkotyki zażywają osoby w stanie wolnym. Zarówno w przypadku narkomanii jak i alkoholizmu, ich występowanie może wiązać się z natężeniem życiowego stresu¹⁷.

Wśród zachowań autodestrukcyjnych „Diagnoza społeczna 2015” wymienia również palenie papierosów, które może dotyczyć nieco mniej niż jednej czwartej dorosłych Polaków. Przeciętna liczba wypalanych dziennie papierosów wynosi 15 sztuk, przy czym w ostatnich latach można zaobserwować tendencję malejącą. Wśród palaczy dominują osoby w średnim wieku, mężczyźni, osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz uboższe. Najwyższy odsetek osób palących odnotowano wśród bezrobotnych, mężczyzn, osób w wieku od 45 do 59 lat oraz pracowników najemnych w sektorze prywatnym, natomiast najniższy wśród uczniów i studentów, osób starszych, emerytów. W przypadku zjawiska palenia papierosów, województwo mazowieckie prezentuje się lepiej niż kraj. Okazuje się bowiem, że odsetek palaczy wynosi tu 22,9% przy średniej krajowej 24,0%¹⁸.

Na skalę problemu uzależnień w Powiecie Mławskim mogą wskazywać dane pochodzące z różnych instytucji. W świetle danych OPS-ów w 2019 roku z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu skorzystało 151 rodzin, w których żyło 386 osób. Oznacza to, że 0,5% mieszkańców powiatu funkcjonowało w rodzinach, w których występowały odnotowane przez OPS-y problemy z alkoholem. Narkomania w statystykach pomocy społecznej występuje sporadycznie – w analizowanym okresie pomoc z tego tytułu przyznano 2 osobom.

Istotnych informacji dostarczają również dane KPP w Mławie. W 2019 roku na terenie Powiatu Mławskiego zlikwidowano bowiem 8 upraw konopi indyjskiej, w tym 170 sztuk krzewów konopi, w 2018 roku były to 3 uprawy (331 sztuk), a w 2017 roku 5 upraw (157 sztuk). Na terenie działania KPP w Mławie, najczęściej ujawniane i zabezpieczane są środki odurzające w postaci: marihuany oraz amfetaminy. Corocznie funkcjonariusze zabezpieczają również takie substancje jak marihunana, amfetamina, a także mefedron, który przed 2010 rokiem sprzedawany był na rynku jako tzw. dopalacz oraz metamfetamina. W zakresie zagrożenia uzależnieniem od alkoholu, warto również przytoczyć dane o osobach prowadzących pojazdy w stanie nietrzeźwym. W 2019 roku wszczęto 144 postępowania w tym zakresie, natomiast w latach 2017-2018 było to po 136 postępowań.

Warto również przeanalizować sprawozdania gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych w Powiecie Mławskim. W latach 2017-2019 podjęły czynności zmierzające do orzeczenia obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnień wobec 272 osób. Może się wydawać, iż liczba ta jest dość niska w porównaniu do ogólnej liczby ludności w całym powiecie. Należy jednak pamiętać, że komisje podejmują wskazane wyżej działania przede wszystkim w stosunku do osób pijących w sposób szkodliwy, zagrażający osobom w najbliższym otoczeniu rodzinnym czy sąsiedzkim.

¹⁷ Tamże, s. 298-299.

¹⁸ Tamże, s. 290-291.

5. Sytuacja społeczna w Powiecie Mławskim w opinii przedstawicieli instytucji i organizacji

W badaniu wzięło udział 32 respondentów, reprezentujących różne obszary życia społecznego w Powiecie Mławskim, w tym m.in. pomoc społeczną, rynek pracy, edukację, ochronę zdrowia oraz bezpieczeństwo publiczne. Zostali poproszeni o odpowiedź na pytania dotyczące rozwoju społecznego powiatu, a także głównych problemów i sytuacji wybranych grup społecznych.

Respondenci dość dobrze oceniają warunki życia mieszkańców Powiatu Mławskiego – ponad połowa z nich (50,1%) uważa, że są one *dobre* lub *bardzo dobre*, natomiast pozostali uznali je za *raczej dobre* (31,3%) lub *średnie* (18,8%). Żadna z badanych osób nie uważa warunków życia w powiecie za złe. Ponadto respondenci wyrażają opinię, że jakość życia mieszkańców zwiększyła się w ostatnich pięciu latach – w opinii 87,5% wzrosła, według 6,3% nie zmieniła się, a tylko jedna osoba uważa, że się zmniejszyła. Zdania na ten temat nie wyraził jeden respondent.

Osoby, które wzięły udział w badaniu zostały poproszone o ocenę wybranych czynników wpływających na jakość życia w Powiecie Mławskim na skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało *bardzo nisko* a 5 *bardzo wysoko*. Spośród wskazanych trzynastu czynników respondenci najwyżej ocenili dostęp do internetu, dla którego średnia ważona odpowiedzi wyniosła 3,94; a w dalszej kolejności wskazywali na ofertę edukacyjną szkół (3,88), otoczenie administracyjne i prawne/działalność urzędów/przychylność władz (3,84), system pomocy społecznej (3,81), dostępność przedszkoli (3,69), lokalny rynek pracy (3,63), warunki mieszkaniowe (3,50), dostęp do informacji na temat wydarzeń w powiecie (3,47) oraz bezpieczeństwo publiczne (3,47).

Wykres 12. Ocena czynników wpływających na jakość życia w Powiecie Mławskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Poniżej średniej oceniono dostęp do oferty kulturalnej (2,91) oraz opieki zdrowotnej (2,84), a także organizację imprez cyklicznych na terenie powiatu (2,69). Najniższa ocena odnosiła się do organizacji czasu wolnego (2,59).

W opinii respondentów rodziny w Powiecie Mławskim najczęściej borykają się problemem niewielkich zarobków lub niskiej emerytury bądź renty (65,6%), a na drugim miejscu wskazywano uzależnienie członka rodziny (62,5%). W dalszej kolejności, do głównych problemów można zaliczyć konflikty rodzinne i małżeńskie (37,5%), zadłużenie rodziny (37,5%),

przemoc (31,3%), trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem (28,1%), brak stałego zatrudnienia (25,0%), chorobę (25,0%) oraz niepełnosprawność członka rodziny (18,8%).

Tabela 8. Główne problemy/trudności życiowe doświadczane przez rodziny w Powiecie Mławskim

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Niewielkie zarobki/niska emerytura bądź renta	21	65,6%
Uzależnienie członka rodziny (np. alkohol, narkotyki)	20	62,5%
Konflikty rodzinne/małżeńskie	12	37,5%
Zadłużenie rodziny (kredyty, pożyczki)	12	37,5%
Przemoc	10	31,3%
Trudności wychowawcze i konflikty z dzieckiem	9	28,1%
Brak stałego zatrudnienia	8	25,0%
Choroba	8	25,0%
Niepełnosprawność członka rodziny	6	18,8%
Brak pieniędzy na bieżące wydatki	2	6,3%
Konflikty z prawem członka rodziny	2	6,3%
Złe warunki mieszkaniowe	1	3,1%
Ograniczony dostęp do świadczeń med. dot. zdrowia psychicznego	1	3,1%
Rodziny w Powiecie nie doświadczają problemów/trudności życiowych	0	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Najmniej osób, po dwie lub jednej, wskazywało na brak pieniędzy na bieżące wydatki, konflikty z prawem członka rodziny oraz złe warunki mieszkaniowe. W ramach odpowiedzi *Inne* jeden z respondentów zauważył problem ograniczonego dostępu do świadczeń medycznych w zakresie zdrowia psychicznego.

W opinii respondentów najtrudniej w Powiecie Mławskim funkcjonuje się osobom z niepełnosprawnościami i chorującym, w tym psychicznie, na co wskazało 71,9% badanych. W dalszej kolejności należy wymienić osoby starsze (65,6%), osoby i rodziny dotknięte problemem przemocy (59,4%), osoby i rodziny dotknięte problemem uzależnienia (53,1%), osoby i rodziny, w których występuje bezrobocie (21,9%). Mniej niż jedna piąta badanych wymieniała samotnych rodziców (15,6%), dzieci i młodzież (12,5%) oraz osoby i rodziny ubogie (6,3%). Nikt nie wskazał na rodziny wielodzietne.

Tabela 9. Osoby i grupy społeczne, którym najtrudniej żyje się w Powiecie Mławskim

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
Osoby z niepełnosprawnościami i chorujące, w tym psychicznie	23	71,9%
Osoby starsze	21	65,6%
Osoby/rodziny dotknięte problemem przemocy domowej	19	59,4%
Osoby/rodziny dotknięte problemem uzależnienia	17	53,1%
Osoby/rodziny dotknięte bezrobociem	7	21,9%
Samotne matki/samotni ojcowie	5	15,6%
Dzieci i młodzież	4	12,5%
Osoby/rodziny ubogie	2	6,3%
Rodziny wielodzietne	0	0,0%
Nie ma takich grup	0	0,0%
Inne	0	0,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Sytuacja osób niepełnosprawnych w powiecie uznawana jest za najtrudniejszą ze względu na szereg barier, których osoby te doświadczają lub mogą doświadczać. W największym stopniu respondenci zwrócili uwagę na bariery architektoniczne w budynkach prywatnych (62,5%) oraz w budynkach użyteczności publicznej (59,4%), a także na trudności finansowe (59,4%), utrudnione możliwości korzystania ze środków transportu (56,3%), utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych (43,8%) oraz do usług opiekuńczych (34,4%). W dużo mniejszym stopniu uznali za barierę brak akceptacji w środowisku lokalnym (15,6%), natomiast jedna osoba, w ramach kategorii *inne* wskazała ograniczony dostęp do lekarza psychiatry i psychoterapii.

Tabela 10. Bariery doświadczane najczęściej przez osoby niepełnosprawne w Powiecie Mławskim

Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
bariery architektoniczne w budynkach prywatnych	20	62,5%
bariery architektoniczne w budynkach użyteczności publicznej	19	59,4%
trudności finansowe	19	59,4%
utrudniona możliwość korzystania ze środków transportu	18	56,3%
utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych	14	43,8%
utrudniony dostęp do usług opiekuńczych	11	34,4%
brak akceptacji w środowisku lokalnym	5	15,6%
ograniczony dostęp do lekarza psychiatry i psychoterapii	1	3,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Drugą grupą w dość trudnej sytuacji są, w opinii respondentów, osoby starsze. W przeciwieństwie jednak do osób niepełnosprawnych, tu na pierwszym miejscu, wśród doświadczanych barier, respondenci wskazali samotność – taką odpowiedź zaznaczyli prawie wszyscy badani (90,6%). W dalszej kolejności pojawiły się trudności finansowe (65,6%), choroby (62,5%), brak opieki ze strony rodziny (53,1%), poczucie izolacji i marginalizacji (40,6%), bariery architektoniczne (28,1%) oraz niepełnosprawność (25,0%). Jedna osoba, w ramach kategorii *inne* wskazała trudności w dojazdach do miasta, ze względu na brak możliwości komunikacji.

Tabela 11. Bariery doświadczane najczęściej przez osoby starsze w Powiecie Mławskim

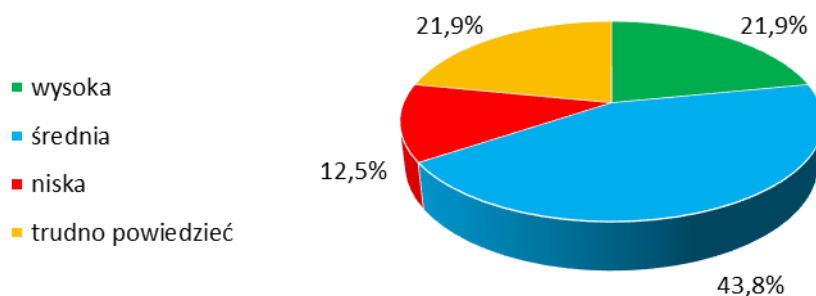
Wyszczególnienie	Liczba wskazań	% respondentów
samotność	29	90,6%
trudności finansowe	21	65,6%
choroby	20	62,5%
brak opieki ze strony rodziny	17	53,1%
poczucie izolacji i marginalizacji	13	40,6%
bariery architektoniczne	9	28,1%
niepełnosprawność	8	25,0%
trudności w dojazdach do miasta (brak komunikacji)	1	3,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Pomimo iż dzieci i młodzież nie znalazły się wśród najczęściej wskazywanych grup wymagających szczególnego wsparcia, zapytano respondentów o ich obserwacje, związane negatywnymi zjawiskami, na które grupa ta jest obecnie narażona. Ponad 68,8% wskazała tu na kontakt z alkoholem, papierosami, narkotykami i dopalaczami, a jedna osoba dodała tu również uzależnienia behawioralne. Połowa badanych (50,0%) wskazała natomiast na zaniedbania

wychowawcze, 28,1% na demoralizację, a 15,6% na przemoc ze strony rodziców bądź opiekunów. Pojedyncze osoby uważają, że wśród negatywnych zjawisk są również zaniedbania socjalne, wyjazdy rodziców za granicę, przestępczość i chuligaństwo, a także trudności w przystosowaniu młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Wykres 13. Skala problemu uzależnień w Powiecie Mławskim w opinii respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Jako jeden z dwóch głównych problemów rodzin w Powiecie Mławskim respondenci wskazali uzależnienia, kwestia ta pojawiła się również w przypadku obserwowanych negatywnych zjawisk wśród młodzieży. Największa część badanych uznaje, że skala problemu uzależnień w powiecie jest średnia (43,8%), jednak 21,9% uważa ją za wysoką. Według jedynie 12,5% jest ona niska, natomiast 21,% respondentów nie wypowiedziało się jednoznacznie na ten temat. Wyniki badania w tym zakresie są więc dość podzielone.

6. Podsumowanie części diagnostycznej

6.1. Analiza SWOT

Uzupełnienie i podsumowanie diagnozy sytuacji społecznej stanowi analiza SWOT przedstawiająca mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia w odniesieniu do sytuacji społecznej Powiatu Mławskiego.

MOCNE STRONY

- 1) Wykwalifikowani i doświadczeni specjaliści w obszarze polityki społecznej.
- 2) Instytucje działające na terenie powiatu w obszarze pomocy i wsparcia.
- 3) Sprawna komunikacja i efektywna współpraca międzyinstytucjonalna, zarówno w obrębie instytucji powiatowych, jak i z instytucjami spoza powiatu.
- 4) Zaangażowanie w sprawy społeczne różnych podmiotów, w tym instytucji publicznych i organizacji pozarządowych.
- 5) Ugruntowana współpraca samorządu powiatu z organizacjami pozarządowymi.
- 6) Aktywność zawodowa i przedsiębiorczość mieszkańców.
- 7) Aktywnie działające spółdzielnie socjalne, odpowiadające na potrzeby społeczne, w tym m.in. w obszarze usług opiekuńczych.
- 8) Dość wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego, zapewniony przez wykwalifikowane i sprawnie działające służby.
- 9) Zasoby oświatowe sprzyjające kształceniu zawodowemu młodzieży, odpowiadające na zapotrzebowanie rynku pracy.
- 10) Rozwinięta działalność kulturalna i sportowa w powiecie, sprzyjająca uczestnictwu mieszkańców w kulturze oraz rozwojowi aktywności fizycznej.

SŁABE STRONY

- 1) Zmniejszanie się liczby mieszkańców powiatu, w wyniku ujemnego przyrostu naturalnego oraz niekorzystnego salda migracji.
- 2) Postępujący proces starzenia się społeczeństwa, powodujący zwiększanie się grona osób wymagających wsparcia z powodu wieku, niepełnosprawności i przewlekłych chorób.
- 3) Niewystarczająca dostępność lekarzy specjalistów, np. geriatrów, psychiatrów (również dziecięcych).
- 4) Roszczeniowe postawy i bierność oraz niechęć do aktywizacji zawodowej niektórych osób i grup społecznych.
- 5) Bariery architektoniczne i komunikacyjne w przestrzeni publicznej.
- 6) Występowanie niekorzystnych zjawisk społecznych, takich jak przemoc w rodzinie i uzależnienia.
- 7) Funkcjonowanie części mieszkańców w rodzinach dotkniętych ubóstwem i bezrobociem.
- 8) Długotrwałe bezrobocie oraz trudna sytuacja na rynku pracy niektórych grup, tj. kobiet, osób niepełnosprawnych, osób w wieku 55+, osób o niskich kwalifikacjach i niskim poziomie wykształcenia.
- 9) Problemy i dysfunkcje rodzin, skutkujące umieszczaniem dzieci w pieczy zastępczej.
- 10) Brak podmiotów reintegracji społeczno-zawodowej w powiecie, takich jak kluby i centra integracji społecznej, warsztaty aktywności zawodowej i zakłady aktywności zawodowej.

SZANSE

- 1) Położenie geograficzne i komunikacyjne powiatu.
- 2) Fundusze unijne (w perspektywie budżetowej 2021-2027), środki ministerialne oraz inne zewnętrzne źródła finansowania przedsięwzięć w powiecie.
- 3) Rozwój ekonomii społecznej, w tym w obszarze reintegracji społeczno-zawodowej.
- 4) Wykorzystanie nowych technologii w celu poprawy efektywności i organizacji pracy, w tym w zakresie wprowadzania pracy zdalnej i zwiększenia zakresu komunikacji on-line.
- 5) Nowe programy wspierające rozwój społeczeństwa obywatelskiego (np. Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich PROO, Korpus Solidarności, Program Wspierania Rozwoju Uniwersytetów Ludowych).

ZAGROŻENIA

- 1) Zmiany klimatyczne i środowiskowe, wpływające m.in. na poziom zdrowotności społeczeństwa i jakość jego życia.
- 2) Sytuacje kryzysowe o dużym poziomie nieprzewidywalności i zmienności, powodujące istotne zmiany społeczne, gospodarcze i kulturowe.
- 3) Rozwój nowych technologii i ich dostępność dla dzieci i młodzieży, sprzyjająca osłabianiu więzi społecznych, czerpaniu negatywnych wzorców, alienacji, pogłębianiu problemów młodych ludzi i pogarszaniu ich zdrowia psychicznego.
- 4) Coraz większa dostępność alkoholu i substancji psychoaktywnych dla młodzieży, m.in. poprzez internet.
- 5) Zjawisko „dziedziczenia” dysfunkcji oraz powielania negatywnych wzorców, w tym w zakresie funkcjonowania rodzin, aktywności zawodowej i społecznej.
- 6) Stereotypy i uprzedzenia, mogące wpływać na postrzeganie osób niepełnosprawnych, starszych i chorujących w środowisku lokalnym.

6.2. Wnioski i prognoza zmian

Powiat Mławski charakteryzuje się dużym potencjałem rozwojowym, z uwagi na jego położenie, walory krajobrazowe, historyczne i kulturowe oraz układ komunikacyjny. Cechy te pozwalają na kształtowanie dobrej jakości życia mieszkańców, co jednak nie oznacza, że jest to jednostka wolna jest od problemów i dysfunkcji społecznych. W procesie planowania strategicznego bardziej zasadne wydaje się jednak potraktowanie ich jako wyzwań stojących przed powiatem, a nie przeszkód i barier, które utrudniają jego rozwój społeczny. Najważniejsze wnioski płynące z diagnozy będą rozpatrywane właśnie z tej perspektywy.

Jednym z najważniejszych wyzwań najbliższych lat będzie postępujący proces *starzenia się* społeczeństwa, które w przyszłości będzie wiązało się z poszerzeniem kręgu osób wymagających opieki i wsparcia z powodu chorób czy niesamodzielności wynikających z podeszłego wieku, przede wszystkim dlatego, że takiego wsparcia nie zapewni im rodzina. Już dziś obserwujemy, że coraz rzadsze są rodziny wielopokoleniowe, bo społeczeństwo propaguje model rodziny nuklearnej, zaś dorosłe dzieci i wnuki migrują do większych miast lub za granicę w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia. W przyszłości będzie zatem wzrastać liczba osób starszych korzystających z pomocy społecznej, a także wymagających długoterminowej opieki medycznej. Rosnąć będzie również zapotrzebowanie na różnego rodzaju działania

integrujące oraz aktywizujące seniorów w obszarze edukacji, kultury, zdrowia i rekreacji. Zdefiniowane obecnie bariery w funkcjonowaniu osób niepełnosprawnych i starszych, to z jednej strony bariery architektoniczne, komunikacyjne oraz w dostępie do usług rehabilitacyjnych, medycznych czy opiekuńczych, a z drugiej strony samotność, poczucie izolacji czy brak wsparcia ze strony najbliższej rodziny. Należy podejmować działania w kierunku likwidacji lub zmniejszania jednych i drugich.

Istotne jest stałe podnoszenie poziomu zdrowotności społeczeństwa. Już teraz duża grupa mieszkańców powiatu wymaga opieki i pomocy innych w związku z niezdolnością lub poważnymi trudnościami w samodzielnej egzystencji, a także niezdolnych do pracy albo zdolnych do pracy jedynie w warunkach chronionych. Ważna jest profilaktyka i działania informacyjne dotyczące zdrowego stylu życia, zapobiegania chorobom, niepełnosprawności i uzależnieniom a także wczesnego wykrywania schorzeń.

Do głównych problemów społecznych powiatu należy zaliczyć ubóstwo, bezrobocie, potrzebę ochrony macierzyństwa, długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Okazuje się bowiem, że 2,7% mieszkańców powiatu doświadcza ubóstwa; 2,4% żyje w rodzinach dotkniętych bezrobociem; 2,2% w rodzinach wymagających wsparcia ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności; 1,8% boryka się z długotrwałą lub ciężką chorobą członka rodziny; 1,7% to członkowie rodzin doświadczających niepełnosprawności; a 1,5% mieszkańców funkcjonuje w rodzinach, w których występuje bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Problemy te są zwykle trudne do rozwiązania, ponieważ współwystępują ze sobą, kumulują się w rodzinach i wzajemnie warunkują.

Bezrobocie w Powiecie Mławskim nie przyjmuje dużych rozmiarów, jednak dotyczy w istotnej części osób zaliczanych do grup w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym osób do 30 roku życia, osób w wieku od 55 lat, niepełnosprawnych, a także osób o niskim poziomie wykształcenia. Jednym z problemów lokalnego rynku pracy jest długotrwałe bezrobocie, dotyczące z jednej strony osób, które doświadczają różnych barier, a z drugiej – osób o niskiej motywacji do podjęcia zatrudnienia. W trudniejszej sytuacji na lokalnym rynku pracy są kobiety, które pomimo relatywnie wyższego poziomu wykształcenia, niejednokrotnie doświadczają przejawów stereotypowego myślenia o ich mniejszej wydajności czy większej częstotliwości korzystania ze zwolnień lekarskich np. z powodu opieki nad chorym dzieckiem lub ciąży. Bezrobocie w szczególności dotyczy również ludzi młodych, którzy pomimo iż charakteryzują się dużą motywacją do podjęcia zatrudnienia, nie mają wystarczających kwalifikacji bądź doświadczenia zawodowego.

Jednym z problemów rodzin w Powiecie Mławskim jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Deprywacja ważnych potrzeb oraz deficyty uczestnictwa w różnych sferach życia społecznego kumulują się, co z czasem skutkuje niemożnością samodzielnego, efektywnego funkcjonowania danej rodziny oraz poszczególnych jej członków. Konsekwencje dysfunkcji systemu rodzinnego takie jak zaburzenia emocjonalne, niepełnosprawność, schorzenia zdrowotne, trudności w przystosowaniu się do środowiska oraz w kontaktach z innymi ludźmi, są szczególnie dotkliwe dla dzieci i młodzieży, która ma utrudniony start w dorosłe życie. Skutkiem niewydolności i dysfunkcji systemu rodzinnego są przypadki umieszczania dzieci w pieczy zastępczej. W Powiecie Mławskim liczba dzieci, które w niej przebywają kształtuje się corocznie na poziomie ok. 150, co oznacza, że jest tu dość duża grupa dzieci, które doświadczyły w rodzinie braku opieki, wsparcia, a nawet przemocy.

Pomimo licznych trudności i ograniczeń, Samorząd Powiatu Mławskiego – w zakresie przyznanych mu kompetencji ustawowych oraz przy ścisłej współpracy z wchodzącymi w jego

skład gminami, sektorem ekonomii społecznej oraz innymi podmiotami – będzie musiał zmierzyć się z występującymi problemami w szeroko rozumianej sferze społecznej. Służyć temu będą zasoby instytucjonalne powiatu w zakresie pomocy i wsparcia, edukacji, bezpieczeństwa publicznego oraz kultury i sportu, a także aktywna działalność trzeciego sektora. Niezbędne okażą się działania wielopłaszczyznowe i interdyscyplinarne, które pozwolą skuteczniej diagnozować, a następnie minimalizować lub przewyciężyć bariery utrudniające mieszkańcom prowadzenie produktywnego życia rodzinnego, społecznego i zawodowego. Jest to jeden z kluczowych warunków oczekiwanej zmiany.

Jeżeli nie zostaną podjęte działania zaradcze i naprawcze przez lokalne władze i służby społeczne, należy się spodziewać nasilenia wielu negatywnych zjawisk, zwłaszcza w środowiskach, w których zagrożenie patologią i demoralizacją jest dużo wyższe niż statystycznie w powiecie. W prognozach należy również uwzględnić niepewność i dynamikę obecnej sytuacji epidemiologicznej w Polsce, która może przynieść w niedługim czasie pogłębienie problemów rodzin, zwiększenie bezrobocia, skali uzależnień, a także pogorszenie poziomu zdrowotności społeczeństwa. Nie mniejsze znaczenie będą miały tu również aspekty środowiskowe, w szczególności zmiany klimatu oraz zanieczyszczenia środowiska, które wpływają na pogorszenie stanu zdrowotności społeczeństwa.

Nie można przy tym zapominać, że potencjalnie wykluczenie społeczne może dotknąć każdego obywatela – bez względu na płeć, wiek, wykształcenie, poziom sprawności fizycznej i intelektualnej, status materialny itd. Stąd właśnie potrzeba położenia szczególnego nacisku na edukację i profilaktykę oraz rozwijanie różnorodnej, komplementarnej oferty usług wsparcia, które wspomogą mieszkańców w radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami życiowymi.

7. Strategiczna wizja projektowanych zmian

7.1. Wizja i misja powiatu w sferze społecznej

Realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych w Powiecie Mławskim będzie zmierzać do wprowadzenia określonych zmian w rzeczywistości społecznej. U ich podłoża stoi wizja, czyli pozytywny obraz tego, w jaki sposób powinni funkcjonować mieszkańcy powiatu przede wszystkim w sferze rodzinnej, społecznej, zdrowotnej, edukacyjnej i zawodowej. Nakreślona niżej wizja zawiera bardzo ambitne a jednocześnie dość uniwersalne założenia, zatem jej perspektywa może wykraczać poza horyzont czasowy strategii – rok 2025. Ważne jednak, aby stanowiła ona akceptowalny kierunek zmian oraz podstawę do określenia celów strategicznych.

Wizja Powiatu Mławskiego w 2025 r.

Powiat Mławski stanowi atrakcyjne miejsce do życia dla jego mieszkańców. Jest to możliwe przede wszystkim dzięki rozwijającemu się rynkowi pracy, wysokiej dostępności i różnorodności usług społecznych, niskiemu poziomowi przestępczości i dysfunkcji, a także pozytywnemu nastawieniu mieszkańców, którzy są aktywni, zaradni oraz odpowiedzialni za siebie, swoje rodziny i za otoczenie.

Wszystkie osoby – bez względu na płeć, wiek czy poziom sprawności organizmu – chcące znaleźć zatrudnienie albo zmienić miejsce pracy na terenie powiatu, mogą to zrobić bez większych trudności, ponieważ posiadają odpowiednie do tego kwalifikacje oraz motywację, natomiast lokalna gospodarka oferuje im możliwości do podjęcia pracy najemnej albo samozatrudnienia (w formie jednoosobowej działalności gospodarczej albo spółdzielni socjalnej). Aktywność zawodowa mieszkańców tworzy bazę materialną do zaspokojenia podstawowych potrzeb egzystencjalnych (jedzenie, ubranie, mieszkanie), ale również daje możliwość rozwoju intelektualnego i duchowego, który odbywa się w przyjaznym otoczeniu społecznym.

Rodziny poprawnie wypełniają swoje funkcje, dbają o potrzeby swoich członków (socjalne, edukacyjne, kulturalne), stanowią przekaznik norm i wzorców zachowań dla wychowujących się w nich dzieci. Dzięki temu dają realne poczucie bezpieczeństwa i wspólnoty.

Wszyscy mieszkańcy powiatu, w tym osoby doświadczające na co dzień trudności w związku z niepełnosprawnością, przewlekłą chorobą lub podeszłym wiekiem, a także dzieci pozbawione opieki rodziny biologicznej, mogą czuć się pełnoprawnymi członkami lokalnej wspólnoty, ponieważ mają zapewniony dostęp do dóbr i instytucji publicznych oraz możliwość uczestnictwa w podstawowych aktywnościach obywatelskich. Wzajemny szacunek i wsparcie, zrozumienie, tolerancja dla odmiennych poglądów to dominujące postawy w życiu rodzinnym i społecznym. Wysoki poziom solidarności społecznej oraz gotowość do niesienia pomocy osobom jej potrzebującym idą w parze z brakiem przyzwolenia na dysfunkcje (np. uzależnienia, przemoc, przestępczość).

Mieszkańcy powiatu są w dobrej kondycji psychicznej i fizycznej, ponieważ potrafią zadbać o swoje zdrowie oraz prowadzą aktywny tryb życia bez nałogów. Potrafią sobie radzić również w trudnych momentach, w których mogą liczyć na odpowiednie, specjalistyczne wsparcie.

Instytucjonalny system pomocy i wsparcia w powiecie zapewnia koordynację działań z zakresu rynku pracy, integracji społecznej, zdrowia, edukacji i bezpieczeństwa publicznego. System ten

tworzą zarówno instytucje publiczne, jak i organizacje obywatelskie, które współpracują ze sobą na zasadach partnerstwa.

Z tak nakreślonej wizji wynika szereg strategicznych zadań dla samorządu powiatu. Zobowiązania te można ująć w formułę misji, która w syntetyczny sposób pokazuje, jakie praktyczne znaczenie dla władz i jednostek organizacyjnych powiatu mają ambitne założenia wizji rozwoju społecznego.

Misja Powiatu Mławskiego

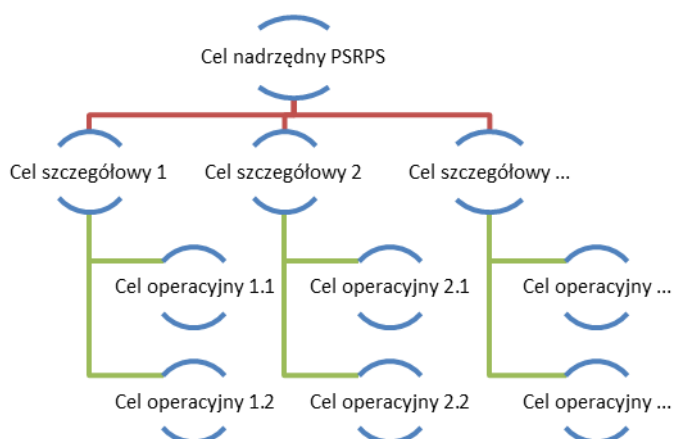
Powiat Mławski inicjuje, realizuje oraz wspiera programy na rzecz aktywności zawodowej mieszkańców, poprawnego wypełniania podstawowych zadań przez rodziny, a także profilaktyki i minimalizowania poważnych problemów społecznych. Działania te zmierzają do wykreowania warunków instytucjonalnych i społecznych sprzyjających aktywnej integracji osób bezrobotnych, dzieci i młodzieży (zwłaszcza pochodzącej z rodzin dysfunkcyjnych), osób z niepełnosprawnością, chorujących i starszych, uzależnionych oraz innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Władze oraz jednostki organizacyjne powiatu realizują misję strategiczną we współpracy z gminami wchodzącymi w skład powiatu, podmiotami publicznymi, sektorem przedsiębiorców oraz organizacjami obywatelskimi, w sposób uwzględniający potrzeby i oczekiwania różnych grup oraz istniejące uwarunkowania prawne, organizacyjne i finansowe.

7.2. Cele i kierunki działań

Z uwagi na długookresowy oraz rozległy, obejmujący perspektywę całej wspólnoty samorządowej, zakres powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych, niezbędne jest sformułowanie celu głównego i celów szczegółowych, które odnoszą się do dużych grup społecznych lub całej populacji, jak również doprecyzowujących je celów operacyjnych, które pokazują zmianę w sytuacji osób, rodzin i podmiotów instytucjonalnych jako bezpośredni wynik planowanych kierunków działań.

Cel nadrzędny PSRPS, którym jest **„Poprawa warunków i jakości życia w Powiecie Mławskim”** zostanie osiągnięty dzięki realizacji celów szczegółowych i operacyjnych – zgodnie z poniższą systematyką:

Każdy cel szczegółowy PSRPS odnosi się do innego obszaru polityki społecznej, jednakże są one ze sobą ściśle powiązane jako elementy składowe wizji rozwoju społecznego. W związku z tym

realizacja poszczególnych celów szczegółowych będzie miała istotny wpływ na powodzenie we wdrażaniu pozostałych.

W dalszej części dokumentu zostaną sformułowane cele operacyjne, kierunki niezbędnych działań oraz oczekiwane efekty wdrażania PSRPS przyporządkowane poszczególnym celom szczegółowym. Metodyka części operacyjnej opiera się na założeniu, że rozwiązywanie problemów społecznych nie powinno koncentrować się wyłącznie na działaniach interwencyjnych i terapeutycznych adresowanych do osób i grup już doświadczających poważnych trudności w sferze rodzinnej, społecznej, zdrowotnej, edukacyjnej czy zawodowej. Warunkiem skuteczności oddziaływania lokalnej polityki społecznej jest bowiem zapewnienie odpowiedniej dostępności programów profilaktycznych adresowanych do całego społeczeństwa obejmujących diagnostykę, informację i edukację społeczną, czyli działań uprzedzających wystąpienie lub nasilenie się pewnych problemów.

7.2.1. Obszar: rynek pracy i zatrudnienie

Bezrobocie, pomimo widocznej od kilku lat poprawy sytuacji na rynku pracy w Polsce, nadal pozostaje jednym z głównych powodów korzystania przez mieszkańców powiatu z pomocy społecznej, a tym samym jednym z kluczowych wyzwań lokalnej polityki społecznej. Nie chodzi tu jednak tylko o bezrobocie rejestrowane, ale o szerszy kontekst braku pracy i niewystarczającej aktywności zawodowej, szczególnie grup doświadczających różnych barier w podjęciu zatrudnienia. Wspieranie aktywności zawodowej mieszkańców Powiatu Mławskiego wymaga oddziaływania na dwa aspekty rynku pracy: podaż i popyt na pracę. Ważne jest bowiem, z jednej strony, wzmacnianie kompetencji i postaw prozatrudnieniowych osób będących w wieku aktywności zawodowej, zaś z drugiej strony – tworzenie korzystniejszych warunków do powstawania na terenie gminy nowych firm oraz miejsc pracy.

Cel szczegółowy 1. Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców

Cel operacyjny 1.1. Kształtowanie aktywnych postaw, mobilności i kompetencji mieszkańców

Cel operacyjny 1.2. Wspieranie tworzenia nowych miejsc pracy i samozatrudnienia

Cel operacyjny 1.3. Kreowanie warunków sprzyjających większej dostępności rynku pracy

Kierunki niezbędnych działań:

- Organizacja szkoleń i warsztatów służących podnoszeniu kompetencji osobistych i społecznych niezbędnych do prawidłowego pełnienia ról zawodowych, a także kształtujących postawy przedsiębiorcze wśród osób bezrobotnych i pracujących.
- Zapewnienie osobom bezrobotnym, poszukującym pracy, nieaktywnym zawodowo oraz pracującym dostępu do informacji o lokalnym rynku pracy, doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy, a także wsparcia psychologicznego, coachingu – w zależności od zdiagnozowanych potrzeb i możliwości klienta.
- Realizacja staży oraz praktyk u lokalnych pracodawców, zwłaszcza dla osób nie posiadających doświadczenia zawodowego.
- Wspieranie mobilności zawodowej osób bezrobotnych poprzez dostępne instrumenty rynku pracy.
- Organizacja szkoleń, kursów zawodowych oraz form przygotowania zawodowego dorosłych dostosowujących kwalifikacje do potrzeb rynku pracy zwłaszcza dla osób o niskich kwalifikacjach lub kwalifikacjach nieadekwatnych od potrzeb rynku pracy.
- Wsparcie finansowe (dotacje) dla pracodawców zatrudniających osoby bezrobotne m.in. w formie prac interwencyjnych, robót publicznych, refundacji kosztów wyposażenia lub

doposażenia stanowiska pracy, a także dla osób bezrobotnych na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej, w tym w formie spółdzielni socjalnej.

- Organizacja targów pracy oraz bezpośrednich spotkań z pracodawcami służących wsparciu osób poszukujących zatrudnienia.
- Upowszechnianie równościowego podejścia do kobiet i mężczyzn na rynku pracy, w tym działań zmierzających do przełamywania stereotypów dotyczących płci, a także elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy jako elementu ułatwiającego godzenie obowiązków zawodowych z pełnieniem ról rodzinnych.
- Współpraca PUP i instytucji rynku pracy z jednostkami pomocy społecznej w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej mieszkańców doświadczających trudności w wejściu lub utrzymaniu się na rynku pracy.

Oczekiwane rezultaty:

- Zmniejszenie poziomu bezrobocia w powiecie, w tym wśród grup w szczególnej sytuacji na rynku pracy.
- Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezrobocia.
- Rozwój przedsiębiorczości, w tym ekonomii społecznej.
- Zmniejszenie skali szarej strefy.

Główni realizatorzy działań: Starostwo Powiatowe w Mławie, PCPR w Mławie, PUP w Mławie, Hufiec Pracy w Mławie, PPP w Mławie, szkoły powiatowe, agencje zatrudnienia, instytucje szkoleniowe, organizacje funkcjonujące w obszarze rynku pracy.

Okres realizacji działań: 2021-2025 (działania ciągłe)

7.2.2. Obszar: wsparcie rodziny i rozwój pieczy zastępczej

Rodzina jest podstawową, naturalną grupą społeczną, na której spoczywa główny trud związany z zapewnieniem odpowiednich warunków mieszkalnych i materialnych do życia, opieki oraz wychowania dzieci. Obowiązek ten nie powinien być przenoszony na barki placówek oświatowych czy jednostek pomocy społecznej, które mają za zadanie jedynie wspierać rodziców (opiekunów prawnych) w wypełnianiu przez nich funkcji opiekuńczo-wychowawczych, a nie ich w tym procesie zastępować. Nie każdy rodzic czy opiekun posiada jednak odpowiednie kompetencje, aby dobrze spełniać się w tej roli. Ponadto doświadczanie na co dzień trudności takich jak bezrobocie, ubóstwo, choroba psychiczna czy niepełnosprawność, może poważnie osłabiać funkcjonowanie rodziny, prowadząc do poważnych w skutkach zaburzeń, np. uzależnień, przemocy domowej oraz demoralizacji dzieci i młodzieży.

W tym kontekście kluczowe staje się kreowanie warunków społecznych sprzyjających radzeniu sobie przez rodziny z problemami, jak również uprzedzanie sytuacji zagrożeń poprzez wyposażanie rodziców i opiekunów w wiedzę, umiejętności i postawy potrzebne do poprawnego wypełniania przynależnych im funkcji. Dzięki temu przypadki degradacji i rozpadu rodziny będą rzadsze, zaś dzieci i młodzież będą mogły wychowywać się w swoim naturalnym środowisku. Utrzymanie i rozwój systemu pieczy zastępczej w powiecie jest wszakże nieunikniony, ponieważ całkowite wyeliminowanie zdarzeń losowych (np. śmierć rodzica) oraz różnych przejawów dysfunkcji w rodzinach nie wydaje się możliwe.

Bardzo ważne są też działania ukierunkowane na podnoszenie szans edukacyjnych młodych ludzi, ich rozwój i samorealizację, jak również przeciwdziałanie zachowaniom ryzykownym, stają się jednym z priorytetów powiatowej polityki społecznej.

Cel szczegółowy 2. Poprawa jakości opieki i wychowania w rodzinach oraz w instytucjach wspierających dzieci i młodzież

Cel operacyjny 2.1. Wzmacnianie kompetencji rodziców oraz prawnych opiekunów w zakresie należytej opieki i wychowania dzieci

Cel operacyjny 2.2. Zmniejszenie częstości występowania przemocy i kryzysów w rodzinie

Cel operacyjny 2.3. Podniesienie standardów funkcjonowania rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej w powiecie

Cel operacyjny 2.4. Zwiększanie szans życiowych dzieci i młodzieży

Cel operacyjny 2.5. Profesjonalizacja działań instytucji i organizacji lokalnych w ramach systemu wsparcia rodziny

Kierunki niezbędnych działań:

- Organizacja zajęć edukacyjnych dla rodziców i opiekunów, dotyczących m.in. rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, konstruktywnego porozumiewania się z dziećmi, rozpoznawania, kontrolowania i wyrażania uczuć własnych oraz uczuć dzieci, umiejętnego stosowania nagród i kar itp.
- Realizacja kampanii społecznych upowszechniających wiedzę na temat problemu przemocy w rodzinie, umiejętności radzenia sobie z trudnymi emocjami oraz możliwości uzyskania pomocy w kryzysie emocjonalnym i relacyjnym, z wykorzystaniem mediów, materiałów drukowanych oraz bezpośrednich spotkań mieszkańców ze specjalistami.
- Prowadzenie poradnictwa specjalistycznego (prawnik, psycholog, pedagog), mediacji, terapii z systemem rodzinnym, terapii par, wsparcia socjalnego oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi oraz całymi rodzinami doświadczającymi trudności, kryzysów i przemocy.
- Realizacja programów profilaktycznych w zakresie uzależnień od substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych kierowanych do uczniów, rodziców i nauczycieli.
- Wdrażanie działań edukacyjnych dotyczących aktualnych zagrożeń dla dzieci i młodzieży związanych w szczególności z funkcjonowaniem dysfunkcyjnych grup i zachowań, rozwojem nowoczesnych technologii i przekazem medialnym.
- Realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych dla sprawców przemocy w rodzinie.
- Zapewnienie wsparcia ze strony odpowiedniej liczby koordynatorów pieczy zastępczej.
- Kreowanie warunków do powstawania i funkcjonowania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych poprzez pozyskiwanie, szkolenie oraz kwalifikowanie kandydatów do pełnienia tych funkcji.
- Organizowanie systemu wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, obejmującego w szczególności poradnictwo specjalistyczne, grupy wsparcia, pomoc ze strony wolontariuszy i rodzin pomocowych.
- Rozwój i profesjonalizacja instytucjonalnych form pieczy zastępczej.
- Promocja rodzicielstwa zastępczego poprzez akcje informacyjne oraz różne wydarzenia organizowane na terenie powiatu.

- Praca z rodzicami oraz dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej w celu wsparcia powrotu małoletnich do rodziny biologicznej.
- Wspieranie kadry specjalistów zajmujących się problemem przemocy w rodzinie oraz interwencją kryzysową m.in. poprzez badanie i zaspokajanie potrzeb szkoleniowych, zapewnienie superwizji oraz możliwości konsultowania szczególnie trudnych przypadków.
- Wzmocnienie współpracy pomiędzy lokalnymi instytucjami i organizacjami, w tym jednostkami pomocy społecznej, placówkami oświatowymi, policją, sądem i sektorem obywatelskim w zakresie monitorowania środowisk zagrożonych lub już dotkniętych problemem przemocy, uzależnieniami, przestępczością i innymi dysfunkcjami, wymiany informacji oraz realizacji wspólnych programów na rzecz przeciwdziałania oraz minimalizowania dysfunkcji społecznych.

Oczekiwane rezultaty:	– Zmniejszenie liczby rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. – Zmniejszenie liczby dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. – Zmniejszenie skali przemocy w rodzinie. – Podniesienie jakości rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. – Wzrost poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji w rodzinach. – Zwiększenie świadomości dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie uzależnień i innych aktualnych zagrożeń.
------------------------------	--

Główni realizatorzy działań:	Starostwo Powiatowe w Mławie, PCPR w Mławie, PPP w Mławie, ZOW w Mławie, Mławska Hala Sportowa, PODN w Mławie, Sąd Rejonowy w Mławie, kuratorzy sądowi, szkoły powiatowe i gminne, urząd miejski/urzędy gmin, OPS-y, gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, zespoły interdyscyplinarne, organizacje pozarządowe.
-------------------------------------	--

Okres realizacji działań:	2021-2025 (działania ciągłe)
----------------------------------	------------------------------

7.2.3. Obszar: integracja osób z niepełnosprawnością

Każdy człowiek, z uwagi na godność osobową, której istnienie stwierdza art. 30 Konstytucji RP, ma prawo do szacunku i bezpieczeństwa w społeczności, w której żyje, a także zapewnienia odpowiedniej opieki ze strony państwa w sytuacji zmniejszonej sprawności fizycznej, psychicznej i/lub intelektualnej spowodowanej niepełnosprawnością, ciężką chorobą albo podeszłym wiekiem. Częściowe lub całkowite ograniczenie zdolności danej osoby do samodzielnej egzystencji (w wymiarze indywidualnym i społecznym) stanowi poważną barierę w wypełnianiu podstawowych ról w środowisku rodzinnym, miejscu zamieszkania czy pracy, co bardzo często skutkuje marginalizacją i izolacją społeczną.

Niepełnosprawność jako problem o znaczeniu globalnym stanowi jeden z kluczowych obszarów, w których powinna interweniować lokalna polityka społeczna. Ważnymi elementami programu działań na rzecz osób z niepełnosprawnością powinny być: 1) wyrównanie szans w zakresie zatrudnienia i szkolenia zawodowego; 2) wysoka dostępność usług rehabilitacyjnych umożliwiających powrót do życia społecznego, nauki i pracy; 3) likwidacja wszelkich barier

utrudniających osobom niepełnosprawnym korzystanie z podstawowych dóbr i możliwości; 4) szerszy dostęp do edukacji i wsparcia. Ale nade wszystko, działaniom tym powinna towarzyszyć wczesna profilaktyka zdrowotna, zmierzająca do wyeliminowania lub znacznego ograniczenia przyczyn powstawania niepełnosprawności.

Cel szczegółowy 3. Poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnością

Cel operacyjny 3.1. Zwiększenie dostępu osób z niepełnosprawnością do edukacji, rynku pracy i innych form aktywności

Cel operacyjny 3.2. Zwiększenie dostępu do rehabilitacji i usług rehabilitacyjnych

Cel operacyjny 3.3. Likwidacja barier architektonicznych, komunikacyjnych, transportowych i społecznych

Kierunki niezbędnych działań:

- Realizacja działań mających na celu integrację osób niepełnosprawnych, ich opiekunów i rodzin ze środowiskiem lokalnym poprzez organizację i dofinansowanie wydarzeń o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, rekreacyjnym i turystycznym.
- Podejmowanie działań na rzecz aktywnej integracji społecznej, zawodowej, zdrowotnej i edukacyjnej osób z niepełnosprawnością, w tym m.in. organizacja spotkań z doradcą zawodowym, pracodawcami, specjalistami w zakresie medycyny, psychologami i terapeutami.
- Wspieranie tworzenia warsztatów terapii zajęciowej i zakładów aktywności zawodowej w powiecie.
- Upowszechnianie wolontariatu na rzecz osób z niepełnosprawnością.
- Rozwój bazy placówek rehabilitacyjnych, punktów zaopatrzenia i wypożyczania sprzętu ułatwiającego funkcjonowanie osobom z niepełnosprawnością.
- Udzielanie dofinansowania do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania osób niepełnosprawnych, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, a także usług rehabilitacyjnych.
- Ułatwianie osobom niepełnosprawnym udziału w turnusach rehabilitacyjnych.
- Przystosowanie funkcjonowania instytucji użyteczności publicznej do potrzeb i ograniczeń osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności w szczególności poprzez zaopatrzenie budynków w oznakowanie i urządzenia ułatwiające osobom niepełnosprawnym komunikację, a także zapewnienie odpowiedniej obsady stanowisk przez pracowników posługujących się językiem migowym.
- Likwidacja barier architektonicznych i transportowych (budowa miejsc parkingowych, podjazdów, przejść dla pieszych, zakup środków transportu przystosowanych do przewozu osób z niepełnosprawnością itp.).
- Tworzenie różnych form mieszkalnictwa chronionego dla osób niepełnosprawnych, w tym centrum opiekuńczo-mieszkalnego.
- Rozwój działalności Środowiskowego Domu Samopomocy w Mławie.
- Doksztalcanie kadr pomocy społecznej, pracowników instytucji i wolontariuszy z zakresu metod wspierania osób z niepełnosprawnością.

Oczekiwane rezultaty:

- Wzrost poziomu zatrudnienia osób z niepełnosprawnością.
- Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do rehabilitacji specjalistycznej, placówek oświatowych oraz usług wsparcia.

- Lepsze zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych oraz potrzeb wyższego rzędu przez osoby niepełnosprawne
- Wzrost aktywności oraz integracji społecznej osób niepełnosprawnych i ich rodzin ze środowiskiem lokalnym.

Główni realizatorzy działań:

Starostwo Powiatowe w Mławie, PCPR w Mławie, PPP w Mławie, ZOW w Mławie, ŚDS w Mławie, DPS w Bogurzynie, szkoły powiatowe i gminne, urząd miejski/urzędy gmin, OPS-y, organizacje pozarządowe.

Okres realizacji działań: 2021-2025 (działania ciągłe)

7.2.4. Obszar: aktywność seniorów

Sytuacja osób starszych jest często bardzo zbliżona do tej, w jakiej znajdują się osoby niepełnosprawne. Wraz z wiekiem rośnie bowiem podatność na choroby oraz spada sprawność organizmu, co zwykle – w mniejszym lub większym stopniu – skutkuje ograniczeniem samodzielności życiowej, a co za tym idzie, zwiększonym zapotrzebowaniem na pomoc innych ludzi w zakresie codziennych potrzeb życiowych, a także opieki higienicznej i pielęgnacji. Ponadto seniorzy, którzy nie mają dostatecznego oparcia w rodzinie czy znajomych, doświadczają samotności oraz poczucia, że już nie są potrzebni innym ludziom i społeczeństwu albo że są przydatni tylko jako źródło utrzymania dla najbliższych (np. ze względu na posiadaną emeryturę).

Stan ten należy odmienić, ponieważ zagospodarowanie zasobów, jakimi dysponują osoby starsze (np. ich wiedzę, doświadczenie życiowe, czas wolny), leży w interesie ogółu społeczeństwa. Aktywna, świadoma i rozwojowa starość jako kierunek działania dla instytucji polityki społecznej oznacza potrzebę zapewnienia osobom starszym wysokiej jakości opieki medycznej, pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych oraz szerokiej oferty zajęć aktywizujących w sferze zdrowotnej, edukacyjnej, społecznej, kulturalnej czy turystyczno-rekreacyjnej. Komplementarnie do tych działań, na poziomie gmin, powinny być realizowane zadania służące poprawie sytuacji materialnej seniorów dotkniętych problemem ubóstwa, w szczególności poprzez świadczenia socjalne oraz pomoc żywnościową.

Cel szczegółowy 4. Podniesienie standardów życia osób starszych

Cel operacyjny 4.1. Poprawa stanu zdrowia osób starszych

Cel operacyjny 4.2. Wzrost dostępności różnych form opieki i wsparcia

Cel operacyjny 4.3. Zwiększenie możliwości aktywizacji środowisk seniorów

Kierunki niezbędnych działań:

- Upowszechnianie wśród seniorów zdrowego stylu życia oraz odpowiednich nawyków żywieniowych (dieta uwzględniająca specyficzne potrzeby seniorów).
- Zapewnienie dostępu do lekarzy różnych specjalności w ramach powiatowych poradni specjalistycznych.
- Dofinansowanie do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych oraz udziału w turnusach rehabilitacyjnych przez seniorów posiadających orzeczony stopień niepełnosprawności.

- Promowanie tworzenia na terenie gmin ośrodków pobytu dziennego dla osób starszych, klubów seniora oraz rodzinnych domów pomocy społecznej, udzielających pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych, sprawujących opiekę nad uczestnikami, stymulujących ich intelektualną, psychiczną i fizyczną sprawność.
- Upowszechnianie pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu na rzecz osób starszych, a także wolontariatu międzypokoleniowego.
- Organizacja wsparcia psychologicznego dla seniorów i ich rodzin.
- Promowanie przekazywania podmiotom ekonomii społecznej zadań z zakresu opieki i aktywizacji osób starszych realizowanych dotąd przez administrację samorządową, a także inicjowanie nowych form wsparcia.
- Realizacja i wspieranie różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej osób starszych.
- Realizacja akcji i imprez służących integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych wśród społeczeństwa, w szczególności poprzez promowanie pozytywnych przykładów aktywności seniorów w środowisku lokalnym.

Oczekiwane rezultaty:

- Wzrost liczby oraz odsetka osób starszych korzystających z różnych form opieki i wsparcia.
- Wzrost aktywności społecznej osób starszych.
- Zmniejszenie zagrożenia wykluczeniem społecznym wśród seniorów.

Główni realizatorzy działań: Starostwo Powiatowe w Mławie, PCPR w Mławie, ŚDS w Mławie, DPS w Bogurzynie, urząd miejski/urzędy gmin, OPS-y, instytucje kultury, organizacje pozarządowe.

Okres realizacji działań: 2021-2025 (działania ciągłe)

7.2.5. Obszar: bezpieczeństwo publiczne i zdrowotne

Stan bezpieczeństwa na terenie Powiatu Mławskiego zależy od wielu czynników, wśród których należy wymienić w szczególności szybkość i skuteczność działania/współdziałania policji i straży pożarnej, stan infrastruktury technicznej, zwłaszcza dróg, a także poziom świadomości społecznej oraz dominujące postawy i zachowania mieszkańców wobec lokalnych zagrożeń dla bezpieczeństwa. Zdarzenia lokalne takie jak wypadki, klęski żywiołowe, awarie czy pożary mają zwykle gwałtowny charakter, dlatego też przebieg akcji ratowniczych zależy w dużej mierze od reakcji osób będących bezpośrednimi uczestnikami lub świadkami. Również w odniesieniu do niektórych rodzajów przestępstw i wykroczeń, ujęcie i ukaranie sprawcy jest możliwe, jeśli odpowiednio szybko zareagują mieszkańcy.

Dobre zdrowie mieszkańców jest jednym z głównych warunków prowadzenia przez nich produktywnego życia rodzinnego, społecznego i ekonomicznego. Zdrowie to bowiem stan fizycznego, umysłowego i społecznego dobrostanu (dobrego samopoczucia) osoby, a nie tylko całkowity brak choroby czy niepełnosprawności¹⁹. Podejście to łączy w sobie kilka ważnych kwestii: prawidłowe funkcjonowanie organizmu, jego układów i narządów (zdrowie fizyczne); zdolność do rozpoznawania emocji, wyrażania ich w odpowiedni sposób, umiejętność radzenia sobie ze stresem, napięciem, lękiem, depresją czy agresją (zdrowie emocjonalne); zdolność do

¹⁹ Definicja zdrowia według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO).

logicznego, jasnego myślenia (zdrowie umysłowe) oraz zdolność do nawiązywania, podtrzymywania i rozwijania prawidłowych relacji z innymi ludźmi (zdrowie społeczne).

Jednym z najważniejszych czynników ryzyka dla zdrowia ludności są substancje psychoaktywne. Problemy alkoholowe i narkotykowe wiążą się z bardzo poważnymi zaburzeniami psychosomatycznymi u osób nadużywających tych substancji, a także dezorganizacją życia rodzinnego, środowiska pracy oraz porządku i bezpieczeństwa publicznego. Duża część przestępstw, w tym przemoc wobec członków rodziny, jest popełnianych pod wpływem substancji psychoaktywnych. Dlatego też przeciwdziałanie alkoholizmowi i narkomanii zostały uznane za jeden z głównych obszarów działań w zakresie poprawy zdrowia ludności powiatu.

Cel szczegółowy 6. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego i zdrowotnego

Cel operacyjny 6.1. Wzrost świadomości społecznej w zakresie bezpieczeństwa

Cel operacyjny 6.2. Rozwój profilaktyki zdrowotnej i zapobiegania niepełnosprawności

Cel operacyjny 6.3. Poprawa dostępu osób uzależnionych do pomocy specjalistycznej

Kierunki niezbędnych działań:

- Organizacja we współpracy z policją, strażą pożarną i inspekcjami powiatowymi prelekcji oraz szkoleń podnoszących świadomość mieszkańców w zakresie dbania o bezpieczeństwo.
- Realizacja akcji informacyjno-promocyjnych podnoszących świadomość społeczną w zakresie niesienia pomocy osobom jej potrzebującym, zwłaszcza w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia, w tym m.in. kursów pierwszej pomocy przedmedycznej.
- Edukacja prozdrowotna mieszkańców powiatu dotycząca nawyków żywieniowych, dbania o higienę osobistą, kulturę fizyczną oraz zapobiegania chorobom, realizowana m.in. w formie spotkań ze specjalistami, włączania tematyki zdrowia do programów edukacyjnych, imprez lokalnych, a także promocji w mediach.
- Upowszechnianie wiedzy na temat zdrowia psychicznego, kształtowanie odpowiednich zachowań i stylów życia oraz umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zagrażających zdrowiu psychicznemu.
- Populacyjne programy profilaktyczne w kierunku wczesnego wykrywania nowotworów i innych chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu.
- Zapewnienie dostępu osób chorujących psychicznie i ich rodzin do różnych form środowiskowej psychiatrycznej opieki zdrowotnej oraz wsparcia bytowego, mieszkaniowego i samopomocy.
- Rozwój systemu poradnictwa oraz terapii dla osób uzależnionych i współuzależnionych.
- Koordynacja działania różnych instytucji i służb (opieka zdrowotna – jednostki pomocy społecznej – policja – prokuratura – sąd) w zakresie udzielania pomocy osobom uzależnionym.

Oczekiwane rezultaty:

- Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców.
- Wzrost poziomu zdrowotności społeczeństwa.
- Przywrócenie osób chorujących do społeczeństwa.
- Zmniejszenie ilości przestępstw popełnianych pod wpływem substancji psychoaktywnych.
- Zmniejszenie kosztów leczenia chorób i urazów związanych z uzależnieniami.

Główni realizatorzy działań: KPP w Mławie, KPPSP w Mławie, OSP, SPZOZ w Mławie, PSSE w Mławie, PINB w Mławie, Starostwo Powiatowe w Mławie, PCPR w Mławie, urząd miejski/urzędy gmin, OPS-y, organizacje pozarządowe.

Okres realizacji działań: 2021-2025 (działania ciągłe)

Zakłada się, iż wyżej wymienione kierunki działań będą realizowane w pełnym horyzoncie czasowym strategii (2021-2025), dlatego też odstąpiono od opracowania odrębnego, szczegółowego harmonogramu. Jednakże w zależności od zdiagnozowanych potrzeb oraz możliwości organizacyjnych i finansowych, w kolejnych latach mogą nie być wdrażane wszystkie zadania strategiczne. Ponadto przewiduje się możliwość rozszerzenia zakresu działań, jeżeli pojawią się nowe potrzeby oraz koncepcje rozwiązywania problemów społecznych nie znane w momencie tworzenia PSRPS.

8. Zarządzanie realizacją strategii

8.1. Podstawowe założenia organizacyjne

Specyfika zarządzania realizacją powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych wynika z charakteru tego dokumentu oraz regulacji prawnych określających ramy jej wdrażania. Opracowanie i realizacja PSRPS jest zadaniem obowiązkowym powiatu, co wynika z art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Ponadto art. 112 ust. 9 ustawy desygnuje powiatowe centrum pomocy rodzinie jako podmiot koordynujący realizację strategii.

Odnosząc się do powyższej sekwencji pięciu czynności, kluczową rolę w planowaniu oraz podejmowaniu decyzji strategicznych będą odgrywały władze samorządu – Zarząd oraz Rada Powiatu Mławskiego. Natomiast zadania praktyczne będą domeną jednostek organizacyjnych – starostwa powiatowego, PCPR, PUP, placówek oświatowych, policji, straży pożarnej i innych. Jednakże strategiczna wizja zmian nie będzie możliwa w pełni do osiągnięcia bez współpracy z gminami wchodzącymi w skład powiatu, Samorządem Województwa Mazowieckiego, administracją rządową, w tym z Wojewodą Mazowieckim i podlegającym mu urzędem, instytucjami pomocy społecznej i rynku pracy prowadzonymi przez podmioty niepubliczne, służbą zdrowia, sektorem ekonomii społecznej i przedsiębiorcami, a także – a może przede wszystkim – z mieszkańcami powiatu.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mławie jako instytucjonalny koordynator wdrażania strategii rozwiązywania problemów społecznych będzie realizowało zadania w pięciu kluczowych obszarach:

Rodzaje czynności w zakresie wdrażania strategii	Działania operacyjne	ustalanie z interesariuszami bieżących potrzeb i podziału zadań
		uszczegóławianie złożonych strategii w postaci programów wynikających z ustawy o pomocy społecznej lub innych ustaw
	Informowanie i konsultowanie	przekazywanie władzom powiatu, lokalnym partnerom oraz społeczności informacji na temat stanu wdrożenia strategii
		pozyskiwanie informacji zwrotnej na temat problemów i potrzeb społecznych
	Monitoring i ewaluacja	regularna weryfikacja poziomu osiągnięcia celów i rezultatów oraz zakresu zrealizowanych działań
		ocena jakościowa postępów we wdrażaniu strategii oraz osiągniętych efektów
	Działania naprawcze	przedkładanie władzom powiatu oraz lokalnym partnerom rekomendacji dotyczących decyzji korygujących wdrażanie strategii
		aktualizacja dokumentu w obliczu zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych

8.2. Monitoring strategii

Monitoring to proces gromadzenia oraz analizowania informacji ilościowych i jakościowych w celu odpowiedzi na pytania: „Co, kiedy i jak zostało zrobione?”. Pozwala uchwycić różnice pomiędzy założeniami planu strategicznego a ich faktycznym wykonaniem.

Monitoring skupia się na dwóch zasadniczych obszarach:

- ▶ rzeczowym (merytorycznym) – dotyczy postępu w realizacji zaplanowanych działań pod względem terminowości wykonania oraz osiągniętych efektów;
- ▶ finansowym – obejmuje zarządzanie środkami przyznanymi na realizację poszczególnych działań/projektów, zwłaszcza pod kątem efektywności wydatków.

Monitoring jest podstawą dla sprawozdawczości (raportowania), zarządzania zmianą oraz ewaluacji. Dane zebrane w trakcie procesu monitorowania są analizowane, a następnie opracowywane w formie sprawozdań na potrzeby wewnętrzne oraz raportów prezentowanych opinii publicznej. Wypracowane wnioski i rekomendacje wspomagają proces decyzyjny oraz zarządzanie informacjami, ułatwiając znajdowanie rozwiązań w sytuacjach, kiedy zostaną zidentyfikowane odchylenia od pierwotnych założeń.

Monitoring wdrażania Strategii będzie prowadzony corocznie. Jego przedmiotem będą sformułowane niżej wskaźniki oparte na obiektywnych dowodach obrazujących stan założonych działań oraz osiągniętych celów i rezultatów. Wskaźniki realizacji Strategii odnoszą się do

kierunków niezbędnych działań. Zgodnie z metodyką przyjętą dla PSRPS²⁰, wskaźniki działań koncentrują się na wynikach, tzn. rezultatach podejmowanych działań w odniesieniu do grup docelowych. Natomiast w mniejszym stopniu monitoring strategii będzie dotyczył ponoszonych nakładów oraz produktów wytworzonych podczas realizacji działań. Zakłada się bowiem, iż ocena jakości i efektywności „rutynowych” zadań oraz projektów powinna być raczej domeną podmiotów je realizujących oraz programów, w ramach których uzyskały finansowanie. Na poziomie strategicznym istotniejszy wydaje się monitoring zmiany społecznej, co wszakże nie wyklucza korzystania z raportów i analiz odnoszących się do pojedynczych przedsięwzięć. Dane tego typu mogą być bowiem przydatne w procesie decyzyjnym, np. podczas wyboru narzędzi i metod służących realizacji celów i rezultatów PSRPS.

OBSZAR: RYNEK PRACY I ZATRUDNIENIE

Wskaźniki pomiaru celu szczegółowego 1. *Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców*

- Liczba oraz odsetek osób bezrobotnych, które podjęły zatrudnienie, w tym subsydiowane i niesubsydiowane.
- Liczba osób, które zostały objęte usługami i instrumentami rynku pracy, w tym stażami, pracami społecznie użytecznymi, szkoleniami zawodowymi.
- Liczba osób, które nabyły kwalifikacje zawodowe.
- Liczba pracodawców, którzy otrzymali wsparcie ze środków publicznych na zatrudnienie osoby bezrobotnej.
- Liczba osób, które otrzymały wsparcie na założenie jednoosobowej działalności gospodarczej.

OBSZAR: WSPARCIE RODZINY I ROZWÓJ PIELICZY ZASTĘPCZEJ

Wskaźniki pomiaru celu szczegółowego 2. *Poprawa jakości opieki i wychowania w rodzinach w instytucjach wspierających dzieci i młodzież*

- Liczba rodzin, które skorzystały z pomocy społecznej z powodu:
 - bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego;
 - potrzeby ochrony macierzyństwa, w tym: wielodzietności;
 - przemocy w rodzinie.
- Liczba rodzin korzystających z interwencji kryzysowej.
- Liczba osób biorących udział w zajęciach edukacyjnych dla rodziców i opiekunów.
- Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego.
- Liczba sprawców przemocy w rodzinie, którzy uczestniczyli w programach korekcyjno-edukacyjnych.
- Liczba zatrudnionych koordynatorów pieczy zastępczej.
- Liczba funkcjonujących na terenie powiatu rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych.
- Liczba rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka przypadających na jednego koordynatora pieczy zastępczej.
- Liczba przeszkolonych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

²⁰ Zarządzanie realizacją PSRPS nawiązuje do metody „Zarządzania przez rezultaty”, powinno zatem koncentrować się na efektach, a więc oczekiwanych pozytywnych zmianach w sytuacji osób, rodzin, większych grup społecznych oraz instytucji i organizacji uczestniczących we wdrażaniu założeń PSRPS – zgodnie z wypracowaną wizją oraz misją.

- Liczba rodzin zastępczych objętych wsparciem – ogółem oraz w podziale na formy pomocy.
- Liczba dzieci umieszczonych w danym roku oraz łączna liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej.
- Liczba dzieci opuszczających rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze, objętych procesem usamodzielniania.
- Liczba dzieci, które po pobycie w pieczy zastępczej powróciły do rodziny biologicznej, zostały adoptowane albo zmieniły formę pieczy zastępczej.

OBSZAR: INTEGRACJA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ

Wskaźniki pomiaru celu szczegółowego 3. *Poprawa jakości życia osób z niepełnosprawnością*

- Liczba osób z niepełnosprawnością, które podjęły zatrudnienie dzięki otrzymanemu wsparciu.
- Liczba osób z niepełnosprawnością, które zostały objęte usługami i instrumentami rynku pracy.
- Liczba miejsc pracy dostępnych dla osób z niepełnosprawnością, utworzonych dzięki wsparciu ze środków publicznych.
- Liczba placówek rehabilitacyjnych oraz punktów zaopatrzenia i wypożyczalni sprzętu niezbędnego do funkcjonowania osób z niepełnosprawnością.
- Liczba osób, które skorzystały z dofinansowania na zakup sprzętu rehabilitacyjnego, środków pomocniczych i przedmiotów ortopedycznych, a także usług rehabilitacyjnych.
- Liczba osób z niepełnosprawnością, które skorzystały z dofinansowań do likwidacji barier funkcjonalnych w miejscu zamieszkania.
- Liczba osób korzystających z turnusów rehabilitacyjnych.
- Liczba utworzonych form mieszkalnictwa chronionego dla osób niepełnosprawnych, w tym liczba miejsc.
- Liczba miejsc w ŚDS w Mławie/liczba uczestników.
- Liczba utworzonych WTZ i ZAZ/liczba uczestników.

OBSZAR: AKTYWNOŚĆ SENIORÓW

Wskaźniki pomiaru celu szczegółowego 4. *Podniesienie standardów życia osób starszych*

- Liczba oraz odsetek świadczeniobiorców pomocy społecznej w wieku poprodukcyjnym.
- Liczba osób starszych, które skorzystały z usług opiekuńczych i bytowych.
- Liczba działających na terenie powiatu placówek zapewniających wsparcie osobom starszym.
- Liczba inicjatyw upowszechniających pomoc sąsiedzką oraz wolontariat na rzecz osób starszych.
- Liczba seniorów korzystających z różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej.
- Liczba akcji i imprez służących integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych wśród społeczeństwa.

OBSZAR: BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE I ZDROWOTNE

Wskaźniki pomiaru celu szczegółowego 5. *Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego i zdrowotnego*

- Liczba osób, rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby.
- Liczba akcji informacyjno-promocyjnych oraz inicjatyw na rzecz bezpieczeństwa publicznego i zdrowia.
- Liczba programów profilaktycznych w kierunku wczesnego wykrywania chorób.
- Liczba oraz rodzaj placówek zapewniających pomoc osobom uzależnionym i ich rodzinom.
- Liczba osób uzależnionych i współuzależnionych, które otrzymały wsparcie.

Katalog wskaźników monitorowania strategii ma charakter otwarty. Jeżeli w procesie wdrażania PSRPS zostanie zidentyfikowana potrzeba rozszerzenia zakresu lub przeformułowania wybranych wskaźników, możliwe jest wprowadzenie zmian przez zespół zadaniowy bez konieczności aktualizacji dokumentu – o ile zmiany te będą służyły lepszemu rozpoznaniu sytuacji społecznej oraz efektów wdrażania strategii.

9. Ramy finansowe

Realizacja kierunków działań zaplanowanych w Strategii wymaga odpowiednich zasobów finansowych, bowiem każde przedsięwzięcie generuje określone koszty. Podstawowym źródłem finansowania strategii będzie budżet powiatu. Większość kierunków działań mieszczących się w sferze lokalnej polityki społecznej realizują bowiem jednostki organizacyjne powiatu w ramach swoich podstawowych, statutowych zadań. Szeroki zakres programów i projektów socjalnych jest ponadto możliwy do wdrożenia komplementarnie lub wspólnie przez samorządy gmin wchodzących w skład Powiatu Mławskiego, a także w kooperacji z Województwem Mazowieckim oraz innymi JST – na podstawie zawieranych pomiędzy nimi porozumień lub umów partnerskich.

ŚRODKI KRAJOWE

- Budżety gmin
- Budżet samorządu powiatu i województwa
- Budżet państwa (np. dotacje celowe ministerstw, programy rządowe, PFRON, Fundusz Pracy).

ŚRODKI UNIJNE

- Krajowe Programy Operacyjne
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego

GRANTY I ŚRODKI PRYWATNE

- Środki pochodzące z fundacji prywatnych
- Mechanizm 1%, darowizny
- Zbiórki publiczne

Część środków na realizację zadań w zakresie lokalnej polityki społecznej będzie ponadto pochodzić z budżetu państwa. W tej kategorii mieszczą się m.in. programy rządowe oraz programy ministerstw. Należy tu jednak wskazać, że część programów zakończyła się w 2020 roku i obecnie trwają prace nad przygotowaniem założeń i warunków realizacyjnych kolejnych, które będą obowiązywać od 2021 roku. Z tego względu, w ramach finansowych Strategii można określić jedynie część programów, takich jak: Program Ochrony „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” oraz Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej. Ponadto od 2019 roku jednym ze źródeł finansowania działań na rzecz wsparcia społecznego, zawodowego i zdrowotnego osób niepełnosprawnych jest Solidarnościowy Fundusz Wsparcia Osób Niepełnosprawnych, będący państwowym funduszem celowym, którego dysponentem jest minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego. W jego ramach są realizowane programy takie jak „Usługi opiekuńcze dla osób niepełnosprawnych”, „Opieka wytchnieniowa”, „Centra opiekuńczo-mieszkalne” oraz „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Istotne źródło finansowania będą stanowić także środki z Funduszy Europejskich w perspektywie 2021-2027, dostępne na szczeblu krajowym i regionalnym, w tym szczególności w obszarze włączenia społecznego, rynku pracy czy edukacji. Obecnie realizowane są jeszcze przedsięwzięcia z perspektywy 2014-2020, natomiast rozpoczęcie kolejnych będzie możliwe po zakończeniu prac nad programami operacyjnymi, co prawdopodobnie będzie mieć miejsce w 2022 roku.

Z uwagi na to, że Strategia zakłada aktywny udział organizacji pozarządowych, a także partnerstwa służące efektywniejszej realizacji polityki społecznej, ważnym źródłem finansowania będą dotacje i granty dostępne dla trzeciego sektora. Wśród nich są programy rządowe i ministerialne, a także programy Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, takie jak: Program Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018-2030 PROO, Rządowy Program Wsparcia Rozwoju Organizacji Harcerskich i Skautowych ROHiS, a także Korpus Solidarności – Program Wspierania i Rozwoju Wolontariatu Długoterminowego na lata 2018-2030. Ważne są również środki prywatne pochodzące z fundacji, zakładanych przez firmy, instytucji finansowe lub osoby prywatne; pieniądze od sponsorów, środki z 1% dla organizacji pożytku publicznego, darowizny, zbiórki publiczne i inne.

Określenie bardziej precyzyjnych ram finansowych planowanych kierunków działań nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe, szczególnie ze względu na szeroki zakres tematyczny dokumentu, okres jego obowiązywania, nie domknięty jeszcze etap programowania środków unijnych na lata 2021-2027 oraz konkursowy charakter większości programów pomocowych, który z punktu widzenia podmiotów realizujących przekłada się na incydentalność wsparcia. Adekwatne do potrzeb kosztorysy będą tworzone w momencie planowania rocznego i aktualizacji budżetu powiatu (w tym planów finansowych jednostek), a także opracowywania programów i projektów uszczegóławiających założenia Strategii.

10. Podsumowanie

Jak już zasygnalizowano we wstępie, powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych stanowi główne narzędzie planistyczne polityki społecznej prowadzonej na terenie powiatu. Nadrzędnym celem tych działań jest kreowanie lokalnych warunków, umożliwiających mieszkańcom prowadzenie bardziej satysfakcjonującego i produktywnego życia w różnych sferach, w szczególności rodzinnej, zawodowej, zdrowotnej, edukacyjnej, obywatelskiej i kulturalnej.

Zaplanowane w ramach *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Mławskim na lata 2021-2025* cele i kierunki działań uporządkowane zostały w pięć obszarów tematycznych: 1) rynek pracy i zatrudnienie; 2) wsparcie rodzin i rozwój pieczy zastępczej; 3) integracja osób z niepełnosprawnościami; 4) aktywność seniorów; 5) bezpieczeństwo publiczne i zdrowotne. Wymienione obszary odpowiadają na zdiagnozowane problemy i potrzeby społeczne, uwzględniając przy tym zasoby własne powiatu (instytucjonalne, kadrowe, społeczne) oraz zewnętrzne szanse i zagrożenia, które mogą wpłynąć na realizację Strategii. Są ponadto adekwatne do zakresu zadań i kompetencji Powiatu Mławskiego, określonych ustawami ustrojowymi tworzącymi samorząd terytorialny w Polsce oraz przepisami prawa regulującymi sferę polityki społecznej.

Strategia stanowi kierunkową wytyczną dla lokalnych władz, instytucji oraz organizacji odpowiedzialnych za szeroko rozumiany lokalny system pomocy i wsparcia. Z uwagi jednak na to, że sytuacja społeczno-ekonomiczna Powiatu Mławskiego jest dynamiczna i zależna od wielu czynników, należy dostosowywać założenia Strategii do uwarunkowań. Istotne znaczenie będzie miało śledzenie zmian prawa, przede wszystkim w obszarze pomocy społecznej, rynku pracy, wspierania rodzin oraz osób niepełnosprawnych, może to bowiem uzasadnić konieczność nowelizacji części założeń Strategii. Ponadto trzeba będzie uwzględniać dynamikę problemów społecznych (ich skalę i natężenie, pojawianie się nowych ryzyk socjalnych) oraz ważne, niezaspokojone potrzeby ludności.

Wiceprzewodnicząca Rady Powiatu

/-/ Barbara Stańczak

Wykaz najważniejszych skrótów

BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
DPS	Dom Pomocy Społecznej
KPP	Komenda Powiatowa Policji w Mławie
KP PSP	Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Mławie
KPRES	<i>Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej</i>
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
KRUS	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
NK	Procedura „Niebieskie Karty”
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mławie
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PINB	Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Mławie
PIW	Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Mławie
PODN	Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Mławie
PPP	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Mławie
PSRPS	Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych
PSSE	Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Mławie
PUP	Powiatowy Urząd Pracy w Mławie
SPZOZ	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Mławie
ŚDS	Środowiskowy Dom Samopomocy
ZOW	Zespół Ośrodków Wsparcia w Mławie
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Spis tabel

Tabela 1. Wybrane dane i wskaźniki demograficzne dla Powiatu Mławskiego w latach 2015-2019.....	15
Tabela 2. Wybrane dane dotyczące podmiotów gospodarki narodowej w Powiecie Mławskim w latach 2017-2019.....	16
Tabela 3. Wybrane dane dotyczące warunków mieszkaniowych w Powiecie Mławskim w latach 2015-2019	19
Tabela 4. Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w Powiecie Mławskim w latach 2017-2019	22
Tabela 5. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej Powiatu Mławskiego według głównych powodów wymienionych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej.....	32
Tabela 6. Liczba interwencji Policji w Powiecie Mławskim w latach 2017-2019.....	36
Tabela 7. Orzeczenia o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności wydane mieszkańcom Powiatu Mławskiego od 16 roku życia wzwyż w 2019 roku	40
Tabela 8. Główne problemy/trudności życiowe doświadczane przez rodziny w Powiecie Mławskim	46
Tabela 9. Osoby i grupy społeczne, którym najtrudniej żyje się w Powiecie Mławskim	46
Tabela 10. Bariery doświadczane najczęściej przez osoby niepełnosprawne w Powiecie Mławskim	47
Tabela 11. Bariery doświadczane najczęściej przez osoby starsze w Powiecie Mławskim	47

Spis wykresów

Wykres 1. Zmiany liczby ludności w Powiecie Mławskim w latach 2015-2019.....	14
Wykres 2. Struktura ludności Powiatu Mławskiego według ekonomicznych grup wieku w latach 2015-2020	15
Wykres 3. Stopa bezrobocia w Powiecie Mławskim na tle Polski i Województwa Mazowieckiego w latach 2015-2019.....	18
Wykres 4. Przestępstwa stwierdzone na 1000 mieszkańców Polski, Województwa Mazowieckiego i Powiatu Mławskiego w latach 2017-2019	21
Wykres 5. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej w ramach OPS z Powiatu Mławskiego w latach 2017-2019	30
Wykres 6. Odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności poszczególnych gmin wchodzących w skład Powiatu Mławskiego (w 2019 r.)	31
Wykres 7. Odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według gmin (2019)	33
Wykres 8. Bezrobotni w Powiecie Mławskim według wykształcenia (31 grudnia 2019 r.).....	34
Wykres 9. Bezrobotni w Powiecie Mławskim według wieku (31 grudnia 2019 r.)	34
Wykres 10. Rodziny zastępcze w Powiecie Mławskim w latach 2017-2019	37
Wykres 11. Wiek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej (31 grudnia 2019 r.).....	37
Wykres 12. Ocena czynników wpływających na jakość życia w Powiecie Mławskim	45
Wykres 13. Skala problemu uzależnień w Powiecie Mławskim w opinii respondentów	48

Spis rysunków

Rysunek 1. Gminy Powiatu Mławskiego	13
--	----